

Økonomiske analyser

Statistics Norway

Statistisk sentralbyrå

Artikler

- Har Norge flere «fattige» eldre enn andre land?
- Globalisering og utenlandsk eierskap i Norge
- En gjenstridig Byråsjef
- Trygve Haavelmo som direktør i Statistisk sentralbyrå?

7/2000

Økonomiske
analyser

Økonomiske analyser

19. årgang

7/2000

Innhold

<i>Jon Epland:</i> Har Norge flere "fattige" eldre enn andre land?	3
<i>Jens Nordby:</i> Globalisering og utenlandsk eierskap i Norge	10
<i>Olav Bjerkholt:</i> En gjenstridig Byråsjef	17
<i>Olav Bjerkholt:</i> Trygve Haavelmo som direktør i Statistisk sentralbyrå?	27
Høringsuttalelser fra Statistisk sentralbyrå	31
Forskningspublikasjoner	38
Innholdsfortegnelse for Økonomiske analyser og Economic Survey de siste 12 måneder	43
Tabell- og diagramvedlegg	
Konjunkturindikatorer for Norge	1*
Nasjonalregnskap og prognoser for Norge og utvalgte OECD-land	16*
Makroøkonomiske hovedstørrelser for Norge, regnskap og prognose	20*

Redaksjonen ble avsluttet tirsdag 10. oktober 2000.

Spørsmål om konjunkturutviklingen i Norge og utlandet kan rettes til:
Torbjørn Eika, tlf. 22 86 48 07, e-post: Torbjoern.Eika@ssb.no,
Knut Moum, tlf. 22 86 48 20, e-post: Knut.Moum@ssb.no eller
Ingvild Strømsheim Wold, tlf. 22 86 48 45, e-post: Ingvild.Stromsheim.Wold@ssb.no

Konjunkturtendensene og artiklene er tilgjengelig på internett: www.ssb.no/oa

Redaksjonen: Ådne Cappelen (ansv.), Helge Brunborg, Trude Nygård Evensen, Erik Fjærli, Audun Langørgen, Annegrete Bruvoll, Erling Røed Larsen, Knut Moum og Bjørn Naug

Redaksjonssekretær: Aud Walseth, tlf.: 22 86 47 57 (artikkelstoff),
Lisbeth Lerskau, tlf.: 22 86 48 06 (konjunkturoversikter mv.), telefaks: 22 11 12 38

Redaksjonens adresse: Statistisk sentralbyrå, Forskningsavdelingen, P.b. 8131 Dep., N-0033 Oslo

Salg og abonnementservice: N-2225 Kongsvinger, tlf.: 62 88 55 00, telefaks: 62 88 55 95,
salg-abonnement@ssb.no

Trykk: GCS as.

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå. Forskningsavdelingen ble opprettet i 1950 og har vel 80 ansatte. Ca. 45 prosent av virksomheten finansieres av eksterne oppdragsgivere, hovedsakelig forskningsråd og departementer. Avdelingen er delt i 4 seksjoner og ledes av *forskningsdirektør Ådne Cappelen*.

- Seksjon for offentlig økonomi og personmodeller
Forskningsjef Nils Martin Stølen

- Skatteberegninger
- Arbeidsmarked
- Mikrosimuleringsmodeller

- Seksjon for ressurs- og miljøøkonomi
Forskningsjef Torstein A. Bye

- Miljø og samfunn
- Internasjonale energimarkeder
- Olje- og energianalyse

- Seksjon for makroøkonomi
Forskningsjef Knut Moum

- Konjunkturanalyse
- Makroøkonomiske beregninger
- Likevektsmodeller

- Seksjon for mikroøkonometri
Forskningsjef Jørgen Aasness

- Konsument- og bedriftsatferd
- Fordelingsanalyse
- Økonometriske metoder

**Økonomiske analyser utkommer med 9 nummer i året.
Neste utgave publiseres i begynnelsen av november.**

Standardtegn i tabeller	Symbol
Oppgave mangler	..
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	0
Foreløpige tall	*

Har Norge flere "fattige" eldre enn andre land?*

Jon Epland

Flere internasjonale studier over inntektsfordeling og fattigdom har vist at andelen eldre i lavinntektsgruppen er svært høy i Norge sammenlignet med andre land i Vest-Europa. I denne artikkelen argumenteres det for at dette resultatet henger sammen med valg av metode for å sammenligne inntekter i store og små husholdninger. Den metoden som disse undersøkelsene baserer seg på har gitt en lavinntektsgrense for Norge som ligger klart høyere enn det som er folketrygdens minstepensjon (minstepensjonen). Mange minstepensjonister med små tilleggsinntekter utover trygden, havner dermed under denne lavinntektsgrensen. Artikkelen viser også til tallmateriale som tyder på at norske pensjonister likevel ikke har en lavere kjøpekraft enn pensjonister i andre land. Avslutningsvis argumenteres det for at økningen i minstepensjonen i 1998 førte til en merkbar reduksjon i tallet på eldre med inntekt under lavinntektsgrensen.

Innledning

I internasjonale undersøkelser fremstår gjerne Norge og de andre nordiske landene som svært egalitære samfunn der inntektsfordelingen er jevnere enn i de fleste andre land og der forekomsten av lavinntekt og fattigdom blant befolkningen er svært liten (se f.eks. Atkinson, Rainwater & Smeeding, 1995; Gottschalk & Smeeding, 1999; Jäntti & Danziger, 1998). Men dette bildet endrer seg når en ser på fordelingen for visse undergrupper av befolkningen, nærmere bestemt de eldre. I en nylig publisert rapport fra OECD med data fra midten av 1990-tallet, fremstår Norge som det landet med den høyeste andelen eldre (65 år og eldre) med lav inntekt av samtlige europeiske land som inngikk i undersøkelsen. Norge ble her så vidt forbigått av USA. Mens Norge hadde 19 prosent av alle eldre under en gitt lavinntektsgrense var tilsvarende tall for Sverige, Finland og Danmark hhv. 3, 8 og 9 prosent. OECD konkluderer videre med at i Norge utgjorde de eldre hele 36 prosent av alle som er under lavinntektsgrensen - den høyeste andelen av samtlige OECD land som var med i undersøkelsen (OECD, 1999; Förster, 2000).

Også andre internasjonale undersøkelser konkluderer med at andelen eldre med lav inntekt er høy i Norge, sammenlignet med andre land. I Atkinson, Rainwater & Smeeding sin store analyse over inntektsfordelingen i flere OECD land (1995), skiller igjen Norge seg ut med en høyere andel eldre (60 år og over) med inn-

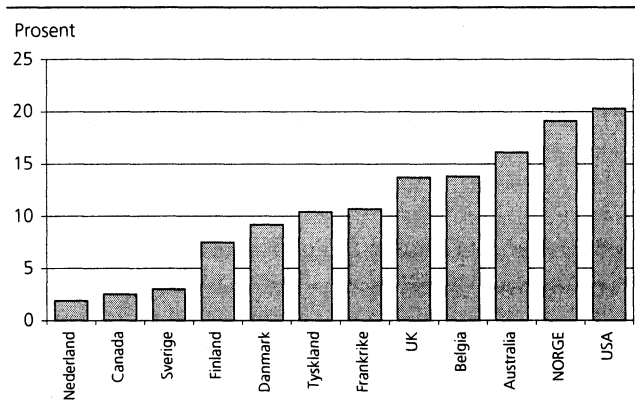
tekt under lavinntektsgrensen enn de fleste andre land, og betraktelig høyere andel enn andre nordiske land som inngikk i undersøkelsen (figur 2).

Det er åpenbart at det er mange store metodiske problemer forbundet med det å foreta slike sammenligninger på tvers av land. Blant annet er det betydelige forskjeller i datagrunnlaget til de ulike lands inntektsundersøkelser. En god oversikt over slike sammenligningsproblemer er gitt i St m nr. 50 1998-99: *Utjamningsmeldinga*, på side 179. I tillegg må det nevnes at rene inntektsmål trolig ikke er noen fullgod indikator når en skal sammenligne ulike gruppers levestandard på tvers av land. Omfang og prising av offentlige tjenester, som er særlig viktig for de eldre, varierer for eksempel mye fra et land til et annet.

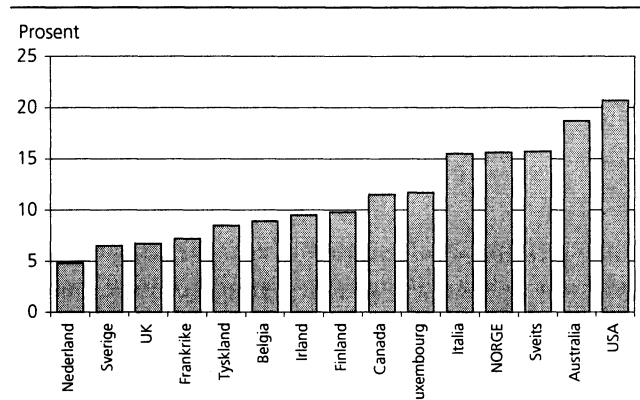
I det følgende skal vi se nærmere på hvordan resultatene fra disse internasjonale undersøkelsene har fremkommet. Vi vil blant annet vise at forekomsten av lavinntekt blant norske eldre er svært følsom for hvordan en velger å justere for stordriftsfordeler innen husholdningene, og at den metode (ekvivalensskala) som mange av disse nye fordelingsstudiene baserer seg på gir en lavinntektsgrense som ligger klart over det som var folketrygdens minstepensjon. Dersom en benytter andre skalaer vil en få helt andre estimater både av antallet personer i alt under en gitt inntektsgrense og særlig i tallet på eldre med lav inntekt. Vi vil også vise at når en baserer seg på et mer absolutt inntektsmål har ikke norske pensjonister et lavere inntektsnivå enn pensjonister i andre land. Definisjon og bestemmelse av fattigdomsgrenser er imidlertid et problematisk og omstridt forskningstema, som det ikke blir

Jon Epland er rådgiver ved seksjon for inntekt- og lønnsstatistikk. (jon.epland@ssb.no)

* Takk til Rolf Aaberge, Hilde Bojer, Mads Ivar Kirkeberg, Knut Moum og Per Ove Smogeli for nyttige kommentarer.

Figur 1. Andelen personer 65 år og eldre med inntekter under 50 prosent av medianinntekten. 1994-95

Kilde: OECD (1999), tabell 5.4.

Figur 2. Andelen personer 60 år og eldre med inntekter under 50 prosent av medianinntekten. 1984-88

Kilde: Atkinson, Rainwater & Smeeding (1995), tabell 7.2.

plass til å gi en fyllestgjørende behandling i denne artikkelen.

I mai 1998 ble Folketrygdens minsteytelse økt betydelig i Norge. Avslutningsvis presenteres derfor nye tall over forekomsten av lavinntekt blant eldre etter økningen av minstepensjonen.

Ekvivalensskala og lavinntektsgrense

En mulig metode for å kunne sammenligne den økonomiske velferden til ulike typer husholdninger, for eksempel enslige og barnefamilier, er å justere for ulike husholdningsstørrelse ved å ta i bruk såkalte forbruksvekter eller ekvivalensskalaer. En ekvivalensskala gir uttrykk for hvor stor inntekt en husholdning bestående av for eksempel fire medlemmer må ha for å ha tilsvarende levestandard eller økonomisk velferd som en enslig. I følge Buhmann m. fl. (1988) kan variasjoner i ekvivalenselastisitet (dvs. den faktoren som husholdningsinntekten skal justeres med) beskrives ved hjelp av en parameter E , som varierer fra 0 og til 1. $E=0$ vil da være ujustert husholdningsinntekt. Det vil si at en ikke tar hensyn til at store husholdninger trenger en høyere inntekt enn små husholdninger for å ha tilsvarende økonomiske velferd. Den andre ytterkanten vil da være $E=1$ der husholdningsinntekten er dividert med antall personer i husholdningen. Ved denne tilnærmingen ser en helt bort fra at store husholdninger vil ha stordriftsfordeler, for eksempel i forbindelse med boligkonsum og andre fellesgoder.

Felles for de analysene der norske eldre kommer relativt dårlig ut sammenlignet med andre land, er at en benytter en skala som ligger et sted midt mellom de to ytterkantene som er beskrevet over. På samme måte som i flere andre nyere analyser over inntektsfordelingen har en her benyttet en skala der $E=0,5$. Dette er den såkalte kvadratrotskalaen, der den vekt

de enkelte husholdningsmedlemmene får tilsvarende kvadratrotten av antall personer i husholdningen. En husholdning bestående av fire personer vil ifølge denne skalaen måtte ha en inntekt som er dobbelt så stor som det en enslig person har, for å ha et tilsvarende velferdsnivå ($\sqrt{4}=2$).

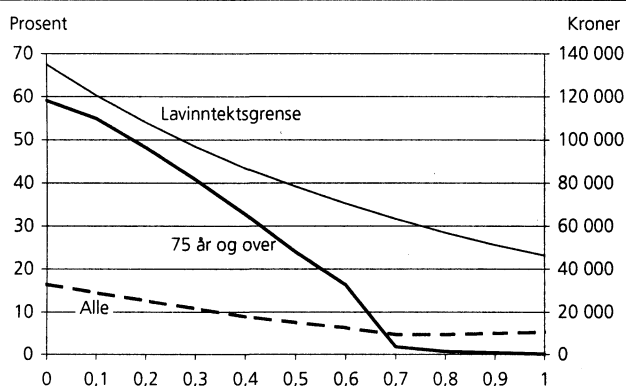
Kvadratrotskalaen er likevel bare en av mange ekvivalensskalaer som benyttes ved internasjonale sammenligninger. En annen hyppig brukt skala er for eksempel OECD-skalaen fra 1982 (OECD, 1982). Denne skalaen regner stordriftsfordelene som betydelig mindre enn kvadratrotskalaen. For eksempel vil en husholdning på fire personer (to voksne og to barn) måtte ha en inntekt som er 2,7 ganger større enn en enslig for å ha et tilsvarende velferdsnivå.² OECD-skalaen har imidlertid blitt kritisert for å være for "bratt", dvs. at den overvurderer størrelsen på den inntekten som store husholdninger må ha for å ha samme velferdsnivå som små husholdninger. En har begrunnet denne kritikken med å vise til resultatene fra såkalte subjektive undersøkelser der husholdninger av ulike størrelse selv har oppgitt hva som er et tilstrekkelig inntektsnivå. Slike undersøkelser dokumenterer at stordriftsfordelene er betydelige innen flerpersonshusholdninger (Van Praag og Flik, 1992; Rainwater, 1992; Hagenaars m.fl., 1994). Av denne grunn anbefaler f.eks. Eurostat at en benytter en "modifisert" utgave av den gamle OECD-skalaen, der en legger større vekt på at store husholdninger har stordriftsfordeler (Eurostat, 1998).³ Denne modifiserte skalaen har en ekvivalenselastisitet som ikke ligger langt fra kvadratrotskalaen (Förster, 1993).

Som påvist av blant andre Lund og Aaberge (1999) vil langt færre eldre bli kategorisert som fattige når en bruker skalaer som forutsetter at stordriftsfordelene er små i stedet for store. Forklaringen er at ekvivalent-

² OECD-skalaen tilordner første voksne person i husholdningen en vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,7 og barn vekt lik 0,5.

³ Den "modifiserte" skalaen skiller seg fra OECD-skalaen ved å erstatte hhv. 0,7 og 0,5 med 0,5 og 0,3. En husholdning på fire (to voksne og to barn) vil med denne skalen måtte ha en inntekt tilsvarende 2,1 ganger det en enslig har for å ha samme velferdsnivå.

Figur 3. Andelen eldre (75 år og over) og personer i alt med ekvivalentinntekt under 50 prosent av medianen (venstre akse) og lavinntektsgrensen i kroner (høyre akse) ved ulik grad av stordriftsfordeler (ekvivalens-elasticitet). 1996

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger.

inntektene til personer som lever i store husholdninger da blir mindre og at dette reduserer størrelsen på medianinntekten (dvs. inntekten til den midterste observasjonen i fordelingen) og dermed fattigdomsgrensen.

Dette blir klart illustrert i figur 3, som viser hvordan lavinntektsgrensen (50 prosent av medianinntekten) varierer med ekvivalensskalaer med ulik elasticitet. Ved $E=0,5$ var denne lavinntektsgrensen i 1996 vel 78 000 kroner for en enslig (høyre akse). Siden minstepensjonen det samme året var på om lag 65 000 kroner førte dette til at mange minstepensjonister som kun har små tilleggsinntekter utover trygden vil havne under en slik lavinntektsgrense. Det viser seg da også at nesten en firedel (24 prosent) av alle personer som var 75 år eller eldre hadde en ekvivalentinntekt som var under lavinntektsgrensen i 1996 (venstre akse). Men dersom vi går over til å benytte en ekvivalensskala som regner stordriftsfordelene som mindre, dvs. med større elasticitet, ser vi at andelen eldre i lavinntektsgruppen faller raskt. Når $E=0,7$, for eksempel, som er om lag den elasticiteten som den gamle OECD skalaen har, gav dette en lavinntektsgrense på om lag 63 000 kroner i 1996. Denne grensen lå da om lag 2 000 kroner under gjeldende minstepensjon til enslige, og figuren viser da også at nesten ingen eldre hadde en ekvivalentinntekt etter skatt som lå under 50 prosent av medianen. I internasjonale studier som baserer seg på OECD-skalaen blir derfor resultatene for Norge vesentlig forskjellig fra de analysene som benytter kvadratrotskalaen. Det viser det seg da at svært få eldre i Norge befinner seg i lavinntektsgruppen, og omfanget av lavinn-

tekt blant de gamle er om lag på samme nivå som i våre naboland (se f.eks. Shalev, 1996; Aaberge, Andersen og Wennemo, 1999).

Det er ellers et kjent fenomen at valg av ekvivalensskala har stor betydning for hvilke grupper som havner under en gitt lavinntektsgrense, og også i andre land har de eldre vist seg å være en gruppe som er særlig følsom for valg av skala (se f.eks. de Vos & Zaidi, 1997). Ut i fra de resultatene som er gjengitt tidligere ser likevel utslagene ut til å være spesielt store for Norge. Siden valg av ekvivalensskala har stor betydning for hvem som klassifiseres som fattige kan det være interessant å se nærmere på om norske pensjonister faktisk har så mye dårligere råd enn pensjonister i andre land.

Siden det finnes lite data som sammenligner det reelle inntektsnivået eller kjøpekraften til ulike grupper på tvers av land, er det imidlertid ikke lett å gi et godt svar på dette. Av den grunn er det mest vanlig i internasjonale inntektsanalyser å relatere inntektene til ulike grupper til det nasjonale gjennomsnittet eller til medianinntekten. For å sammenlikne ulike gruppers kjøpekraft på tvers av ulike land er det nødvendig å regne om til en felles valuta, og ønskelig å justere for ulikheter i de ulike lands prisnivåer. En slik tilnærming er å omregne inntektene til såkalte kjøpekrafts-pariteter (KKP). Noe forenklet kan en si at det beløpet som fremkommer etter å ha blitt justert ved hjelp av KKP, skal kunne kjøpe den samme mengde varer og tjenester i de ulike land.

Det er likevel ikke problemfritt å benytte KKP ved inntektsanalyser (se f.eks. Gottschalk og Smeeding, 1999). Det kan f.eks. stilles spørsmål om en skal benytte KKP for alle typer varer og tjenester, eller bare avgrenset til forbruksvarer. Et annet spørsmål er om det er rimelig å benytte samme KKP-faktor uavhengig av hvor i fordelingen personene befinner seg. I tillegg bør det bemerkes at heller ikke i KKP-justerte inntekter inngår verdien av offentlige tjenester – noe som er særlig viktig for de eldre.

Med disse reservasjonene i mente gjengir vi under resultatene fra en undersøkelse som nylig har blitt publisert for de nordiske landene av Nordisk Sosialstatistisk Komité (NOSOSKO, 1999). En fordel med å avgrense sammenligningen til de nordiske landene er at i tillegg til å ha mange likhetstrekk når det gjelder demografiske forhold, arbeidsmarked og størrelsen på offentlig sektor, så utarbeides også inntektsstatistikken mer eller mindre etter samme metode.⁴

4 I motsetning til de fleste OECD land baserer de nordiske land seg på å benytte registerdata, for eksempel fra skatteligningen, ved utarbeiding av inntektsstatistikk. I andre land, der denne muligheten ikke foreligger, er det vanlig å innhente inntektsdata ved hjelp av intervjuundersøkelser. Dette kan i større grad føre til under- og feilrapportering av visse typer inntekter (se for eksempel Appendix 6 i Atkinson, Rainwater & Smeeding, 1995).

Tabell 1. Gjennomsnittlig disponibel ekvivalentinntekt (E=0,5) for ulike husholdningstyper og etter hovedinntektstakerens alder. KKP-Euro. 1996

	Disponibel inntekt i KKP-Euro		Inntekt i prosent av gjennomsnittsinntekten til par der hovedinntektstakeren er i yrkesaktiv alder	
	Enslige ¹	Par ²	Enslige	Par
Danmark				
Under 65/67 år	13 253	20 435	65	100
Over 65/67 år	10 613	12 800	52	63
I alt	12 516	19 549	61	96
Finland				
Under 65/67 år	10 235	14 300	72	100
Over 65/67 år	8 704	12 269	61	86
I alt	9 777	14 003	68	98
Norge				
Under 65/67 år	11 959	18 189	66	100
Over 65/67 år	9 246	12 523	51	69
I alt	11 206	17 261	62	95
Sverige				
Under 65/67 år	10 916	15 201	72	100
Over 65/67 år	9 555	13 722	63	90
I alt	10 490	14 864	69	98

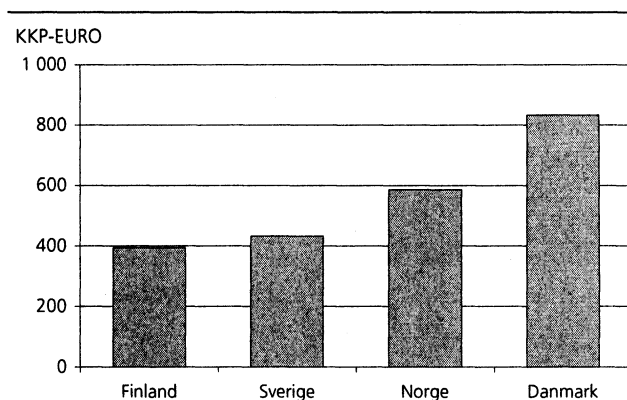
¹ Omfatter også enslige forsørgere² Omfatter også par med hjemmeboende barn

Kilde: NOSOSKO, 1999.

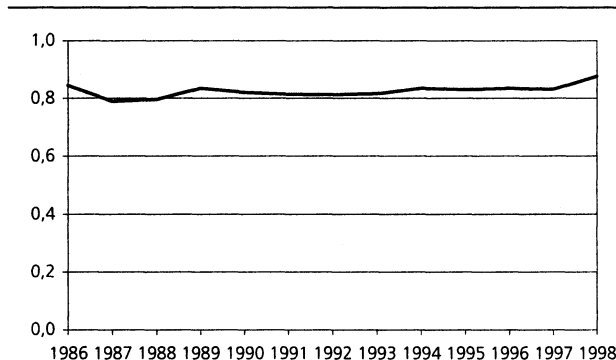
Tabell 1 viser gjennomsnittlig disponibel ekvivalentinntekt⁵ (E=0,5) for husholdninger der hovedpersonen hhv. er over og under pensjonsalderen. I tillegg til å korrigere for KKP er de nasjonale verdiene regnet om til en felles valuta, i dette tilfelle Euro.

Tabellen viser at norske pensjonisthusholdninger i gjennomsnitt ikke har et inntektsnivå som ligger særlig tilbake fra det pensjonistene i de andre nordiske landene har. En enslig alderspensjonist i Norge hadde for eksempel i 1996 en disponibel inntekt på 9 246 KKP-Euro. Dette var riktignok noe under nivået til danske og svenske pensjonister, men høyere enn inntektsnivået til enslige finske pensjonister. Også inntektsnivået til pensjonistekteparene i Norge ligger på om lag samme nivå som tilsvarende gruppe i de andre landene.

Tabell 1 viste at gjennomsnittsinntektene til norske pensjonister ligger på om lag samme nivå som pensjonister i andre nordiske land. Men det kan tenkes at inntektsulikheten blant norske pensjonister er så mye større enn i andre land, slik at dette forklarer den høye andelen med inntekter under lavinntektsgrensen. Imidlertid så har alle de nordiske landene en lovfestet minstebetaling til pensjonister (minstepensjon).

Figur 4. Månedlig minstebetaling til enslige pensjonister. KKP-Euro. 1997

Kilde: NOSOSKO, 1999.

Figur 5. Forholdet mellom minstepensjonen og lavinntektsgrensen. 1986-1998

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger.

Alle pensjonister skulle derfor ha en minsteinntekt som minst tilsvarende denne ytelsen. Figur 4 viser at omregnet til KKP-Euro så er ikke den norske minstebetalingen lavere enn i de andre nordiske land. Faktisk er det bare Danmark som hadde en mer generøs minstepensjon enn Norge i 1997.

Resultatene gjengitt overfor tyder ikke på at norske eldre har lavere inntekter i absolutt forstand enn eldre i våre naboland. Derimot er det sannsynlig at *avstanden* mellom inntektsnivået til enslige pensjonister og resten av befolkningen er større i Norge enn i de andre nordiske landene. Som tabell 1 viser hadde for eksempel enslige norske pensjonister en gjennomsnittlig disponibel inntekt som bare var 51 prosent av inntekten til norske parhusholdninger, der hovedpersonen var i yrkesaktiv alder. Dette var klart lavere enn tilsvarende forholdstall i Sverige og Finland. Inntektsforskjellen mellom enslige pensjonister og pensjonistpar var også større i Norge enn i Danmark. Den store inntektsavstanden mellom eldre og personer i yrkesaktiv alder i Norge, har blitt ytterligere dokumentert i en

5 Dette inntektsbegrepet tilsvarende omtrent det norske begrepet "inntekt etter skatt". En viktig forskjell er imidlertid at studielån her inngår i inntektsbegrepet, og at avdrag på studielån har blitt trukket fra.

Tabell 2. Andelen personer i ulike aldergrupper med ekvivalentinntekt under halvparten av medianinntekten (E=0,5). 1986-1998

	0-17	18-24	25-39	40-49	50-64	65-74	75-	Alle
Kvinner og menn								
1986	3,8	8,8	3,6	2,4	3,8	10,0	31,7	6,4
1991	5,0	10,8	5,4	3,2	3,4	7,8	23,9	6,7
1996	4,3	17,5	6,2	3,0	4,1	7,8	24,0	7,5
1998	3,4	19,2	5,4	2,9	2,7	4,8	17,1	6,3
Kvinner								
1986	4,5	11,5	4,0	1,7	5,2	13,4	40,2	8,6
1991	4,5	14,0	5,8	2,2	5,1	11,3	32,5	8,4
1996	4,5	21,5	5,3	2,6	4,0	10,8	31,0	8,9
1998	3,3	20,3	4,9	2,5	2,5	6,2	23,6	7,0
Menn								
1986	3,1	6,1	3,2	3,1	2,4	5,7	17,1	4,2
1991	5,6	7,9	4,9	4,2	1,6	3,5	10,0	5,0
1996	4,1	13,7	6,9	3,4	4,1	4,2	13,0	6,1
1998	3,6	18,1	5,9	3,3	2,9	3,0	6,9	5,4

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger.

rapport fra OECD. Mens norske eldre (75 år og over) midt på 90-tallet hadde en disponibel ekvivalent inntekt som bare utgjorde 61 prosent av landsgjennomsnittet, var tilsvarende tall for Danmark, Finland og Sverige hhv. 65, 74 og 77 prosent (Burniaux m.fl., 1998, tabell 4.7).

Konsekvenser ved økningen i minstepensjonen

I 1998 ble det foretatt en betydelig økning av folketrygdens minstepensjon. Med virkning fra 1. mai 1998 ble det foretatt en kraftig oppjustering av minstepensjonen ved at grunnbeløpet og særtillegget til sammen økte med 1000 kroner pr. måned. Dette førte til at gjennomsnittlig årlig minstepensjon for en enslig økte fra 68 320 kroner i 1997 til 77 360 kroner i 1998. I de neste avsnittene skal vi se på hvilke utslag denne endringen hadde på forekomsten av lavinntekt blant de eldre.

Vi har tidligere sett at minstepensjonen i 1996 lå klart lavere enn det som var lavinntektsgrensen når denne ble definert som halvparten av medianinntekten og der en benytter en ekvivalensskala med elasticitet lik 0,5 (kvadratrotskalaen). Figur 5 viser hvordan forholdet mellom årlig minstepensjon og lavinntektsgrensen, når denne er definert som over, har utviklet seg for perioden 1986 til 1998.

Figuren viser at forholdet mellom minstepensjonen og lavinntektsgrensen har vært relativt stabil. I 1986 lå minstepensjonen på et nivå som tilsvarte 84 prosent av lavinntektsgrensen. I de påfølgende årene ble denne andelen noe redusert som følge av at det generelle inntektsnivået til husholdningene, målt ved medianinntekten, økte mer enn minstepensjonen. Mellom 1989 og 1997 er det imidlertid stor grad av samsvar i veksttakten mellom de to inntektsmålene og der minstepensjonen hele tiden ligger på om lag 82-83 pro-

sent av det beløpet som var halvparten av medianinntekten. Som forventet førte økningen i minstepensjonen i 1998 til at avstanden mellom lavinntektsgrensen og minstepensjonen ble redusert. Minstepensjonen økte nå til et nivå som tilsvarte 88 prosent av lavinntektsgrensen. Når utslagene likevel ikke ble større skyldes dette at også medianinntekten for husholdningene økte betydelig dette året.

I tabell 2 ser vi så på hvordan andelen personer med inntekter under lavinntektsgrensen har utviklet seg. I og med at avstanden mellom minstepensjonen og lavinntektsgrensen nå har blitt redusert, og gitt det faktum at de fleste minstepensjonister har tilleggsinntekter – om enn små – utover trygden (Pedersen, 1999), forventer vi at andelen eldre i lavinntektsgrupper har blitt redusert i 1998. Tabellen viser da også at på tross av at det fremdeles er relativt flest eldre i lavinntektsgruppen, så har det funnet sted en merkbar reduksjon i andelen eldre med lav inntekt. Blant de aller eldste (75 år og eldre) der andelen minstepensjonister er størst, ble andelen med inntekt under lavinntektsgrensen redusert fra 24 prosent i 1996 til 17 prosent i 1998. Utslagene var særlig store for kvinner i den eldste alderskategorien. Her ble andelen i lavinntektsgruppen redusert fra 31 til 23,6 prosent bare mellom 1996 og 1998. Vi ser også at andelen yngre pensjonister i lavinntektsgruppen ble redusert i 1998. Den ulike trenden for unge og eldre, som vi har påpekt tidligere, ser også ut til å fortsette (Epland, 1998). Mens det blir stadig færre eldre med lav inntekt, har det funnet sted en økning i tallet på unge (18-24 år) med lav inntekt. Vi noterer likevel at det skjedde en betydelig reduksjon i tallet på personer i alt under lavinntektsgrensen fra 1996 til 1998. I 1998 var det bare 6,3 prosent av befolkningen som hadde en ekvivalentinntekt etter skatt under 50 prosent av medianen. Vi må helt tilbake til 1980-tallet for å finne en tilsvarende lav andel. Siden de eldre utgjør en så stor andel av de med

lav inntekt, kan mye av denne reduksjonen trolig tilskrives økingen i minstepensjonen kombinert med økte renteinntekter.⁶

Avslutning

I denne artikkelen har vi gjengitt resultatene fra flere internasjonale undersøkelser som rapporterer om en høy andel eldre med lavinntekt i Norge. Felles for disse undersøkelsene er at de baserer seg på relative lavinntektsmål, dvs. at andelen i lavinnteksgruppen blir beregnet ut i fra en relativ avstand til det nasjonale gjennomsnittet eller medianen, og at de har benyttet en ekvivalensskala som gir en lavinntektsgrense for Norge som ligger klart høyere enn det som var folketrygdenes minstepensjon til enslige. Benytter en derimot andre ekvivalensskalaer som regner stordriftsfordelene som mindre vil omfanget av lavinntekt blant de eldre blir betydelig mindre. Dette blir støttet av resultater fra andre internasjonale undersøkelser som viser at Norge da ikke har særlig flere eldre med lav inntekt enn andre land.

Vi har også vist at dersom en går over fra å benytte relative inntektsmål til mer absolutte inntektsmål som mer tar hensyn til kjøpekraft, ligger inntektsnivået til norske pensjonister om lag på nivå med pensjonistene i våre naboland.

Selv om det nå i økende grad tas til orde for også å benytte mer absolutte mål innenfor fattigdomsforskningen (se for eksempel Bradshaw, 2000 og Smeeding m.fl., 2000) så vil det også i framtiden hovedsakelig bli benyttet relative inntektsmål for å belyse fattigdom og lavinntekt. Dette skyldes først og fremst at denne tilnærmingen er relativt enkelt å operasjonalisere for brukere av mikrodata, siden opplysninger om inntekt er tilgjengelig for de fleste land. I tillegg har denne tilnærmingen fått et nærmest offisielt preg i mange europeiske land gjennom anbefalinger fra EU.⁷

Nye data for inntektsåret 1998 viser at økningen i minstepensjonen, kombinert med økte renteinntekter, førte til en betydelig reduksjon i tallet på eldre med inntekt under 50 prosent av medianinntekten. Siden de eldre utgjør en relativ stor andel av alle personer med lav inntekt, førte dette også til at det ble færre personer i alt med lavinntekt i 1998. Siden inntektsgrunnlaget til nye pensjonister (både pensjoner og tilleggsinntekter) blir stadig forbedret forventer vi at i framtidige internasjonale sammenligninger over lavinntekt, så vil andelen eldre med inntekt under en gitt

lavinntektsgrense trolig ikke være særlig høyere i Norge enn i andre land vi normalt sammenligner oss med.

Referanser

- Aaberge, R., A. Andersen og T. Wennemo (1999): "Extent, Level and Distribution of Low Income in Norway, 1979-1995" i Gustafsson B. og P. J. Peder- sen: *Poverty and Low Income in the Nordic Countries*, Ashgate.
- Atkinson, A. B., L. Rainwater & T. M. Smeeding (1995): *Income Distribution in OECD Countries*, Social Policy Studies No. 18, OECD, Paris
- Bradshaw, J. (2000): Measurement of absolute poverty, Paper Prepared for Eurostat's Working Group on Social Exclusion and Poverty, 3-4 April 2000, Luxembourg.
- Buhmann, B., L. Rainwater, G. Schmaus & T. M. Smeeding (1988): Equivalence scales, well-being, inequality and poverty: sensitivity estimates across ten countries using the Luxembourg Income Study (LIS) database, *The Review of Income and Wealth*, Series 34, 115-42.
- Burniaux, J-M, Dang, T-T, Fore, D., Förster, M., d'Er- cole, M.M. and Oxley, H. (1998): *Income Distribution and Poverty in Selected Countries*, Economics Department, Working Papers No. 189, OECD, Paris.
- De Vos & M. A. Zaidi (1997): Equivalence scale sensi- tivity of poverty statistics for the Member States of the European Community, *The Review of Income and Wealth*, Series 43, 319-333.
- Epland, J. (1998): *Endringer i fordelingen av hushold- ningsinntekt 1986-1996*, Rapporter, 98/17, Statistisk sentralbyrå.
- Eurostat (1998): Recommendations from the Task Force on Social Exclusion and Poverty, Luxembourg.
- Förster, M. F. (1993): Comparing poverty in 13 OECD countries: Traditional and synthetic approaches, *Luxem- bourg Income Study Working Paper No. 100*, Luxem- bourg.
- Förster, M. F. (2000): Trends and driving factors in income distribution and poverty in the OECD area,

6 Husholdninger der hovedinntektstakeren var 80 år eller eldre hadde for eksempel, ifølge inntekts- og formuesundersøkelsen, en nomi- nell økning i samlet husholdningsinntekt (før skatt) på nesten 22 prosent fra 1997 til 1998. Vel halvparten av denne økningen (51 pro- sent) kom i form av økt folketrygd, mens 28 prosent skyldtes økte kapitalinntekter (renter og utbytte). Resten (21 prosent) kom i form av økning i andre inntekter (f.eks. tjenestepensjon) (Statistisk sentralbyrå, 1999 og 2000).

7 Blant annet vedtok Ministerrådet i EF allerede i 1984 en uttalelse om at de fattige skulle defineres som personer eller husholdninger "whose resources are so limited as to exclude them from the minimum acceptable way of life in the Member States in which they live". Dette blir ofte tolket som at en skal definere fattigdom som den relativ avstand til det nasjonale gjennomsnittet (De Vos & Zaidi, 1997). Også en ekspertgruppe oppnevnt av EU kommisjonens statistiske kontor (Eurostat) anbefalte nylig at en konstruerer en fattig- domsgrense basert på relativ avstand (50 %) til medianinntekten (Eurostat, 1998).

Labour Market and Social Policy- Occasional Papers No. 42, OECD, Paris.

Gottschalk, P. & T. M. Smeeding (1999): Empirical evidence on income inequality in industrialized countries, *Luxembourg Income Study Working Paper No. 154 (Revised)*, Luxembourg.

Hagenaars, A.J.M., K. de Vos og M. A. Zaidi (1994): Poverty Statistics in the Late 1980s: Research based on micro-data, Erasmus University. Rotterdam.

Jäntti, M. & S. Danziger (1999): Income poverty in advanced countries, *Luxembourg Income Study Working Paper No. 193*. Luxembourg.

Lund, K. og R. Aaberge (1999): "Ekvivalensskala og tallfesting av omfang, fordeling og utvikling av fattigdom i Norge: 1982-1995", i Birkeland, E. (red): *Forskjeller i Levekår. Hefte 1: Inntekt*, Notater 99/32, Statistisk sentralbyrå.

NOSOSKO (1999): *Social tryghed i de nordiske lande 1997*, Nordisk Socialstatistiske komité 11:1999.

OECD (1982): *The OECD List of Social Indicators*, OECD, Paris.

OECD (1999): Trends in income distribution and poverty in the OECD area, Working Party on Social Policy, 21st and 22nd October 1999, Paris.

Pedersen, V. (1999): "Inntektsstatistikk for minstepensjonister, 1996" i Birkeland, E. (red): *Forskjeller i Levekår. Hefte 1: Inntekt*, Notater 99/32, Statistisk sentralbyrå

Rainwater, L. (1992): The Poor in Comparative Perspective, Paper Prepared for the International Research Conference on Poverty and Distribution, Oslo, November 16-17.

Shalev, S. (1996): Universality and Selectivity in Income Support: An Assessment of the Issues, *Luxembourg Income Study Working Paper No. 145*, Luxembourg.

Smeeding, T.M., I. Castles, M. Ward & H. Lee (2000): Cross-Country Comparisons, Paper Prepared for the Fourth Meeting of the Canberra Group, 15-17 May, Differdange, Luxembourg.

Statistisk sentralbyrå (1999): *Størst inntektsvekst for småbarnsfamiliane*, Ukens statistikk nr. 18, 1999.

Statistisk sentralbyrå (2000): *Eitt av tre hushald tener på renteauke*, Dagens statistikk 16.06.00.

St meld nr. 50 (1998-1999): *Utjamningsmeldinga. Om fordeling av inntekt og levekår i Noreg*, Sosial og helsedepartementet.

Van Praag, B. M. S. og R. J. Flik (1992) Subjective Poverty. Report submitted to Eurostat. Working Party on "Indicators of Poverty", Luxembourg, 13-14 November.

Globalisering og utenlandsk eierskap i Norge*

Jens Nordby

Den sterke veksten i internasjonal handel og internasjonale kapitaltransaksjoner viser at verdensøkonomien bindes tettere og tettere sammen. Utviklingen i Norge viser at også vi tar del i den økonomiske globaliseringen. Spesielt har portefølje- og direkteinvesteringene inn og ut av Norge økt sterkt de siste årene. Som et resultat av dette har flere og flere selskaper i Norge fått utenlandske aksjonærer. Utlendingenes andel av aksjekapitalen holdt seg imidlertid stabil rundt 25-30 prosent på 1990-tallet. Det er relativt liten forskjell på børsnoterte og unoterte aksjeselskaper. Amerikanerne var i 1998 de utlendingene som eide mest aksjekapital i Norge.

Innledning

Globalisering er blitt et av vår tids moteord. Begrepet, som først dukket opp på midten av 1980-tallet, er blitt brukt i mange sammenhenger av journalister, politikere og forskere. De fleste er imidlertid enige om at globalisering innebærer at verden bindes tettere sammen på alle nivåer. En kan skille mellom økonomisk, politisk og kulturell globalisering (Kaspersen, 2000). I denne artikkelen ser jeg kun på den økonomiske globaliseringen, og dens betydning for Norge.

Den økonomiske globaliseringen omfatter de områder av økonomien som i økende grad blir internasjonalsert på grunn av prosessen mot mer globale markeder. Denne prosessen har blitt drevet av handelsliberaliseringer, liberalisering av kapitalbevegelser, nedgang i reelle transportkostnader og av utviklingen innen informasjon- og kommunikasjonsteknologi (Krugman, 1995). Når handelshindringene reduseres, vil varer, tjenester, arbeidskraft og kapital flyte friere mellom land. Globaliseringsprosessen kan da iakttas ved å se på utviklingen i internasjonal handel (eksport og import) og kapitaltransaksjonene, som igjen kan splittes i porteføljeinvesteringer og direkteinvesteringer¹.

Artikkelen ser på utviklingen i internasjonal handel og internasjonale kapitaltransaksjoner, og sammenligner dette med norske forhold. I tillegg ser den på utviklingen blant utenlandske aksjonærer i norske aksjeselskaper.

Jens Nordby er førstekonsulent ved Seksjon for offentlige finanser og kredittmarkedsstatistikk. (jens.nordby@ssb.no)

Internasjonal handel

Internasjonal handel har økt kraftig de senere årene. Fra 1985 til 1998 økte verdien av verdens utenriks-handel med hele 295 prosent. Selv om Norge også har hatt vekst i utenriks-handelen, kan vi ikke vise til like sterk økning: Vår eksport og import økte med henholdsvis 98 og 102 prosent i nominelle kroner fra 1985 til 1998. Eksporten og importen som andel av bruttonasjonalproduktet (BNP) falt i denne perioden. Eksportandelen (forholdet mellom eksport og BNP) sank fra 47 prosent til 37 prosent, mens importandelen ble redusert fra 39 til 37 prosent. Nedgangen i eksportandelen har sammenheng med utviklingen i oljeprisen. I 1985 var den gjennomsnittlige oljeprisen på 26 dollar pr. fat, mens den i 1998 lå helt nede i 12 dollar pr. fat. For Norges vedkommende må man derfor være varsom med å tolke utviklingen i eksportandelen som mål på globalisering.

Tabell 1 viser utviklingen i eksportandelen for USA, Japan, Storbritannia og de nordiske landene eksklusive Island. Tabellen viser at eksportandelene økte fra 1988 til 1998 for alle landene. Spesielt hadde Sverige og Finland en sterk økning. Sverige økte eksportandelen fra 33 prosent i 1988 til 45 prosent i 1998, mens Finland hadde en økning fra 25 til 40 prosent i samme periode. Det er nærliggende å tro at suksessen til Ericsson og Nokia bidro sterkt til denne veksten. For de øvrige landene var det kun en svak økning i eksportandelene fra 1988 til 1998. Dette reflekterer at tjenester utgjør en stadig økende del av BNP, og at tjenester ikke handles internasjonalt i like stor grad som varer.

Kapitaltransaksjoner

Kapitaltransaksjonene mellom land økte kraftig på 1990-tallet, og viste klart sterkere vekst enn vare- og tjenestehandelen. Kapitaltransaksjoner kan deles inn i

* Takk til Bjørn E. Naug for mange gode kommentarer.

1 For definisjon av direkteinvesteringer og porteføljeinvesteringer, se Boks 1.

Tabell 1. Eksport av varer og tjenester i prosent av BNP

Land	1988	1990	1992	1994	1995	1996	1997	1998
Norge	33	41	39	39	38	41	41	37
Sverige	33	31	29	38	41	40	44	45
Finland	25	23	27	36	38	38	40	40
Danmark	34	38	39	38	37	37	37	36
Storbritannia	23	24	24	26	28	29	29	27
USA	9	10	10	10	11	11	12	11
Japan	10	11	11	10	10	10	11	12

Kilde: IMF.

direkteinvesteringer, porteføljeinvesteringer og andre finansielle investeringer. Transaksjonene sier noe om hvor store investeringer som er blitt foretatt i løpet av en gitt periode, og må ikke forveksles med beholdningstall. Beholdningstallene måler de akkumulerte kapitaltransaksjonene i tillegg til at det tas hensyn til omvurderinger og andre volumendringer. I omvurderingene ligger blant annet valutakursendringer, mens volumendringer f.eks. kan være ettergivelse av gjeld.

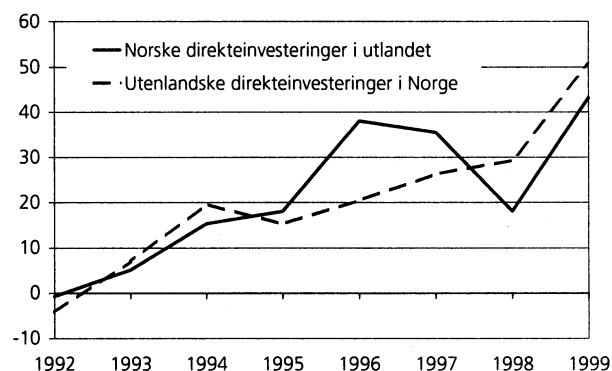
I Norge gir Utenriksregnskapet transaksjonstall for både utenrikshandel og finansielle investeringer. Utenriksregnskapet er delt i to: driftsregnskapet og kapitalregnskapet. Driftsregnskapet består av vare- og tjenestetebalansen samt rente- og stønadsbalansen, mens kapitalregnskapet består av de finansielle investeringene. Utenriksregnskapet har Norges Banks valutastatistikk som viktig kilde. Norges Bank publiserer også beholdningstall for utgående og inngående investeringer i Norge. I tillegg gir SIFON-registeret (se Boks 2) en beholdningsoversikt over utlendingers investeringer i norske aksjeselskaper.

Direkteinvesteringer

Verdens samlede beholdning av utgående direkteinvesteringer økte fra 506 milliarder dollar i 1980 til 4 090 milliarder i 1998 (se FN's "World Investment Report 1999"). Bare mellom 1996 og 1998 økte beholdningene med 31 prosent. Den sterke økningen kan i stor grad forklares ved at antall multinasjonale selskaper har økt, og ved at allerede eksisterende selskaper har ekspandert (Duffus og Gooding, 1997). Som et resultat av den store veksten har direkteinvesteringenes andel av de totale finansielle transaksjonene også økt på 1990-tallet (United Nations, 1999).

OECD-landene står for de fleste direkteinvesteringene i verden. I 1998 sto disse landene for henholdsvis 96 og 72 prosent av de totale utgående og inngående transaksjonene. Disse transaksjonene var på henholdsvis 684 og 768 milliarder dollar i 1999, en økning fra 1998 på 34 og 21 prosent. De landene som hadde størst økning i inngående transaksjoner fra 1998 til 1999 var Japan, Sverige og Tyskland. Danmark, Frankrike og Irland kunne vise til sterkest vekst i utgående transaksjoner. Ifølge OECD kan det meste av veksten i de senere årene forklares med at det har vært flere fusjoner og oppkjøp av store selskaper på

Figur 1. Ut- og inngående direkteinvesteringer for Norge. Nettotransaksjoner. Milliarder kroner

Kilde: Utenriksregnskapet, Statistisk sentralbyrå.

tvers av landegrensene. Innføringen av Euroen har forsterket denne prosessen og kan forklare noe av økningen fra 1998 til 1999.

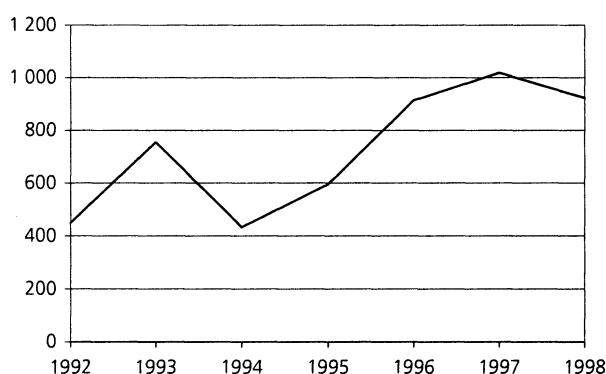
Norge har også hatt en sterk vekst i de utgående og inngående transaksjonene de siste årene, se figur 1. I 1999 direkteinvesterte utlendinger for nærmere 51 milliarder kroner i Norge, mens Norge direkteinvesterte for i overkant av 43 milliarder kroner i utlandet. Dette var en vekst fra 1998 på henholdsvis 73 og 139 prosent, men de utgående transaksjonene for 1998 var betydelig lavere enn året før. Det er nærliggende å tro at det lave tallet for 1998 har sammenheng med Asia-krisen. Asia-krisen førte til lav oljepris (i 1999 var oljeprisen på 24 dollar pr. fat, mens den lå helt nede på 12 dollar pr. fat i 1998), men førte også trolig til svekket investeringslyst mer generelt, noe som gjenspeilet seg i dårlig utvikling på børsene dette året. De negative direkteinvesteringene i 1992 kom som et resultat av stor negativ reinvestert fortjeneste. Negativ reinvestert fortjeneste betyr at overskudd på investeringer blir ført ut av landet hvor investeringen finner sted.

Tabell 2 viser at beholdningen av utenlandske investeringer i norske selskaper økte sterkt (209 prosent) fra 1989 til 1998. Veksten var spesielt sterk fra 1996 til 1998, og utlendinger hadde direkteinvesteringer for i underkant av 200 milliarder kroner i 1998. Tall for norske beholdninger av direkteinvesteringer i ut-

Tabell 2. Utenlandske direkte investeringer i Norge. Beholdning. Milliarder kroner

Næring	1989	1991	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Totalt	64,1	94,8	102,4	113,7	123,3	139,1	168,1	198,2
Egenkapital	41,4	51,6	52,0	59,0	65,5	82,0	110,3	123,9
Herav aksjekapital	16,0	18,6	20,3	21,1	20,6	22,1	26,7	34,8
Netto lånefordringer	22,7	43,2	50,4	54,7	57,8	57,1	57,8	74,3
Brutto lånefordringer	23,5	50,6	58,2	64,5	69,2	70,1	73,3	92,2
Brutto lånegjeld	0,8	7,4	7,8	9,8	11,4	13,0	15,5	17,9

Kilde: Norges Bank.

Figur 2. Utgående porteføljeinvesteringer i verden. Netto-transaksjoner. Milliarder USD

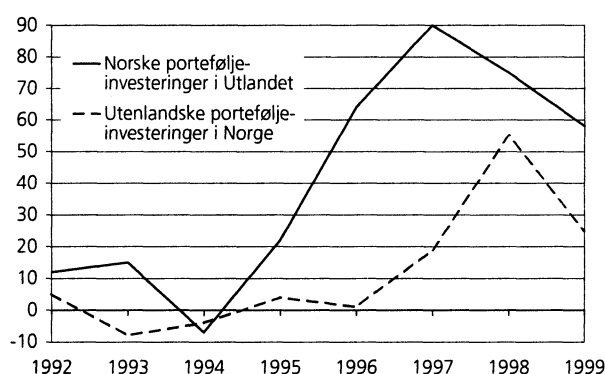
Kilde: IMF, Balance of Payments Statistics Yearbook.

landet foreligger kun tom. 1997. Dette året hadde de kommet opp i 201 milliarder kroner, en økning på i overkant av 670 prosent fra 1989.

Porteføljeinvesteringer

Internasjonale porteføljeinvesteringer har økt sterkt i omfang siden begynnelsen av 1980-tallet. Viktige drivkrefter bak denne utviklingen har vært dereguleringen av finansmarkedene, utvikling av ny teknologi og næringslivets generelle internasjonalisering (Sundell, 2000). Verdien av de samlede porteføljetransaksjonene i verden økte med 105 prosent fra 1992 til 1998. Verdens porteføljeinvesteringer har vist en ujevn utvikling siden 1992, se figur 2. I 1998 var transaksjonene på 923 milliarder dollar, men var oppe i 1018 milliarder i 1997. Nedgangen fra 1997 til 1998 kan ha sammenheng med børsuroen høsten 1998.

Statistikken over internasjonale porteføljeinvesteringer har i flere år vist en betydelig inkonsistens, ved at de totale porteføljefordringene i verden ikke har balansert med den totale porteføljegjelden, noe som gjør tallfesting av utviklingen noe usikker. Porteføljeinvesteringene i aksjer og obligasjoner hører til de raskest voksende finansinvesteringene, og en betydelig del av avvikene i statistikken skyldes svakheter i rapporteringen av slike transaksjoner (Sundell, 2000).

Figur 3. Utgående porteføljeinvesteringer for Norge. Netto-transaksjoner. Milliarder kroner

Kilde: Utenriksregnskapet, Statistisk sentralbyrå.

Også i Norge økte porteføljeinvesteringene kraftig på 1990-tallet, se figur 3. Figuren viser at utlendingenes netto porteføljeinvesteringer i Norge var på over 25 milliarder kroner i 1999. Dette er en økning på nærmere 370 prosent siden 1992. I 1998 var disse investeringene oppe i 55 milliarder kroner, men ble kraftig redusert året etter. Norges porteføljeinvesteringer i utlandet hadde også en sterk vekst på 1990-tallet. Vi ser imidlertid at netto fordringstransaksjoner ble redusert fra nærmere 90 milliarder kroner i 1997 til i underkant av 60 milliarder i 1999. Figur 3 viser at porteføljeinvesteringene var negative i deler av perioden vi ser på. I 1994 solgte nordmenn utenlandske verdipapirer for mer enn det de kjøpte, og i 1993 og 1994 solgte utlendingene norske verdipapirer for mer enn det de kjøpte.

Utenlandsk eierskap i norske aksjeselskaper

Vi hører stadig at utlendinger ønsker å kjøpe opp eller fusjonere med selskaper i Norge. Med den økende internasjonaliseringen som vi er vitne til i verdensøkonomien, skulle en forvente at utlendinger økte sine eierandeler (dvs. økte sin andel av aksjekapitalen) i aksjeselskaper med beliggenhet i Norge. For å se hvorvidt utlendinger har økt sine eierandeler, benytter jeg meg av to statistikkilder i Statistisk sentralbyrå. Den ene kilden er regnskapsstatistikk for ikke-finansielle aksjeselskaper (heretter kalt regnskapsstatistikken) og SIFON-registeret.

Regnskapsstatistikken er basert på årsregnskap for ikke-finansielle aksjeselskaper innsendt til Regnskapsregisteret i Brønnøysund. SIFON-registeret er et register over alle norske aksjeselskaper der hele eller deler av aksjekapitalen er på utenlandske hender, filialer i Norge av utenlandske foretak, samt norske datterselskaper. SIFON og regnskapsstatistikken er koblet, slik at det er blitt mulig å skille ut regnskapstall for de ikke-finansielle aksjeselskapene som har utenlandske aksjonærer. I denne koblingen er kun de ikke-finansielle aksjeselskapene med. I tillegg er kun de aksjeselskapene som har en største enkeltvis aksjonær fra utlandet med en aksjeandel på minst 10 prosent med i koblingen. Det viser seg at flere av de selskapene som er med i SIFON, ikke har registrerte regnskap i Regnskapsregisteret i Brønnøysund. Dette medfører at SIFON og regnskapsstatistikken ikke er sammenlignbare, selv om vi fra SIFON trekker ut selskapene i finansnæringene og de selskapene med største enkeltvise eierandel mindre enn 10 prosent. Til tross for dette benytter jeg begge kildene, men vil presisere hvilke kilder resultatene stammer fra.

I følge SIFON var det nærmere 7000 aksjeselskaper som hadde utenlandske aksjonærer i 1998, se tabell 3.

Boks 1: Noen definisjoner

Direkteinvesteringer:

En direkteinvestering er en investering over landegrensen der investor har til hensikt å etablere en varig økonomisk forbindelse og utøve effektiv innflytelse på virksomheten i foretaket der investeringen skjer (direkteinvesteringsforetaket). Direkte investering defineres som en eierandel på minst 10 prosent av ordinære aksjer eller stemmeretter i direkteinvesteringsforetaket. De fleste direkteinvesteringsforetak er enten filialer eller datterselskaper som er hel- eller majoritetseid av en enkelt utenlandsk investor eller av et utenlandsk konsern. Men det finnes også en rekke eksempler på direkteinvesteringsforetak som er tilknyttede selskaper, hvor investors eierandel er mellom 10 og 50 prosent. Direkte investert kapital omfatter investors andel av egenkapitalen i direkteinvesteringsforetaket, samt øvrige finansielle mellomværende mellom de to aktørene (lån eller tilbakeholdt utbytte).

Porteføljeinvesteringer:

Porteføljeinvesteringer er verdipapirinvesteringer hvor investor ikke har til hensikt å oppnå innflytelse over utstederen av verdipapirene (ofte et foretak), men hvor det primære siktemålet er å oppnå en høyest mulig avkastning innenfor gitte risiko- og tidshorisonter. For at plasseringen skal være en porteføljeinvestering, er det et krav at verdipapiret er omsettelig i et organisert marked. Plasseringer i aksjer som representerer en eierandel lavere enn 10 prosent klassifiseres konvensjonelt som porteføljeinvesteringer.

Tabell 3. Antall aksjeselskaper med utenlandske aksjonærer¹

Næring	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Totalt	3 322	4 250	4 378	4 538	4 922	5 560	6 379	6 725	6 987
Jordbruk, skogbruk og fiske	6	9	19	26	27	57	65	47	37
Utvinning av råolje og naturgass	76	92	96	95	97	92	114	144	165
Industri og bergverksdrift	394	568	588	622	668	775	907	963	1013
Kraft og vannforsyning	11	15	16	16	14	14	18	23	36
Bygge- og anleggsvirksomhet	78	107	103	102	116	135	149	151	182
Varehandel, hotell- og restaurantdrift	1 619	1 875	1 944	1 975	2 110	2 314	2 484	2 537	2 511
Transport og kommunikasjon	202	287	303	310	357	413	551	586	588
Finansiell tjenesteyting, forsikring	83	119	122	120	84	123	207	266	294
Forretningsmessig tjenesteyting, eiendomsdrift	685	910	892	941	1056	1285	1565	1692	1804
Andre tjenester	168	268	295	331	393	352	319	316	357

¹ Omfatter utlendinger med eierandeler større enn null.
Kilde: SIFON, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4. Andel utenlandsk eid aksjekapital i selskaper med utenlandske aksjonærer¹. Prosent

Næring	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Totalt	40,0	35,9	34,0	34,3	34,0	35,1	30,5	22,5	23,0
Jordbruk, skogbruk og fiske	30,0	47,2	33,1	46,5	48,9	6,3	6,7	2,5	41,5
Utvinning av råolje og naturgass	66,1	56,9	60,3	64,6	71,3	75,6	53,8	50,9	40,0
Industri og bergverksdrift	30,3	26,6	27,2	27,3	31,5	33,6	32,5	33,1	33,3
Kraft og vannforsyning	23,0	23,9	24,5	26,8	33,3	33,0	19,0	27,9	19,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	86,2	57,6	61,2	48,7	39,7	34,8	33,3	32,9	34,3
Varehandel, hotell- og restaurantdrift	84,1	77,6	77,0	77,3	73,1	72,6	67,0	64,2	65,0
Transport og kommunikasjon	26,9	31,6	29,8	29,2	27,6	21,1	21,3	6,6	7,8
Finansiell tjenesteyting, forsikring	20,6	19,8	13,5	15,4	15,1	20,4	18,1	10,2	12,0
Forretningsmessig tjenesteyting, eiendomsdrift	42,4	29,1	28,8	30,8	31,5	30,6	24,6	24,4	26,4
Andre tjenester	31,7	32,9	19,8	34,7	36,4	35,8	67,7	50,7	33,9

¹ Omfatter utlendinger med eierandeler større enn null.
Kilde: SIFON, Statistisk sentralbyrå.

Boks 2: Datagrunnlag

I artikkelen benyttes det data fra SIFON-registeret og regnskapsstatistikk for ikke-finansielle aksjeselskaper.

SIFON-registeret i SSB er et register over norske aksjeselskaper der hele eller deler av aksjekapitalen er på utenlandske hender, filialer i Norge av utenlandske foretak, samt norske datterselskaper. Registeret ble etablert i 1970 på basis av informasjon som ble innhentet gjennom den årlige Finanstellingen. I 1990-1991 ble det etablert nye databehandlingsrutiner i Finanstellingen, og den nye løsningen åpnet for muligheten til å utvide det opprinnelige SIFON-registeret til å omfatte utenlandsk eide konsern i Norge, med andre ord et eget konsernregister. SIFON-registeret har blant annet opplysninger om aksjekapitalen til ikke-børsnoterte selskaper (pålydende verdi), børsnoterte selskapers børsverdi og største utenlandske aksjonærs eierandel av samlet aksjekapital, samt omsetning og sysselsetting. Etter regnskapsåret 1989 er opplysninger fra SIFON-registeret kun blitt publisert i tilknytning til regnskapsstatistikk for aksjeselskaper, dvs. for å skille ut selskapene med utenlandske eiere.

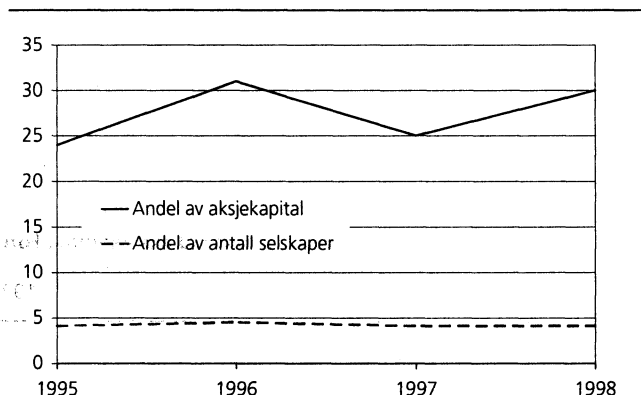
Regnskapsstatistikken for ikke-finansielle aksjeselskaper (selskaper som ikke er banker, forsikrings- og finansieringsselskaper mv.) er basert på årsregnskap innsendt til Regnskapsregisteret i Brønnøysund. Statistikken gir resultatregnskap, balanse og en del avledede analysetall for ulike næringer og størrelsesgrupper i tillegg til fordeling etter norsk og utenlandsk eierskap og regioner. For årene 1995 til 1998 er statistikken basert på oppgaver for henholdsvis 103 000, 107 000, 115 000 og 124 000 selskaper.

Dette var 3600 flere enn i 1990, eller en økning på 110 prosent. Vi finner de fleste selskapene med utenlandske aksjonærer i varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet, etterfulgt av forretningsmessig tjenesteyting og eiendomsdrift. Tabell 4 viser hvor stor andel den utenlandsk eide kapitalen utgjør av total aksjekapital i de selskapene som har utenlandske aksjonærer. Her ser vi at utlendingene har redusert sin andel fra 40 prosent i 1990 til 23 prosent i 1998. Noe av årsaken til denne nedgangen er naturlig nok at utlendingene eier aksjer i langt flere selskaper enn før: Ser vi tabellene 3 og 4 sammen med tabell 5, ser det ut til at de utenlandske eierandelene i økende grad er porteføljainvesteringer. Høyest andel av utenlandsk eid aksjekapital finner vi i næringene varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet og utvinning av råolje og naturgass.

For de ikke-finansielle aksjeselskapene som er med i regnskapsstatistikken har det vært en jevn utvikling i antall selskaper. I 1998 var det totalt i overkant av 124 000 aksjeselskaper med i regnskapsstatistikken, og over 5000 av disse hadde utenlandske aksjonærer - en andel på 4,1 prosent. Antall selskaper med utenlandske aksjonærer utgjorde 4-4,5 prosent av alle ikke-finansielle aksjeselskaper i årene 1995 til 1998, se figur 4.

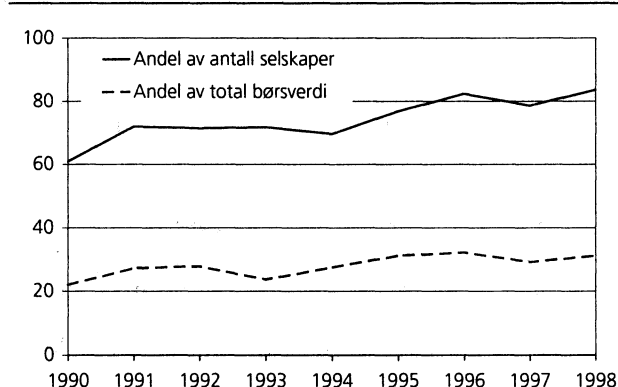
I 1998 var den totale aksjekapitalen for alle ikke-finansielle aksjeselskaper som var med i regnskapsstatistikken på 286 milliarder kroner (pålydende ver-

Figur 4. Andel av aksjekapital og antall selskaper som eies av utlendinger. Prosent

Kilde: SIFON koblet med regnskapsstatistikken, Statistisk sentralbyrå.

Figur 5. Utlendingers andel i børsnoterte selskaper. Prosent

Kilde: SIFON, Statistisk sentralbyrå og Oslo Børs.

di), og 27 prosent av dette hørte til de selskapene med utenlandske aksjonærer. Figur 4 viser at det utenlandske eierskapet holdt seg stabilt rundt 25-30 prosent i perioden 1995-1998. Dette viser at utlendinger i stor grad har andeler i de store selskapene, siden aksjonærandelene ligger så vidt høyere enn andelen av selskaper.

Stor andel av aksjeselskaper der utlendinger eier 100 prosent av aksjekapitalen

Tabell 5 viser at over halvparten av aksjeselskapene med utenlandske aksjonærer var heleid fra utlandet i 1998. I tillegg hadde 80 prosent av alle aksjeselskaper med utenlandske aksjonærer én enkeltvis eier med mer enn 10 prosent av aksjekapitalen. Dette kan tyde på at mange av utlendingene som investerer i norske aksjeselskaper er ute etter en varig økonomisk forbindelse. Sett i lys av tabell 4, forteller tallene oss at det er de minste selskapene som har de største enkeltvis eierne, siden utlendingene bare eier 23 prosent av total aksjekapital i de selskapene med utenlandske aksjonærer. Etter 1990 har det vært en nedgang i andelen selskaper med én enkeltvis utenlandsk eierandel på minst 10 prosent. Dette bekrefter at porteføljainvesteringene har økt relativt til beholdningen av direkteinvesteringene. Av de 3000 selskapene som

Tabell 5. Fordeling av selskaper med utenlandske aksjonærer etter største enkeltvise utenlandske eierandel. Prosent

Eierandel:	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Under 10 prosent	10	12	12	13	11	13	13	20	20
10 - 49 prosent	10	16	18	16	14	15	21	17	16
50 - 99 prosent	22	15	14	14	14	14	13	13	13
100 prosent	58	57	56	58	60	58	53	51	51

Kilde: SIFON, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 6. Prosentvis fordeling av utenlandsk eid aksjekapital. Fordelt på land

Næring	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Sverige	30	36	35	30	20	20	21	21	20
Danmark	4	4	4	5	6	7	7	7	9
Finland	2	2	2	2	1	1	1	1	1
Nederland	5	4	4	4	7	6	6	9	11
Tyskland	8	7	7	6	7	6	6	5	5
Storbritannia	15	15	12	13	18	18	18	17	17
Europa ellers	12	11	11	12	13	14	12	11	10
USA	17	16	19	22	21	22	25	24	24
Andre land	7	5	5	5	6	6	5	4	4
EU-land	37	35	34	36	45	65	66	68	68

Kilde: SIFON, Statistisk sentralbyrå.

var 100 prosent eid av utlendinger i 1998, var kun 800 eid indirekte av utlendinger (som datterselskap i et konsern). De resterende (ca. 2700) var direkte eid.

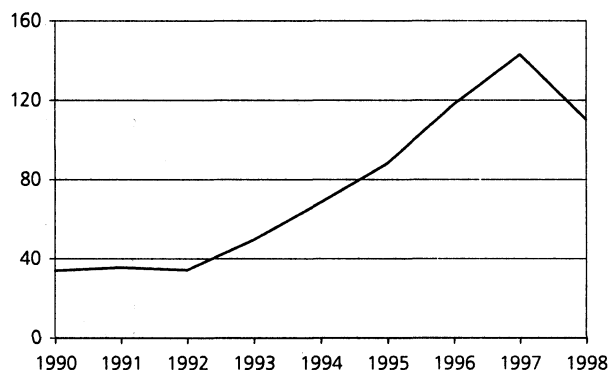
Stabile andeler av utenlandsk eid aksjekapital i børsnoterte selskaper

I figur 5 ser vi at det har vært utenlandsk eierskap i rundt 70 til 80 prosent av alle de norskregistrerte selskapene på Oslo Børs siden 1990. Andelen var høyest i 1998, da 84 prosent av selskapene på Oslo Børs hadde utenlandske eiere.

Utlendinger eide aksjer i norske børsnoterte selskaper tilsvarende 31 prosent av total aksjekapital ved børsen i 1998. Andelen utenlandsk eid aksjekapital har holdt seg stabil rundt 30 prosent siden 1991. I 1990 var andelen så lav som 22 prosent, og i 1996 finner vi den høyeste andelen med 32 prosent.

I 1990 eide utlendinger aksjer i norske børselskaper for 34 milliarder kroner, se figur 6. Det var en jevn vekst på hele 1990-tallet fram til 1997, og i dette året var den nominelle børsverdien av aksjer på utenlandske hender 143 milliarder kroner. I 1998 falt verdien til 110 milliarder kroner, noe som avspeiler at totalindeksen ved Oslo Børs falt 26 prosent gjennom 1998. Den utenlandske eierandelen på Oslo Børs endret seg derfor lite fra 1997 til 1998.

Blant de børsnoterte selskapene er det ingen spesiell næring hvor utlendingene utmerker seg med store eierandeler. For 1998 lå eierandelene rundt 30-35 prosent i både olje-, industri- og varehandelsnæringene, samt for forretningsmessig tjenesteyting. Oljenæringen har tradisjonelt sett vært den næringen på Oslo

Figur 6. Utenlandsk aksjekapital i børsnoterte selskaper. Børsverdi. Milliarder kroner

Kilde: SIFON, Statistisk sentralbyrå.

Børs der utlendingene har hatt størst eierandel, men denne har blitt redusert de senere årene. I 1994, da eierandelen var høyest, eide utlendingene 54 prosent av børsverdien i oljeselskapene.

Amerikanerne eier mest

Fram til 1993 var det svenskene som eide mest aksjekapital av utlendingene i Norge. I 1991, da andelen var høyest, eide de hele 36 prosent av den totale aksjekapitalen som var på utenlandske hender, se tabell 6. Senere på 1990-tallet økte både britene og amerikanerne sine andeler, og fra 1994 har USA vært det landet med høyest andel av total utenlandsk eid aksjekapital. I 1998 var 24 prosent av den utenlandsk eide kapitalen på amerikanske hender, mens svenskene nå var nede i 20 prosent. Danmark og Nederland økte også sine andeler i løpet av 1990-tallet.

Oppsummering

I artikkelen har vi sett at det var sterk vekst i internasjonal handel og internasjonale kapitaltransaksjoner på 1990-tallet. Dette viser en økende økonomisk globalisering, og Norge tar også del i denne utviklingen. Spesielt har de norske kapitaltransaksjonene økt sterkt, men vi kan se at nivået på disse er påvirket av internasjonale forhold. I 1998 falt de utgående kapitaltransaksjonene kraftig, og det er nærliggende å tro at Asia-krisen var en direkte årsak til dette. Vi har også sett at om lag 7000 aksjeselskaper i Norge hadde utenlandske aksjonærer i 1998, en økning på 3700 fra 1990. Selv med denne sterke økningen i antall selskaper med utenlandske aksjonærer, kunne vi se at utenlandske aksjonærers andel av total aksjekapital hadde holdt seg noenlunde stabil.

Referanser

Duffus, G. og P. Gooding (1997): Globalisation: Scope, Issues and Statistics, *Economic Trends* 528, 28-45.

Fløttum, E.J. (1996): Gruppering av næringer i offisiell statistikk, Notater 96/37, Statistisk sentralbyrå.

Holm, Y, Tangen, A.H. og O.M. Tidemann (2000): Forprosjektrapport om etablering av IMF's internasjonale investeringsposisjon (IIP) for Norge, Notater 2000/40, Statistisk sentralbyrå.

International Monetary Fund (1998): Balance of Payments Statistics Yearbook, Part 1, 1998.

International Monetary Fund (1999): Balance of Payments Statistics Yearbook, Part 2 and 3, 1999.

Kaspersen, L.B. (2000): Globalisering, http://www.dr.dk/p1/synsfelt/th_global.htm.

Krugman, P. (1995): Growing World Trade: Causes and Consequences, *Brookings Papers on Economic Activity*, 1:1995.

OECD (1999): International Direct Investment Statistics Yearbook 1999.

OECD (2000): *Financial Market Trends*, Finance and Investment, No. 76, July 2000.

Sundell, L. (2000): Internasjonale porteføljeinvesteringer, *Økonomiske analyser* 5/2000, Statistisk sentralbyrå, 32-38.

United Nations (1999): World Investment Report 1999, Foreign Direct Investment and the Challenge of Development, United Nations, New York and Geneva, 1999.

En gjenstridig Byråsjef

Olav Bjerkholt

Erik Brofoss kalte som nyutnevnt finansminister Petter Jakob Bjerve til seg kort etter regjeringdannelsen i november 1945 for å knytte ham til Finansdepartementet. Bare noen få dager etter det første møtet foreslo Brofoss at Bjerve skulle bli byråsjef med utarbeiding av nasjonalbudsjett som hovedoppgave. Bjerve som siktet mot en akademisk karriere rådspurte Frisch før han tok stillingen. Bjerve ble i departementet fram til sommeren 1947 og hadde da hatt ansvaret for de to første nasjonalbudsjettene. Kort etter reiste han til USA for å studere. Etter et år i USA fikk han et nytt tilbud fra Brofoss ...

Kallet

I midten av august 1948 befant Bjerve seg i Berkeley da han fikk svar på søknaden han hadde sendt i april om permisjon fra byråsjefstillingen i ett år til. Permisjon ble innvilget, men samtidig fikk han brev fra Brofoss med et høyst overraskende tilbud om å bli direktør i Byrået. Stillingen var i realiteten ledig etter at Arne Skaug fra 1. mai 1948 ble utnevnt til statssekretær i Utenriksdepartementet for å arbeide med Marshallplanen og neppe ville komme tilbake.

For Bjerve var det et lite velkomment tilbud. En stilling i administrasjonen var ikke det han hadde tenkt seg. At Brofoss kom med tilbudet innebar at Bjerve måtte tenke saken grundig igjennom, og selvsagt var direktørstillingen i Byrået ingen uinteressant jobb. Men likevel, dette måtte han si nei til.

Brofoss var beredt på å overkjøre alle Bjerves motforestillinger og hadde forsøkt å foregripe dem: *'Jeg er klar over at dette på sett og vis vil gripe endrende inn i dine egne planer, men du vil da ha vært borte i 1 år, og skulle vel for så vidt ha suget opp så mye visdom at det var forsvarlig å vende tilbake til Norge.'*

Brofoss la hele sin og regjeringens tyngde i saken: *'Jeg vil selv så innstendig jeg kan tilrå deg å ta imot dette tilbudet, og jeg har også bemyndigelse til å meddele at Statsministeren legger overordentlig stor vekt på at du kan akseptere dette forslaget.'*

Som om ikke dette var nok forsøkte Brofoss ut fra sin helt presise kjennskap til Bjerves egne prioriteringer å ta bort hans alternativer: *'Jeg vil gjerne tilføye som min personlige vurdering, at det ville være fullstendig galt av deg å vente til ut 1949 med å vende tilbake til landet, for da å ta sikte på å komme inn ved Universitetet. Toppstillingene der er blokkert, og hvis det, slik som mange tror, skulle bli et politisk omskifte høsten 1949, er det jo ganske opplagt at ingen legger to pinner i kors*

for at du skal få en personlig stilling ved Universitetet. Det ville under slike forhold være ganske meningsløst om du gikk hen og fortsatte bare som en stipendiat ved Universitetet.' Her kom også en spådom om politisk skifte og en advarsel om at Bjerve ville ha lite å vente av et annet regime.

Brofoss var kjent for å klare å få til de løsninger han ønsket, ikke minst i personalpolitiske spørsmål. Han ventet det vel også i dette tilfellet. Han forsøkte kanskje ubetenksomt å sukre pillen ved å imøtekomme det han visste var Bjerve inderligste ønske om framtidig arbeid: *'I stillingen som sjef for byrået, vil du få all mulig anledning til også å drive med vitenskapelige studier og arbeid.'* Kunne Brofoss virkelig mene at det i Byrået ville være "all mulig anledning" for direktøren til å drive studier?

Brofoss forsøkte også å fjerne de bekymringer Bjerve måtte ha om hvor klar bane det ville være om han sa ja: *'Jeg tror ikke du behøver å frykte for motstand mot en slik ansettelse. Riktignok er jo Jahn nokså variabel i sin oppfatning, men jeg tror ikke det skulle være vanskelig å få ham også til å gå inn for din ansettelse.'* Brofoss tok skammelig feil i hvordan Jahn ville reagere da han omsider skulle få vite om Bjerves kandidatur.

Brofoss la ytterligere press på Bjerve ved å be om umiddelbart svar: *'Som du skjønner haster denne saken temmelig mye, for alle er klar over at det helt uholdbare i situasjonen ved byrået.... Jeg må be om at du behandler dette som det er, som en fortrolig henvendelse til deg, og jeg vil særlig understreke at vi vil sette stor pris på å få svar så snart som overhodet mulig.'* Situasjonen i Byrået var kanskje kriseartet, men Brofoss ville uansett ikke gi Bjerve mye tid og anledning til å tenke seg om.

Dilemma

Etter kallet fra Brofoss var Bjerve i knipe. Hans hang sto så desidert til vitenskapelig arbeid, det var både han selv og alle han kjente klar over. Bjerve var, som Odd Aukrust uttrykte det, "den sterkeste teoretikeren på kullet" – han var ikke for ingenting allerede i

Olav Bjerkholt er professor ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo. (olav.bjerkholt@econ.uio.no) / (olav.bjerkholt@ssb.no)

studietiden mistenkt for "å studere til professor". Men henvendelsen fra Brofoss kunne ikke unngå å gjøre inntrykk.

Det hadde ikke vært helt utenfor Bjerves tankeverden at han kunne komme til å bli tilbudt stillingen som direktør i Byrådet, da ingen syntes å ha regnet med at Skaug ville komme til å sitte lenge. Bjerve hadde hatt en avskjedsprat med Gunnar Jahn på hans kontor i Norges Bank kort før avreisen til USA i 1947, og Jahn hadde sagt, i spøk antok Bjerve: 'De får overta Direktørstillingen i Byrådet De da?' Bjerve hadde svart uten å blunke at det kunne han slett ikke tenke seg.

Bjerve la ikke skjul på overfor Brofoss at tilbudet hadde gjort det vanskelig for ham. Han appellerte til Brofoss om å vurdere hvor hans arbeidskraft ville komme best til rette og diskonterte samtidig betydningen av det arbeidet han håpet å få utført under USA-opp- holdet: 'Jeg sjøl håper at jeg vil kunne gjøre mer nytte for meg gjennom vitenskapelig arbeid, som jo i høy grad vil komme til å få et praktisk preg, slik jeg nå legger det opp. Så stor betydning som planleggingen vil komme til å få for Norges økonomi, tror jeg det er av den største betydning at noen stiller med teorien bak planleggingen også. Skal en kunne gjøre framskritt i det praktiske arbeidet med planleggingen, må teorien til enhver tid ligge et hestehode foran.'

Selv om henvendelsen fra Brofoss uttrykkelig var for- trolig gikk Bjerve ut fra at Brofoss ikke hadde noe imot at han tok saken opp med Frisch. Bjerve gransket hjerte og nyrer og la sine tanker åpent fram for Frisch: 'Særlig har jeg grublet over disse to spørsmålene: Hvor kan jeg utnytte evnene mine best? Hvor vil jeg kun- ne bli til størst nytte for samfunnet?' Når det gjaldt det første spørsmålet kom han til at 'styrken min om noen vel heller ligger i en viss allsidighet (som vil komme for- holdsvis best med i Byrådet) enn i utpregede evner på et bestemt felt (f.eks. som teoretiker). Jeg har en kjensle av at om vi nå forutsetter at jeg vil bli en "middels" viten- skapsmann, vil jeg i forhold til dette kanskje kunne bli "noe over middels" byrådirektør!'

For en samfunnsmessig vurdering var imidlertid det andre spørsmålet viktigst og her kunne horisonten være avgjørende:

På kort sikt ville jeg kanskje kunne gjøre mer nytte for meg i Byrådet, jeg tror at jeg på forholdsvis kort tid skulle kunne gjøre en del nyttig arbeid der. Når det gjelder arbeidet med planleggingsteorien, må jeg vedgå at utbyttet ikke er så sikkert. Rett nok synes jeg at det går fortere framover nå, men jeg kan sjølsagt ikke garantere at utbyttet blir verdi- fullt. Derimot synes jeg nok at det her ligger en mu- lighet som i "forventningsverdi" på lang sikt ligger en del over den som direktørstillingen byr på. Eller for å si det mer konkret, dersom arbeidet med plan- leggingsteorien virkelig lykkes for meg, tror jeg at

det på lengre sikt vil kunne få langt større betyd- ning enn det jeg eventuelt vil kunne utrette i Byrå- et. Et tredje spørsmål har jeg også tenkt på: Hvor vil det være lettest å finne en annen istedenfor meg.

Rett eller galt, et ryddig og oppriktig resonnement som var en elev av Frisch verdig!

Frisch rykket ut umiddelbart og skrev til Brofoss alt 21. august for å spørre om tiltredelsen kunne utsettes til 1. juli 1949 og om direktørstillingen var forenlig med at Bjerve 'samtidig kunne påta seg et regelmessig, men ikke tidskrevende, (lønnet) arbeid som "consulting economist" ved Sosialøkonomisk Institutt'. Bare få dager etterpå kunne Frisch meddele Bjerve Brofoss sine reaksjoner. Bjerve kunne få være tilknyttet Insti- tuttet på den måten Frisch hadde foreslått, men 1. feb- ruar 1949 måtte være siste frist for å tiltre stillingen. Frisch var kommet til at det ville være bra med Bjerve som direktør i Byrådet og forsikret Bjerve i karakteris- tiske frischske ordelag om at det ikke så ut til å være noen konflikt mellom det 'privatoptimale' og det 'sosialoptimale' synspunkt. Det viktigste var at Bjerve måtte få sikre seg et 'vitenskapelig netto-utbytte' både for seg selv og for 'fronten'. Frisch formante Bjerve at han ikke måtte formulere valget mellom 'enten admini- strasjon eller vitenskap' som unødig skarpt og trakk fram et bilde av de ulike roller som Bjerve kjente fra før:

Kan du huske et bilde jeg brukte en gang. Infanteri- et som stormer fram mens dets eget bakenforliggen- de artilleri holder for terrenget under trommeild. Ingen av de to våpenarter alene kan løse oppgaven. Men samarbeid mellom dem gir en voldsom slag- kraft. De to våpenarter beskytter hverandre gjensi- dig. Du kjenner tilstrekkelig av artilleriets vesen til å kunne bli en virkelig berømt infanterigeneral!

Men altså ikke artillerioffiser!

Bjerve var lite fornøyd med svaret fra Frisch, for ikke å si bitter over at Frisch tilsynelatende ikke forsto at han mer enn noe annet ønsket seg en lærerstilling:

Jeg har jo en del erfaringer når det gjelder arbeid både i Byrådet og i administrasjonen. Der nest kom- mer at det er så uendelig mange rent administra- tive problemer som må løses for at Byrådet skal kunne funksjere[!] tilfredsstillende. Jeg er derfor framleis redd for at jeg i tilfelle blir nødt til å bruke de første 5 årene av min direktørtid til å kjempe for å få kontorplass, tilstrekkelig personale, trykke- rier til publikasjonene, osv. for ikke å nevne at jeg med den nåværende organisasjon i Byrådet blir nødt til å sette meg grundig inn i og følge arbeidet med ulykkesstatistikk, sinnsykestatistikk, edruelighets- statistikk osv., osv. Jeg vil jo få hovedansvaret for all statistikken og må sette navnet mitt under den.

Hvorfor akkurat sinnskestatistikken?

Steile krav

Dagen etter at han fikk svaret fra Frisch stilte Bjerve i et brev til Brofoss datert 31. august 1948 de krav han ville ha oppfylt for å ta stillingen. Bjerves kjennskap til de trangbodde forholdene i Byrået var hovedsakelig basert på det inntrykket han hadde fra sin tid der under krigen. Han kjørte fram som sitt første punkt overfor Brofoss at det manglet kontorplass til 70-80 funksjonærer og en del funksjonærer satt også utenfor Dronningensgt. *'For meg som ikke har deltatt i utarbeidningen av spesialstatistikken på noe punkt, ... er det særlig viktig at jeg når som helst og på korteste varsel kan få konferanser på stedet med byråsjefene så vel som sekretærene'*. Nå skulle direktørens tid bli kostbar!

Bjerves neste punkt var hans inntrykk av at *'Byrået heller ikke fra toppen av er rasjonelt organisert'*, en innledende formulering for å fremme et krav om flere høyere stillinger. Utvidelsen fra 4-5 til 10 byråsjefer betydde at *'jeg i tilfelle [vil] få 9 byråsjefer og en underdirektør daglig "rennende" på kontoret, samstundes med at jeg sjøl må ta meg av en stor del av det nybrottsarbeidet som skal utføres, både når det gjelder den logiske oppbyggingen og den administrative gjennomføringen'*. Byråsjefene ville altså både være for langt borte og for nær til at det vil være bekvemt for den nye direktøren!

Det som ikke var rasjonelt organisert var at med så mange byråsjefer og bare en direktør og en underdirektør på toppen ville det være dårligere avansementsmuligheter enn i departementene. Men løsningen var klar: *'En rasjonell organisasjon krever derfor at det tilsettes to nye underdirektører'*. Bjerves forslag til hvordan disse skulle utnyttes var følgende: *'Den ene av de to nye underdirektørene overtar den daglige ledelsen av storparten av rutinestatistikken, slik at min befattning med den blir mer formell enn reell. Den andre nye underdirektøren får som sin viktigste oppgave å hjelpe meg med utformingen av de nye undersøkelsene som må settes i gang og med organiseringen samt ledelsen av en ny, sterkt forskningsbetont avdeling'*. Men kunne Byrået ha en direktør som var "mer formell enn reell"?

Bjerve hadde også mannen til å tre inn som leder av forskningsvirksomheten: *'Den ideelle til denne jobben ville være Stein Rossen. Jeg vil i høyeste grad trenge en mann av hans type til å samrå meg med i en rekke tilfelle, og jeg vil trenge enn mann av hans kvalitet til å ta seg av de viktigere spesialoppgaver'*. Hvorfor Stein Rossen, kameraten fra studiet og assistenttiden hos Frisch var nå ansatt i FN i New York? Hvorfor ikke Odd Aukrust? Bjerve så bort fra Aukrust fordi han gikk ut fra at han ville søke og få dosenturetsstillingen som var ledig på Ås. Uansett ville det til den nye underdirektørstillingen *'ikke være vanskelig å få en mann av høy kvalitet'*. Bjerve unnlot å komme inn på at menn "av høy kvalitet", dvs. gode økonomer, var

en knapphetsfaktor med stor alternativverdi, noe både Brofoss og Frisch var svært oppmerksom på.

Bjerve reiste også et tredje problem. Fordi det ville være vanskelig i stillingen som direktør å si nei til offentlige oppdrag ville han ha en minnelig avtale om at ingen oppnevnelser av ham selv eller andre nøkkelpersoner i Byrået til eksterne oppgaver og verv skulle bli foretatt uten at saken var diskutert på forhånd.

Bjerves noe kravstore og ganske uentusiastiske svar til Brofoss ble da: *'Kan disse problemene løses på en tilfredstillende måte, blir det vel til at jeg aksepterer tilbudet, men jeg understreker at jamvel om dette skjer, ville jeg ha foretrukket å få en dosentstilling ved Universitetet eller ved en av høyskolene'*. Han oppsummerte kravene:

- 1) Vil jeg kunne regne med at kontorproblemet blir løst på en tilfredsstillende måte innen jeg overtar stillingen?
- 2) Er det noen utsikt til å få tilsatt to nye underdirektører innen samme tid eller innen en "rimelig" tid? Subsidiært: Vil det være mulig å få tilsatt en ny underdirektør for "rutinestatistikken" og en særskilt konsulent som foreløpig substitutt for den tredje underdirektøren?
- 3) Vil jeg og Byrået kunne regne med å få arbeidsro (ikke i betydningen "ta det rolig", tvert imot)?

Brofoss kunne neppe ha blitt særlig begeistret over denne reaksjonen. Nå var det Bjerve som stilte kravene.

Våde

Vel en uke etter sitt svar til Brofoss fikk Bjerve et snev av bondeanger og i et brev til Brofoss dempet han ned både kravet om bedre kontorlokaler og om nye stillinger ved å antyde at en forskningsavdeling kanskje kunne opprettes litt uformelt og ledes direkte av direktøren, i hvert fall i starten. Da ville det holde med én ny underdirektørstilling. Han angret på det etterpå, hvis det bare skulle bli én underdirektørstilling så skulle den iallfall være for forskningsvirksomheten.

Selv om Bjerve ga uttrykk for at han ikke ville bli direktør begynte likevel tankene å dreie seg om hva en kunne få til i Byrået. I midten av september utviklet han for Frisch at en ordentlig forskningsavdeling i Byrået *'kunne danne et slags mellomstadium mellom det nåværende Byrå og Økonomisk Institutt i valget av arbeidsoppgaver'*. Det var to oppgaver han trakk fram for en slik avdeling. For det første et dyptgående input-output-system for Norge, og for det andre en ordentlig løpende konjunkturanalyse *'istedenfor det nåværende pjatt'* i Statistiske Meddelelser.

Kommunikasjonen med Frisch var så tett som postgangen mellom Oslo og USA tillot. Alt dagen etter at han hadde svart Brofoss ga han til Frisch uttrykk for skuffelsen over rådet om å ta imot stillingen. Bjerve fant

det nødvendig å minne Frisch om at han i *'mange år har tatt sikte på å gå den vitenskapelige veien'* med en lærerstilling ved Universitetet eller en av høyskolene som siktepunkt. Ikke at han avskrev Byrået som en ikke-vitenskapelig arbeidsplass på noen måte, men så svak som bemanningen i Byrået og forholdene ellers var, ville direktørens innsats bli bundet opp i administrative oppgaver i mange år framover. Bjerve minnet Frisch også om hvordan det var å lage de første nasjonalbudsjettene i Finansdepartementet: *'Jeg vil ikke risikere å komme i samme stilling i Byrået som jeg delvis var i under arbeidet mitt i Finansdepartementet, at jeg måtte utføre en vesentlig del av det logiske arbeidet alene uten å få effektiv kritikk og effektiv avløsning.'*

Frisch tok Bjerves skuffelse alvorlig og han hadde også fått en bedre forståelse av Bjerves dilemma. Han rykket ut for annen gang for Bjerve allerede tidlig i september med et nytt brev til Brofoss, mer gjennomtenkt enn i forrige runde. Frisch tok selvkritikk overfor Brofoss for å ha *'overvurdert muligheten for å finne en løsning i Byrået som kan gjøre det mulig for direktøren å arbeide med det vitenskapelige grunnlag for Byråets virksomhet, ... kanskje har jeg også lagt utilstrekkelig vekt på Bjerves egne ønsker i retning av vitenskapelig arbeid.'*

Frisch hadde av en telefonsamtale med Brofoss forstått at Bjerves krav om nye underdirektørstillinger var uantakelig, men ga Frisch ga ikke opp. Overfor Brofoss ga han Bjerve maksimal støtte når det gjaldt dette kravet. Bjerves brev lyste ifølge Frisch *'av den mest strålende saklighet, energi og vilje til å lage noe som virkelig godt'*. Brofoss og statsministeren *'så rett da dere bestemte dere til å gi Bjerve tilbudet'*. Men noe må legges til rette hvis Bjerve skal kunne *'skape det vitenskapelige miljø omkring Byrået som han personlig trenger og som også må til hvis det skal lykkes "å bringe Byrået på fote igjen"'*.

Frisch bekreftet også at Bjerve har *'fullkommen rett'* i at Frisch sto fullt og helt bak de krav han hadde stilt: *'Bjerve [har] kunnet presisere detaljene bedre enn jeg kunne, men grunntanken er helt og holdent den samme.'* Bjerves krav var *'begrunnet ut fra saklige og vitenskapelige hensyn [og ikke] uttrykk for en personlig fordringsfullhet fra Bjerves side.'* Hvis Bjerves krav kunne innfris *'særlig dette med de to underdirektørene'*, ville Frisch råde ham til å akseptere. Hvis Bjerve bestemte seg for ikke å akseptere tilbudet, ville Frisch *'så kraftig jeg kan'* arbeide for å skaffe ham en akademisk stilling: *'Han er en mann av den kaliber at vi for all del må sørge for at landet ikke mister ham.'* Det som trengtes var et tilsagn fra handelsministeren og statsministeren om de to nye stillingene. *'Jeg er ikke i tvil om at en løsning med Bjerve som sjef for Byrået og med ordninger stort sett slik han nevner, vil være den absolutt beste løsning som kan tenkes fra landets synspunkt'*.

Det skinte igjennom at Frisch var fornøyd med sitt brev til Brofoss og han meddelte det også til Bjerve: *'Hvis ikke mitt brev av i dag til Brofoss har styrket din "bargaining power" da vet jeg ikke hvorledes det skal gjøres.'* Frisch lovt også at han var klar til *'ny uttrykking'* dersom det skulle være nødvendig. Det skulle det bli!

Bjerve fikk høre fra Aukrust at han i begynnelsen av oktober hadde hatt en "mystisk" telefonsamtale med Frisch som i dulgte vendinger hadde antydnet at Bjerve hadde fått et tilbud om en høyt plassert stilling. Aukrust refererte for Bjerve at Frisch hadde sagt at han *'ikke ville la deg gå tapt'*, Aukrust ante ikke hva det dreide seg om. Bjerve syntes derfor han måtte gi Aukrust en slags forklaring men holdt kortene skjult (*'Hva den nevnte høyere stilling gjelder, er jeg dessverre helt avskåret fra å fortelle'*). Noe mer måtte han si og lot Aukrust få vite at *'da det ikke er en vitenskapelig stilling, var jeg ikke særlig interessert. På den andre siden lå forholdet slik an at jeg vanskelig kunne si tvert nei. Jeg valgte derfor å svare at jeg kanskje kunne ta jobben under forutsetning av at det ble gjennomført visse organisatoriske endringer (nokså vidtgående), både fordi jeg oppriktig mente at det var nødvendig og fordi at jeg i så fall kanskje ville komme til å trives i arbeidet.'* Aukrust som satt på sitt byråsjefkontor i Byrået og leste dette, kunne naturligvis ikke la være å spekulere på hvilken stilling det kunne dreie seg om.

Bjerve lette etter andre utveier. Han utesket Frisch nok en gang om det ikke kunne bli muligheter for et nytt dosentur ved Universitetet. Direktørstillingen lot han nå som om han hadde fått på avstand. Siden Brofoss ikke hadde svart på den knappe måneden som hadde gått, hadde Bjerve gått ut fra at *'det ikke blir noe mer spørsmål om å ta stillingen i Byrået. Jeg sørger ikke noe over det, tvert imot, og nå har det hele kommet så pass på avstand at jeg har sluttet å tenke på det også.'*

I begynnelsen av oktober kaster Frisch ubetenksomt fram nye fluktmuligheter. Mahalanobis, lederen av Indian Statistical Institute i Calcutta, var på besøk i Oslo. Frisch skrev en notis i avisen om besøket. Mahalanobis var interessert i å få over en norsk senior eller semisenior økonom for et halvt år for å *'insitere dem om økonomiske planleggingsproblemer, nasjonalbudsjett mv.'* Bjerve ble umiddelbart oppglødd: *'Jobben i India frister meg virkelig over evne. Det ville bli en stor opplevelse å være der en tid, og jeg skulle tro lærerik også.'* Ja, monn det! Men Frisch hadde ikke gitt mange opplysninger om hva det dreide seg om. Bjerve måtte skrive tilbake og spørre om det meste. Arten av arbeidet, undervisning eller administrativt? Hvor i India? Med eller uten familie? Skaffes det bolig? Blir reiseutgiftene dekket? Lønnsvilkårene? Ingenting var klarlagt. Og så var det klausulen i permisjonsforlengelsen igjen.

Bjerve ble raskt brakt ned på jorda igjen, Frisch hadde truffet på Brofoss og berettet: 'Jeg snakket nettopp med Brofoss. Saken med Statistisk sentralbyrå er fremdeles høyaktuell.' Nå la Frisch press på Bjerve, åpenbart ut fra samråd med Brofoss: 'Hvis ikke du tar imot Byrået blir det framtvinget en løsning som jeg personlig tror ikke vil bli den beste på lang sikt. Slik som saken nå ligger an vil jeg påny rå deg til å ta imot Byrået, men på de uttrykkelige betingelser vi før har drøftet. Jeg kan iallfall bistå deg med all mulig støtte personlig og saklig så lenge jeg kan stå på bena.' Hva var "løsningen" som ville bli "framtvunget"?

Avvisning

Endelig svarte Brofoss! Han hadde ikke latt seg overbevise verken av Bjerve eller av Frisch og avviste blankt kravet om toppstillinger: 'Jeg tror imidlertid ikke at det er mulig å stille opp dette som vilkår på forhånd. Det henger sammen med den naturlige uvilje som det er både i Finansdepartementet og Stortinget mot å ta opp nye bevilgninger av denne art. Det annet og mer avgjørende etter min mening er at det hele er et spørsmål om antall kvalifiserte folk. Vi får jo ikke en eneste mer kvalifisert mann mer i Norge gjennom en slik omgruppering av stillinger.' Et drepende enkelt, men overbevisende resonnement, i hvert fall på kort sikt. Hvis ikke Bjerve kunne påvise at avkastningen av gode økonomer i toppstillinger i Byrået var større enn andre steder, hadde han et tapt slag.

Brofoss antydte at Bjerve heller skulle sette i gang uformelle omorganiseringer og se om han kunne få dem til å virke: 'Du vil da kunne plukke ut folkene selv, og kunne sette arbeidet mer i sving enn du vil kunne om du fra starten av skal organisere formelle avdelinger eller underdirektorer. Når det har vist seg at denne ordning i praksis er den eneste tilfredsstillende, er tiden inne til å ta opp spørsmålet om formell organisering som svarer til den faktiske realitet. På forhånd vil etter mitt skjønn en slik diskusjon ikke føre til noe resultat. Jeg må derfor så inntendig jeg kan rå deg til å ta stillingen på de premisser som vi før har drøftet og som jeg her gjentar. Jeg vil gjerne høre fra deg snarest om ditt syn på saken.'

Det var en kalddusj, Brofoss vek ikke en tomme og med gode argumenter. Bjerve svarte igjen ganske umiddelbart 15. november og var heller ikke innstilt på å vike. Det fikk bære eller briste. Bjerve rekapitulerte de spørsmålene han hadde stilt tidligere og summerte opp:

Av disse har du i ditt siste brev svart på spørsmål 2) ... ditt svar kan tolkes slik: 1) Verken Finansdepartementet eller Stortinget vil gå med på å opprette de to mellomstillingene jeg har foreslått, på det nåværende tidspunkt. 2) Det kan ikke gis noen form for tilsagn om opprettelse av slike stillinger innen en "rimelig" framtid heller. Er denne tolk-

ingen riktig, blir mitt svar dette: Jeg søker ikke stillingen som direktør av Byrået.

Det skulle ikke bli siste gangen Bjerve frasa seg stillingen. Bjerve gjorde sitt syn ytterligere klart:

Dersom jeg skulle ta på meg jobben som sjef for Byrået, måtte det være for å bygge ut Byrået som analyse- og forskningsinstitusjon. Dette ville jeg kanskje kunne klare bedre enn de andre som jeg regner med vil søke, forutsatt at jeg får et minimum av støtte fra folk i toppklasse og forutsatt at jeg kan nytte andre til å utføre en stor del av det rent administrative arbeid. Derfor var det at jeg foreslo de to nye underdirektører.

Bjerve rapporterte nok en gang til Frisch om den nye vending i saken. Frisch rykket ut for tredje gang! Overfor Brofoss ga han Bjerve full moralsk støtte:

... jeg sender Dem et par linjer for inntrengende å be Dem om å gå inn på den linjen Bjerve legger opp, altså gi ham en slags "moralisk garanti" fra dem selv og Statsministeren om at dere vil gjøre hva dere kan for å skaffe to stillinger. ... Personlig er jeg ikke i tvil om at dette saklig sett er den ubetinget riktige løsning og at løsningen av dette spørsmålet vil komme til å bli av meget stor betydning for arbeidet med å underbygge landets økonomiske politikk i årene framover. Noe av det viktigste vi må passe på er å gi våre toppfolk slike arbeidsvilkår at de blir i landet.

Brofoss begynte nok nå å bli lei av alle Frischs "utrykninger". Han svarte imidlertid Bjerve kontant tilbake, og hadde heller ikke mye å gi. Å be Stortinget om to nye underdirektørstillinger til Byrået i tillegg til den som ble opprettet i 1946, anså Brofoss for umulig. Han fant nok Bjerve kravstor og med liten forståelse for hvordan forholdene var ikke bare i Byrået, men i forvaltningen generelt:

Jeg kan forstå at du vil verge deg mot å bli en ren administrator. Jeg synes ikke at konsekvensene nødvendigvis må være at du skal ha hele tre underdirektørstillinger formelt opprettet. Jeg ber deg et øyeblikk tenke på hvorledes situasjonen er for statsrådene. Jeg er nødt til å befatte meg med en mengde ting både av administrativ og annen art som i grunnen burde være meg ganske uvedkommende. Men jeg er nødt til det under de enkle forhold som vi tross alt arbeider under her i Norge. Du kan aldri regne med at du kan komme i en stilling hvor du bare kan sysle med de ting du helst vil ta fatt på selv. Men med en gitt arbeidsstokk kan du selv foreta den fordeling av arbeidet som en anser hensiktsmessig for å utnytte sin arbeidskraft. Som du kjenner til, arbeidet jeg jo selv etter denne formen i Finansdepartementet, og nå senere i Handels-

departementet. Et uortodoks syn på den administrative oppbygging kan her føre langt.

Han gjentok presset på Bjerve i mer formynderske ord enn tidligere: *'I lys av det som jeg her har sagt, ber jeg deg påny overveie situasjonen. ... det er min absolutte overbevisning at hvis du nå ikke ønsker å overta denne stillingen, vil du gjøre noe som du senere kommer til å angre på.'*

Mistanker

Brofoss' avvisende holdning til å etterkomme kravene hadde nok satt en støkk i Bjerve. Han forsikret Frisch om at han sto fast på sitt svar av 15. november (*'Jeg skjønner oppriktig talt ikke at [Brofoss] vil kaste bort tiden med å forsøke å presse meg inn i denne stillingen. Sjøl synes jeg nå at jeg har bøyet meg så langt at jeg ikke plikter å bøye meg lengre. Jeg må jo ha en viss rett til å legge vekt på mine egne ønsker også.'*).

I blank avvisning av Brofoss' sitt påtrykk på ham sa Bjerve til Frisch: *'Hadde jeg i dag hatt fritt valg mellom en dosentstilling og Byrådet i omorganisert form, ville jeg ha valgt det første, men jeg må vedgå at jeg har svingt fram og tilbake alt etter hvor optimistisk jeg har vært når det gjelder mitt vitenskapelige arbeid. Nettopp nå er jeg optimistisk!'*

Gleden over å være til stede i et førsteklasses forskningsmiljø i USA hadde gitt Bjerve atskillig optimisme: *'Det har vært svinaktig morsomt på Cowles Commission i det siste. Når jeg tenker på hvor morsomt det kan bli på Økonomisk Institutt med liknende diskusjoner, er jeg sannelig ikke fristet til å bli "nedstøvet" i Byrådet.'* Frisch svarte med å erklære seg *'100 pst enig'* og *'dypt skuffet over Brofoss' lite energiske og lite vidt-skuede stilling'*.

På dette tidspunkt oppsto det både hos Frisch og hos Bjerve en mistanke om at Brofoss steile avvisning skyldtes grunner han ikke la åpent fram. Frischs mistanke var som følger: *'Det er kommet krypende en tanke som jeg helst vil vise fra meg, men som stadig kommer igjen og plager meg: Skulle Brofoss være engstelig for at Byrådet skal bli for mektig? Og spesielt for at en personalunion eller riktigere et "familieaksjeselskap" som kontrollerer kombinasjonen Byrå + Institutt skulde bli for mektig? Jeg vil tro at dette er tøv, men tanken er plagsom.'*

Bjerve trodde ikke så mye på Frischs hypotese, men hadde en annen teori: *'Men jeg skal innrømme at jeg har vært litt plaget av et beslektet spørsmål, nemlig dette: Kan det være mulig at Brofoss har andre planer om å få opprettet et forskningsinstitutt av den typen jeg har skissert for Byråets vedkommende, og at han personlig er interessert i det?'* Bjerve konkluderte likevel med at denne teorien trolig også var tøv, men at Brofoss' holdning mest sannsynlig kunne forklares med at han *'vil slippe lettest unda problemet, dessverre ser det ut til*

at det er et alt for typisk trekk ved politikerne.' Kunne Brofoss virkelig tiltros å spille med skjulte kort overfor Bjerve?

Bordet fanger

I midten av desember 1948 reiste Stein Rossen på besøk hjem til Norge. I Oslo ville han forhandle både på Bjerves og egne vegne med Brofoss og om mulig også med statsministeren. Den 21. desember oppsøkte Rossen Brofoss på kontoret. Han hadde på forhånd sendt et brev som nærmest var en søknad, der han ba om å få ledelsen av den forskningsavdelingen Bjerve hadde bedt om å få opprette. Rossen hadde fått et hyggelig svar fra Brofoss som sa at det var utelukket å opprette en slik lederstilling i det forestående budsjettet, dvs. for 1949/50. Han tilbød i stedet Rossen å bli byråsjef med gunstige betingelser uten spesifisert arbeidsområde dersom han ville komme hjem.

Brofoss tok seg god tid og under møtet åpnet og leste han det siste brevet fra Bjerve med nok et uttrykk for dennes ubøyelige vilje. Brofoss tok innover seg at Bjerve nå hadde sagt farvel til direktørstillingen. Han ga uttrykk for at Bjerve gjorde sitt livs største tabbe og at det var leitt når det gjaldt en som han regnet som en så god venn. Til Rossen forklarte han Bjerves avslag med Frischs uheldige innflytelse. Litt urettferdig kan nå det synes, Frisch hadde jo tross alt øvd et klart press på Bjerve i retning av å ta stillingen. Brofoss var mismodig. Som Rossen refererte for Bjerve, *'hvis du ga faen i Byrådet, så vil han også gjøre det'*. Brofoss betraktet Erling Petersen som den eneste mulige kandidat til jobben og sa til Rossen at for sin del kunne akseptere Petersen, men regjeringen ville ikke ha ham.

På regjeringskonferansen 23. desember 1948 valgte Brofoss å presentere Bjerves ideer og krav uten særlig tro på at det ville komme noe ut av det. Statsminister Gerharden og finansminister Meisdalshagen ga imidlertid på sparket og til Brofoss' store forbauselse tilsagn om at Byrådet skulle reorganiseres med utgangspunkt i Bjerves ideer. Betingelsen de stilte var at Bjerve først måtte ta stillingen og deretter fremme forslagene.

Med prinsipiell tilslutning fra regjeringskonferansen og full oppbakking av statsminister og finansminister var jo dette ikke langt fra den forhåndsklarering Bjerve hadde bedt om! Men rent praktisk var det for sent å få forslagene med i budsjettet 1949/50. Før neste budsjett kom valget høsten 1949 med den usikkerhet det betydde. Brofoss fikk i oppdrag å skrive på vegne av regjeringen til Bjerve om utfallet av møtet. Statsministeren hadde også gitt uttrykk for at han svært gjerne ville snakke med Rossen om saken.

Rossen hadde tidlig på julaften et møte med statsminister Gerhardsen som ga uttrykk for at det neppe bli politisk bråk omkring reorganisering av Byrådet. Både LO og næringsorganisasjonene var klar over at

det sto dårlig til i Byrådet. Selv med et dårlig valg for Arbeiderpartiet ville det likevel være det eneste regjeringsdyktige parti. Gerhardsen forventet at vårsesjonen 1949 i Stortinget ville vare til ut i juli, slik at Bjerve kunne sende inn - som direktør - sine forslag om reorganisering av Byrådet i juni for eventuell tilleggsbevilgning i juli uten å vente på budsjettet året etter. Gerhardsen gjentok flere ganger overfor Rossen at regjeringen ville betrakte Bjerves forslag med største velvilje.

Rossen var så overrasket over den vending saken hadde tatt at han måtte spørre Gerhardsen om hvordan det kunne ha seg at Brofoss var så mye mindre villig og mindre optimistisk i denne saken enn Gerhardsen og Meisdalshagen. Gerhardsen feide det bare av med at så vidt han forsto var de alle tre fullstendig enige. Gerhardsen hadde beholdt seg at de enkelte kravene fra Bjerve måtte komme opp til diskusjon. Samtidig hadde han avgitt moralsk forpliktende utsagn om at Byrådet skulle reorganiseres med utgangspunkt i Bjerves forslag.

Brofoss lot julehelgen passere før han dagen før nyttårsaften 1948 skrev til Bjerve om regjeringsskonferansen. Han gjorde det kort og uten å røpe sine egne følelser: 'Både Statsministeren og Finansministeren ga uttrykk for at de var villige til å gi et slikt tilsagn som du hadde bedt om ... Dette tilsagn innebærer at Regjeringen, om den fortsatt blir sittende etter valget, er villig til å gå inn for en proposisjon om en slik administrasjonsordning som du har tenkt deg. Jeg går ut fra at etter dette vil du være villig til å ta jobben.'

Bjerve ble overrasket, men kom ikke med gledesyttringer. Han virket heller nesten skuffet over den vending saken hadde tatt. Han innså at dette var absolutt siste anledning til å ta stilling til tilbudet, tenkte på det et par dager før han skrev tilbake til Brofoss: 'Jeg skal sjølsagt holde det jeg har lovt.' Han var riktignok langt fra sikker på at alt var i havn, men nå var det bare å si enten ja eller nei: 'I tillit til tilsagnet jeg har fått, kommer jeg til å søke stillingen som direktør i Byrådet så snart den blir kunngjort ledig. ... Jeg håper nå på at jeg ikke vil komme til å angre på denne avgjørelsen. Jeg er svært takknemlig for den stilling som regjeringen har tatt til spørsmålet. Med en slik omorganisering som jeg har foreslått, skulle det være gode muligheter for å få noe ordentlig ut av Byrådet, og jeg tror det vil bli morsomt arbeid under slike vilkår.'

Til Frisch slapp Bjerve litt mer ut av seg: 'Jeg var ikke sikker på om jeg skulle le eller gråte, men alt i alt må jeg vel si at jeg er fornøyd. Det må da vel kunne gå an å få noe bra ut av Byrådet på disse vilkårene.' Bordet fanget, 'noe annet kunne jeg sjølsagt ikke gjøre', fikk Frisch vite. Samtidig begynte tankene å kretse stadig sterkere om den stillingen han snart skulle overta, særlig om forskningsoppgavene som kunne tas opp (Jeg

tror at på de vilkårene jeg nå har fått, vil det bli moro å arbeide i Byrådet').

Frisch fikk nyheten og hadde bare tid til å sende et hastig diktet brev:

Kjære Bjerve! Dette i all hast. Jeg gratulerer Norge og deg hjerteligst med den ordningen som jeg nå er sikker på kommer i stand. Jeg vil be deg alltid å huske på at du har et hjem på Universitetets Sosial-økonomiske Institutt og alltid kan komme dit med dine plager og forhåpentligvis også med dine gleder. Walk in – rain or shine.

Kortene på bordet

Aukrust var fortsatt byråsjef i Byrådet og ville derfor om kort tid bli Bjerves underordnede. Nå gjaldt det for Bjerve å få sagt fra at han allerede hadde "utnevnt" Rossen til "forskningssjef" og således til overkikador for Aukrusts nasjonalregnskapskontor. Det ante ham at Aukrust kanskje ikke ville synes at det var helt veloverveid, ikke minst i forhold til Aukrust som en mulig interessant i stillingen. Det var bare å hoppe i det. Etter å ha meddelt at han hadde tilbudt Rossen forskningssjefstillingen, fortsatte Bjerve:

Jeg regnet da med som sjølsagt at du ikke var interessert. Det er mulig at jeg her har handlet ubetenkt, men det som hele tiden har fått meg til å være så sikker på at du heller vil ha dosentstillingen på Ås enn en underdirektørstilling i Byrådet, er vel dels dine tidligere uttalelser og dels en "prosjeksjon" av min preferanse skal på deg! Jeg må tilstå at dette har sjenert meg noe nå når det virkelig er blitt alvor, først da gikk det opp for meg at kanskje ville du ha vært interessert likevel?

Bjerve ba forsiktig om tilgivelse for ikke å ha vært mer meddelsom og benyttet anledningen til å uteske Aukrust om mulighetene til å få skikk på Byrådet:

I dag kjenner jo du Byrådet mye bedre enn meg. Hvordan tror du at de eldre funksjonærene vil reagere? Enn de yngre? Hva mener du om mulighetene for å få tak i nye og flinke folk? Har du noen å foreslå? Har du noe ideer om hvordan forskningsavdelingen best bør legges opp? Min plan er å lage noe liknende som det svenske Konjunkturinstitutet, bare en god del bedre! Hva mener du om det? Har du noen ideer med omsyn til omorganisering for øvrig? At det må organiseres et eget "regnekontor" er vel sjølsagt.

Aukrust svarte omgående morgenen etter at han hadde sovet på brevet han hadde fått om kvelden og skrev sammenhengende i 3-4 timer. Han hadde hatt mistanker de siste par månedene, men ikke visst noe definitivt. Meddelelsene vakte blandede og til dels sterke reaksjoner. Aukrust betraktet Bjerve som sin beste venn og valgte derfor 'å kramme ut med alt'.

Etter å ha lest Bjerves brev hadde han følt skuffelse og bitterhet. Kanskje hadde han ubevisst lekt med tanken om at han en gang selv kunne overta sjefsstolen i Byrådet? På den bakgrunn kunne han i og for seg være svært tilfreds med å få Bjerve som sjef, fordi han regnet det som overveiende sannsynlig at Bjerve ville forflytte seg til Universitetet. Aukrust følte seg derfor ikke så mye forbigått av Bjerve, men med Rossen var det annen sak:

Når en selv kjenner seg kapabel som sjefsemne, så er det så sin sak med en gang å få et helt hierarki av direkte overordnede, spesielt når de personer det gjelder delvis er yngre enn en selv uten at jeg i det hele tatt har visst hva som forestod, og uten å få adgang til å konkurrere. Jeg ville vel ikke være et normalt menneske, om jeg ikke kjente meg pinlig berørt av slikt. Du sier selv at du har handlet en smule ubetenksomt, og jeg kan ikke annet enn være enig med deg i det. På den andre siden kan jeg så levende forstå deg og sette meg inn i hvordan det hele er gått til. Og å forstå er å tilgi, vet du nok, så for så vidt er alt i orden. Det blir vel noe moro å finne på for meg også.

Aukrust hadde snakket mye om å bli dosent på Ås. Det var den eneste akademiske stilling som innenfor en overskuelig horisont var tilgjengelig, men arbeidsoppgavene og miljøet på Landbrukshøgskolen var en bakevje i forhold til økonomisk forskning. Nå hadde det dessuten dukket opp noe nytt: en "forskningsdirektør" i Byrådet!! Han bekreftet Bjerves verste anelser: 'Og dessuten er jeg slett ikke sikker på at mitt valg ville falle ut til fordel for Ås, dersom jeg kunne velge fritt mellom dosenturet og stillingen som forskningsdirektør. Det siste synes meg nemlig å være meget tillokkende, spesielt med deg som direktør.'

Men Aukrust var ikke tilbøyelig til å trekke sterke konklusjoner så kort etter at han hadde fått bekreftelsen på hva som foregikk. Han ville ikke si noe endelig hvordan han ville stille seg under det nye regimet som ville bli etablert i Byrådet. Han ga Bjerve inntrykk av at det mest sannsynlig ville bli Ås og med den verst mulig begrunnelse: 'Jeg kan iallfall vanskelig tenke meg å fortsette i lengre tid som Steins underordnede all min kjærlighet til Byrådet og nasjonalregnskapet til tross.' Det var ikke bare lett å uttrykke seg om disse spørsmålene i brevs form, det ville bli noen annet når de møttes igjen ('Gud som jeg lengter etter å treffe deg igjen, gutt!').

Aukrust hadde blitt mer og mer opptatt av nasjonalregnskapsspørsmål. Han så for seg nye oppgaver som ventet så snart hovedjobben utformingen av det årlige nasjonalregnskapet var gjennomført. Det var i realiteten biter til et arbeidsprogram for Forskningsavdelingen han kastet fram for Bjerve som oppgaver han gjerne ville gå løs på:

- 1) *Tilbakegående analyser med sikte på årlige tall fra ca. 1900 av og noe mer grove analyser for 5-års-gjennomsnitt tilbake i forrige hundreår,*
- 2) *Utbygging av det løpende årlige regnskap med oppgaver om inntektsfordelingen,*
- 3) *Oppbygging av et kvartalsregnskap.*

Bjerve hadde utesket Aukrust også om hvordan den påtenkte forskningsavdelingen burde legges opp. Aukrust som inntil kvelden før ikke ante noe om en slik avdeling, ikke skulle bli leder av den og som heller ikke ville fortsette der som byråsjef, ga Bjerve side opp og side ned med konstruktive forslag også om det. Nasjonalregnskapet måtte utgjøre grunnpillaren i forskningsavdelingen. Dernest var det naturlig å velge arbeidsoppgaver som utnyttet nasjonalregnskapsmaterialet. Hva det skulle være rent konkret, var ikke så opplagt:

Jeg skulle personlig tro iallfall er det dette som faller meg inn i øyeblikket at modellbygging og den slags naturligst hører hjemme under instituttet. For Byrådet vil det så være naturlig å konsentrere seg om delanalyser. Her bør en vel da igjen konsentrere seg om praktiske problemer av øyeblikkelig interesse og signerte spesialartikler i Statistiske Meddelelser bør være veien å offentliggjøre dem på. Hvordan er f.eks. relasjonen mellom importbehov, sysselsetting og inntektsfordeling.

Men dette hastet neppe så mye: 'Nå ja, tar jeg ikke feil, vil det bli god tid til å diskutere alt dette. For de første par årene skal du få hendene fulle med andre ting, det er min tro!' Utvilsomt en korrekt bedømmelse! Og Aukrust skulle få all anledning til å påvirke forskningsavdelingens arbeid. Modellbygging skulle det også bli.

Aukrust brev ble et sjokk for Bjerve. Han vedgikk uten videre at han hadde gjort en stor feil ved å se bort fra Aukrust som kandidat til "forskningsdirektørstillinga". Det var lite Bjerve kunne gjøre med det nå, han var låst fast i sitt tilbud til Rossen som til og med hadde vært hos Statsministeren og snakket om det. En av Bjerves fluktmuligheter da han sa farvel til direktørstillingen, hadde vært å søke dosenturet på Ås som han trodde han kunne ha fått selv i konkurranse med Aukrust. Nå slapp han det, men i stedet hadde han kanskje kommet til å berøve Aukrust noe som sto høyere på ønskelisten. Han hadde nok tenkt tanken: 'Tenk om no Odd skulle ha hatt hug på forskningsdirektørstillinga!' Eller var Aukrust egentlig ikke så interessert, men bare følte seg urettferdig forbigått? Bjerve forsøkte seg: 'No er det ein ting eg ikkje er heilt viss på, nemleg om du er vonbroten fordi du ikkje har fått tilbod om jobben eller fordi du rekner med ikkje å få jobben. Det kan alltid vere hyggeleg å få tilbod om ein jobb, jamvel om ein ikkje finn å kunne ta imot. ... Hadde eg nå stått fritt, ville du hatt første val til jobben!'

Men mye lindring var det ikke i dette. Stillingen som leder av forskningsavdelingen skulle selvsagt lyses ut,

og ingen kunne nekte Aukrust å søke, men Bjerve var 'moralisk bunden til å gå inn for Stein dersom han aksepterar dei vilkåra eg har stilt opp. () Så kan du like godt som eg vurdere sjangane.'

Konfrontasjonen med Aukrust ga Bjerve mye å tenke på, men den kunne knapt ha funnet sted i bedre former. Til tross for Aukrusts høyst berettigede grunn til misnøye la han ingen vansker i veien for Bjerve, snare tvert imot. Bjerve kunne begynne å tenke framover. Selv om studieoppholdet ikke var til ende, dreide tankene seg i retning av livsoppgaven som ventet. Første milepel var klar: 'Eg vil sette mye inn på å få ferdig ein arbeidsplan for Byrået og legge den fram for Regjeringa alt i midten av juni. Formålet med den er mellom anna å sette på trykk kva vi meiner at vi skal kunne klare under visse føresetnader. Blir planene først gode, skal det ikkje kunne nytte å sette fram krav til Byrået uten anten å syte for tilsvarande meir i ressurser eller slå av på andre krav, for å seie det så enkelt og skjematisk som mogleg. Vi treng eit "nasjonalbudsjett" for Byrået.'

Motbør

Men ikke alle var begeistret da det sivet ut hvem som skulle bli ny direktør i Byrået. Bjerve hadde vært bekymret for hvordan Jahn ville ta imot nyheten. Jahn fikk vite hvordan det lå an av Stein Rossen og skrev til Bjerve for med rene ord å si at han ikke fant ham kvalifisert for stillingen ('jeg vet De heller vil høre min mening uten omsvøp, enn å få den kledd inn i omsorgsfulle vendinger'). Jahn var misnøyd med at han ikke er konsultert av Regjeringen om saken ('Regjeringen har ikke snakket med meg om dette, men jeg hører jo heller ikke til Partiet').

Jahn hadde engasjert Bjerve i Byrået under krigen og kjente så vel hans dyktighet, som hans klart uttalte interesse for teoretisk økonomi. '... jeg har alltid hatt det inntrykk at Deres interesser først og fremst gikk i retning av teoretisk økonomi og De ikke egentlig hadde tenkt Dem å gjøre den offisielle statistikk til Deres oppgave. De har heller aldri arbeidet med statistikk fra begynnelsen av: planlegging, innsamling og utarbeiding av tabeller, slik at De har fått den utdanning som etter min oppfatning er nødvendig om en skal kunne favne over Byråets arbeid hvor nasjonalregnskapet bare er en liten del'. Denne kritikken var nok ikke den verste, for Bjerve visste at han hadde Brofoss med seg i at nasjonalregnskapet burde være atskillig mer enn "bare en liten del".

Jahns reaksjon var en kalddusj for Bjerve, men i de sterke ordene lå det også råd. Når det gjaldt de tre underdirektørene 'som skulle lette dem i arbeidet' var Jahn klar. 'Jeg kom til å spørre meg selv: Hva skal så direktøren gjøre? Jeg forstår ikke dere unge. Den oppgaven å ta over Byrået krever jo i de første år av direktøren at han personlig må arbeide seg gjennom hver eneste gren av norsk statistikk, og da kan han ikke falle

tilbake på underdirektører. Etter min oppfatning må han om han skal make det i de første år følge arbeidet i hver underavdeling'. Og en siste korreks: 'En skal ikke legge opp en plan for en administrasjon uten å kjenne den. Først når man har sett hvordan den fungerer og har funnet de feil som er, kan en rette på det'.

For Bjerve var Jahns reaksjon et nytt slag. Bjerve hadde nå kommet langt bort fra sin oppfatning fra et halvt år tilbake om at han som direktør kunne lede statistikken "mer formelt enn reelt" og mislikte sterkt at Jahn ga uttrykk for at han ville lede Byrået på arm-lengdes avstand gjennom underdirektører: 'Rett nok er ikke detaljene i den offisielle statistikken det morsomste jeg vet å syse med, men har jeg først tatt på meg en oppgave, vil jeg også ta på meg de soleklare forpliktelsene som følger med den! det gjorde meg virkelig vondt at de kan tvile på dette.'

Bjerve sa rett ut til Jahn at 'for meg vil det ikke bli morsomt å overta sjefstillingen i Byrået uten å ha Deres fulle tillit og støtte.' De fleste byråsjefene hadde jo arbeidet i årevis sammen med Jahn ('Jahns motstand ... vil gi meg en motbør i Byrået som ikke vil gjøre problemene lettere og morsommere'). Hvis det var slik at Jahn ikke fant at Bjerve var den som Byrået ville være best tjent med som sjef, ville Bjerve innstendig be ham om å ta dette opp med regjeringen ('Jeg vil ikke kjenne meg forurettet om resultatet skulle bli en annen direktør').

Jahn svingte imidlertid raskt om til en mer forsonlig holdning i sitt svar tilbake og rent ut roste Bjerves egenskaper, særlig at han var fra landet!

Det som ved siden av Deres strengt vitenskapelige innstilling gjør at jeg mener De kan føre Byrået videre er det at jeg alltid har hatt inntrykk av at De levende har gått inn for den oppgave De har fått og at De ikke gir Dem før De har evnet å løse den. Jeg vil bruke et uttrykk som at det er noe ved Dem som gjør at De kan brenne for en sak og det betyr mangen gang nesten alt. Til det kommer den ting at De kjenner livet på den norsk landsbygd og derigjennom skulle ha mer tak på hva Norge er enn de som er født og har levet sitt hele liv i et bymiljø.

Jo, Jahn var et følelsesmenneske!

Stillingen som direktør i Statistisk sentralbyrå ble lyst ut i mars 1949 og Bjerve søkte. Det samme gjorde Erling Petersen, Kaare Petersen og aktuar Henrik Palmstrøm. Bjerve ble utnevnt i statsråd fredag 29. april 1949. Alt mandagen etterpå var det en stort oppslått artikkel i Morgenbladet som fant alle de tre øvrige søkerne bedre kvalifisert enn Bjerve både med hensyn til utdanning og erfaring. Særlig framhevet Morgenbladet Erling Petersens kvalifikasjoner og framholdt videre:

“Han nyter tillit i vide kretser, og etter hva vi forstår var det et absolutt ønske av fremtredende statistikere og fagfolk at han måtte bli ansatt i stillingen. Men så kommer det til at han ikke er noen kastekjepp for de skiftende anskuelser, og at han er ikke falt på kne for den planøkonomiske ensrettethet. Professor Petersen er hva angår alder, kraft og kvalifikasjoner for den stilling det her gjelder, så langt overlegen Bjerve, at dennes ansettelse betyr en grov forbigåelse, et slag i ansiktet på faget. Man må dessverre se det som en ny straffeakt mot professor Petersen for hans selvstendighet overfor mote-doktriner av planøkonomisk karakter. Klikken er ham ikke huld, akkurat som engang før da han ved klikkens hjelp ble forbigått til professorstillingen ved Universitetet til stor skade for vår frie sosialøkonomiske vitenskap.”

Erling Petersen var neppe den best egnede kandidat for den kraftinnsats som krevdes i Byrået i årene som fulgte, men hans faglige innsikt og erfaring kunne ikke trekkes i tvil. Han hadde arbeidet 15 år i Byrået fra 1928 til 1943 og var i 1949 professor ved Norges Handelshøyskole. Et politisk moment var selvsagt til stede, Petersen tilhørte Høire og var i klart profilert opposisjon til flere sider ved den økonomiske politikken.

Bjerve reiste hjem på *M/S Stavangerfjord* og overtok som direktør fra den 20. mai 1949. Forskningsavdelingen ble opprettet fra 1. juli 1950.

Trygve Haavelmo som direktør i Statistisk sentralbyrå?

Olav Bjerkholt

1945 var året da annen verdenskrig sluttet og etterkrigstida begynte. Det er bemerkelsesverdig at denne betegnelsen helt til mot slutten av det 20 århundret ble brukt om vår egen tid. Etterkrigstida varte med andre ord lenge! Forklaringen er enkel, i de første etterkrigsårene ble mange trekk av den politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle infrastruktur i den norske samfunnet fastlagt på ny. Også den økonomisk-politiske infrastrukturen gjennom mange år bygde på elementer lagt på plass i de første etterkrigsårene. Et sentralt element i denne infrastrukturen, nasjonalbudsjettet, eksisterer fortsatt. Et annet er nasjonalregnskapet, hvis utvikling i høy grad var økonomisk-politisk motivert som et nødvendig verktøy. Det politisk-konstitusjonelle systemet overlevde krigen, men måtte på sett og vis reetableres i de første etterkrigsårene. Marshallplanen, lansert av USA i 1947, ledet til opprettelsen av OEEC som gikk over til OECD i 1960 og innledet det internasjonale økonomisk-politiske samarbeidet som har vært et så markant trekk i etterkrigstida.

At de første etterkrigsårene også medførte at det ble opprettet en *forskningsavdeling* i Statistisk sentralbyrå er en begivenhet i en litt lavere divisjon. Opprettelsen av avdelingen kan sees i lys av flere forhold. Etterkrigstidas økonomisk-politiske regime kom til å bygge på nasjonalregnskapet som makrobeskrivelse av den realøkonomiske tilstand. I stigende grad ble makroøkonomiske begreper, tallfestet i nasjonalregnskapet, tatt i bruk for å beskrive, forklare og forstå den økonomiske situasjonen. Nasjonalbudsjettet ble utviklet som en referanseramme for den økonomiske politikken, i de første årene med et stort innslag av detaljstyring, etter hvert med større vekt på generelle makroøkonomiske virkemidler. Nasjonalregnskapet var en forutsetning for at nasjonalbudsjetteringen kunne gis et rasjonelt grunnlag. Ikke mindre viktig var tilveiebringelse av informasjon om økonomiske struktursammenhenger. Nasjonalbudsjetteringen pekte alt fra starten framover mot økonomiske modeller som et hjelpemiddel i utforming og gjennomføring av økonomisk politikk. De nye hjelpemidlene trakk således med seg forskningsoppgaver som måtte løses, men hvem skulle løse disse oppgavene?

De første etterkrigsårene var en spesiell periode også i utviklingen av en norsk økonomiprofesjon. Økonomi hadde vært dosert på Universitetet i over hundre år, men en fullverdig utdanning hadde først blitt etablert så kort før krigen at bare ett kull var uteksaminert før 1940. Den tidligere eksamen hadde ikke gitt nevneverdig innpass i statsadministrasjonen, med noen unntak

som i Byrået. Etter krigen oppnådde sosialøkonomer høye stillinger i en rekke departementer, i første rekke Finansdepartementet. Økonomene fikk hegemoni over spørsmål av *samfunnsøkonomisk* karakter. Utbygging av økonomiske forskningsinstitusjoner kan sees som et ledd i denne profesjonaliseringen og opprettelsen av Forskningsavdelingen kan også sees i et slikt perspektiv.

Den utløsende årsak for opprettelse av en forskningsavdeling i Byrået i 1950 er vel kjent. Det var et krav Petter Jakob Bjerve stilte for å overta som direktør i 1949. Det var ikke opplagt at kravet skulle bli etterkommet. Heller ikke at Bjerve skulle bli tilbudt direktørstillingen. Hvis en i ettertid rekonstruerer hendingsforløp, kan en finne beslutningspunkter eller *noder* der den videre utvikling kunne tatt andre retninger enn den faktisk gjorde.

* * *

Ved frigjøringen i mai 1945 ble okkupasjonsmyndighetene etterfulgt av et overgangsregime. Regjeringsadministrasjonen kom tilbake fra London, også ekspedisjonssjef i Forsyningsdepartementet Erik Brofoss. Arne Skaug og Trygve Haavelmo hadde begge reist til USA i 1939 for å studere og mot slutten av krigen kommet i tjeneste for den norske regjering i Washington. Ragnar Frisch hadde sittet fengslet i om lag et år etter at Universitetet ble stengt høsten 1943. Hans tidligere assistenter og studenter hadde vært hjemme under krigen og mange tilpasset seg til nye forhold gjennom skifte av arbeidssted i de første etterkrigsårene. Direktør Gunnar Jahn i Statistisk sentralbyrå hadde sittet på Grini sammen med Einar Gerhardsen og deltatt i overlegninger om etterkrigsoppgaver.

Olav Bjerkholt er professor ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo. (olav.bjerkholt@econ.uio.no) / (olav.bjerkholt@ssb.no)

Gerhardsens samlingsregjering, som tiltrådte 25. juni 1945 med Gunnar Jahn som finansminister, var i stor grad basert på en samforstand om felles oppgaver som hadde kommet til uttrykk i *Fellesprogrammet*. Det varslet om nye institusjoner, bl.a. Det økonomiske samordningsråd. Arne Skaug kom hjem sommeren 1945 og ble formann i Samordningsrådet med Erik Brofoss som nestformann. Nye ideer om økonomisk politikk kom til uttrykk. En hovedtanke som hadde bred tilslutning var at hele økonomien skulle styres som en "folkehusholdning". I Arbeiderpartiets arbeidsprogram fra juni 1945 het det at det ved siden av de vanlige offentlige regnskaper og budsjetter skulle stilles opp "et regnskap og budsjett for hele folkehusholdningen."

Dette var heller vage uttrykk for nasjonalregnskap og nasjonalbudsjettering. Ordet "nasjonalregnskap" i 1945 var knapt kjent utover en liten krets av sosialøkonomer. "Nasjonalbudsjett" hadde inntil frigjøringen ikke forekommet på trykk, men det var disse begrepene som skulle bli sentrale når folkehusholdningstanken skulle realiseres.

Mange hadde under krigen deltatt i utforming av ideer om etterkrigstidas økonomiske politikk, både i London, i Stockholm og på Grini. Brofoss hadde vært en sentral bidragsyter i London. Noen klar institusjonell design av etterkrigstidas økonomiske system forelå ikke. De kortsiktige oppgaver dominerte oppmerksomheten, men ideer som pekte lenger fram var også til stede. En gruppe unge sosialøkonomer hadde bak blendingsgardiner i en leilighet i Fougstads gate i Oslo diskutert etterkrigsproblemer og synspunktene kom til uttrykk i Odd Aukrusts og Petter Jakob Bjerves *Hva krigen kostet Norge*, utgitt kort etter frigjøringen.

Utover høsten 1945 fortonte det seg for Trygve Haavelmo i Washington som lite givende å fortsette arbeidet for *Royal Norwegian Purchasing Company* som var navnet Forsynings- og gjenreisingsdepartementet opptrådte under. Han hadde vært i USA siden juni 1939 for et opphold som var ment å vare ett eller to år. Han ble i slutten av oktober 1945 av Theodore Schultz tilbudt å arbeide med etterspørsel etter jordbruksprodukter ved University of Chicago der Cowles Commission også holdt til og slo til. Haavelmo hadde sågar erfaring med "fleskeøkonometri" fra Danmark i 1938/39!

I Norge var det stortingsvalg 8. oktober 1945. Arbeiderpartiet fikk rent flertall ved valget og dannet regjering med Einar Gerhardsen som statsminister og Erik Brofoss som finansminister. Den 17. november 1945, tolv dager etter at Arbeiderpartiregjeringen hadde tiltrådt, innløp et telegram til Handelsråd Arne Skaugs kontor i Washington D.C. fra finansminister Erik Brofoss som etter konferanse med forsyningsminister Oskar Torp og direktør i Statistisk sentralbyrå Gunnar Jahn ba om at Trygve Haavelmo ble forespurt om han

var villig til å ta stilling i Byrået "for arbeide med oppstilling over nasjonalinntekten, dens sammensetning og anvendelse i forbindelse med budsjettet." Heller ikke her ble "nasjonalregnskap" eller "nasjonalbudsjett" nevnt, men det var det det dreide seg om. Tilbudet kom to og en halv uke etter at Haavelmo hadde sagt ja til Chicago.

Telegrammet fortsatte med instruks i telegramstil i tilfelle Haavelmo skulle si ja: "Haavelmo [bes] sette seg inn i teoretisk grunnlag for og særlig statistisk materiale anvendt til amerikanske beregninger. Tilbakereise over England for studium av britiske beregninger til grunn for White Paper utarbeidet ved kontor antakelig fremdeles Wales samt Treasury London." Handelsråd og Haavelmos gode venn Arne Skaug telegraferte noen få dager senere tilbake:

"HAAVELMO TAKKER FOR INTERESSANT
TILBUD MEN MEDDELER DESSVERRE UMULIG
AKSEPTERE NAA DA ALLEREDE BUNDET SEG
ETTAARS RESEARCHARBEIDE CHICAGO
UNIVERSITY"

I et telegram kort etter til Knut Getz Wold, som var en av Brofoss' medarbeidere, var Skaug mer utførlig og refererte Haavelmo dithen at hvis tiltredelsen kunne utsettes til høsten 1946 kunne han antakelig påskynde avslutningen av det forskningsprosjektet han hadde påtatt seg i Chicago. Men Brofoss kunne ikke vente. Kallet gikk videre til Petter Jakob Bjerve. Brofoss hadde også kommet til at oppgaven med å lage nasjonalregnskap- og -budsjett inntil videre skulle løses innen finansdepartementet. Det pengepolitiske kontor ble opprettet 30. november 1945. Det skulle foreta en inngående pengepolitisk analyse av hvorledes de offentlige budsjetter virket på samfunnsøkonomien og "legge grunnlaget for et kontinuerlig nasjonalregnskap og nasjonalbudsjett" i samarbeid med Byrået. Dagen etter opprettelsen begynte Bjerve som byråsjef for kontoret.

Byrået hadde tidligere på høsten 1945, mens Gunnar Jahn var finansminister, foreslått opprettet en rekke nye kontorer, herunder et "kontor for økonomiske undersøkelser". Det var altså foreslått et kontor som skulle ha andre oppgaver enn statistikk – et forskningskontor! Bakgrunnen for forslaget er ukjent. Det samme gjelder hvem som var den egentlige initiativtaker. Navnet kunne tyde på inspirasjon fra Nederland, der Jan Tinbergen under krigen ledet en avdeling for "økonomiske undersøkelser" i det statistiske sentralbyrået. "Kontor for økonomiske undersøkelser" i Byrået ble opprettet i statsbudsjettet 1945-46. Det var dette kontoret Brofoss hadde tiltenkt Haavelmo.

Kallet på Haavelmo til det ennå ikke opprettede "kontor for økonomiske undersøkelser" er det nærmeste en kan komme til den første kimen i tidlig etterkrigstid som pekte mot opprettelse av en forskningsavdeling i

Byrået. Det forelå en noe kryptisk formulert forskningsoppgave og et forsøk på å rekruttere en fremragende økonomisk forsker til å løse den.

Ved årsskiftet 1945/46 gikk Nicolai Rygg av som sjefdirektør for Norges Bank. Gunnar Jahn ble ny sjefdirektør. Direktørstillingen i Byrået var derved ledig. Arne Skaug søkte og ble utnevnt til ny direktør.

Haavelmos arbeid i Chicago gikk framover. Cowles Commission var i skuddet i denne perioden, Jacob Marschak hadde lyktes i å samle en eksepsjonelt dyktig og entusiastisk gruppe økonomer. Det lyktes for Cowles Commission å vise at de raffinerte økonometriske metodene som ble utviklet i Chicago ga bedre prognoser enn det ekspertene i Washington klarte.

Skaug var i april 1946 i Washington da han fikk beskjed om at han ville bli utnevnt som direktør i Byrået og derfor straks måtte komme hjem. Det siste han gjorde før han reiste var å gi Haavelmo et nytt tilbud om å lede "kontor for økonomiske undersøkelser". Han omtalte det nå som "en spesialavdeling som skal ha med nasjonalregnskapet og spesielle undersøkelser å gjøre" Skaug stilte Haavelmo i utsikt at det "ville bli en så fri stilling at jeg synes du burde tenke på den i alle fall som en overgang."

Haavelmo var interessert igjen. Riktignok var han innvilget videre bundet til Cowles Commission. Han var dessuten svært fornøyd med at Skaug hadde valgt direktørstillingen i Byrået framfor andre muligheter og svarte tilbake:

"Det er neppe noen stilling som åpner større muligheter for å sette spor etter seg i Norge i dag enn direktørstillingen i Byrået, og stillingen er vel nå også nærmere knyttet til aktuell økonomisk politikk enn noen gang. Så igjen: lykke til!"

På ettersommeren 1946 tilbød Skaug byråsjefstillingen for "økonomiske undersøkelser" til Odd Aukrust for å lage nasjonalregnskap. Han tok den.

Haavelmo hadde på Frischs oppfordring i 1945 sendt inn sin avhandling "The Probability Approach in Econometrics" til bedømmelse for dr.philos.-graden. Avhandlingen passerte og Haavelmo kom hjem tidlig på høsten 1946 for å disputere. Bare noen uker etter at han hadde reist tilbake til Chicago innløp følgende telegram fra Brofoss til Haavelmos kontor på universitetet i Chicago:

"TILLATER MEG HERVED AA FORESPOERRE OM DE EVENTUELT ER VILLIG TIL AA TA KONSTITUSJON SOM DIREKTOER I STATISTISK SENTRALBYRAA I ET AAR FRA 1 JANUAR 1947 VENNLIGST TELEGRAFER SVAR."

Haavelmo hadde vært i Washington og fikk telegrammet på gjennomreise i New York dagen etter. Det var ingen forklaring som bakgrunn for henvendelsen. Skaug var jo direktør og Haavelmo hadde ikke hørt noe fra ham om at han skulle slutte. Han antok at Skaug kanskje skulle til utlandet i et eller annet oppdrag og trengte en vikar og derfor hadde bedt Brofoss om å telegrafere etter Haavelmo. Men litt rart virket det. Haavelmo fant situasjonen nærmest litt penibel og tillot seg å fortelle Frisch hva som hadde skjedd og be om hans råd.

Han ventet imidlertid ikke på Frischs svar med å ta stilling til spørsmålet. Brofoss hadde jo et år tidligere tilbudt ham en jobb han godt kunne tenke seg, men som han var nødt til å avslå. Direktørjobben i Byrået kunne ikke være uinteressant. Dagen etter at han hadde fått telegrammet svarte Haavelmo:

"HONORED BY TENTATIVE OFFER YOUR CABLE AND WILLING TO SERVE IF GENERAL DESIRE TO THAT EFFECT BUT WOULD APPRECIATE INFORMATION PARTICULAR CIRCUMSTANCES CAUSING YOUR REQUEST AND WHETHER POSSIBILITY EXTENDING DEADLINE TO ABOUT FEBRUARY 1 TO PERMIT DISENGAGEMENT HERE."

Hva hadde egentlig skjedd? Haavelmo fikk ikke vite at saken hadde vært oppe i Regjeringen to dager tidligere og ifølge Regjeringsprotokollen for 12. november 1946 resultert i følgende vedtak:

"Direktør Arne Skaug til Forsyningsdepartementet?

Statsråd Brofoss hadde overveiet hvorledes der kunne treffes en ordning slik at statsråd Torps ønske om å få direktør Skaug knyttet til Forsyningsdepartementet, kunne gjennomføres. Som mulige kandidater til direktørstillingen i Sentralbyrået hadde en direktør Lange Nielsen og dr. Hovelmo[!].

Besluttet at direktør Skaug overføres til Forsyningsdepartementet under forutsetning av at dr. Hovelmo erklærer seg villig til å konstitueres som direktør for Statistisk Sentralbyrå."

Brofoss hadde således sikker ryggdekning for sitt tilbud. Regjeringens plan synes å ha vært å flytte Skaug over til Forsyningsdepartementet som statssekretær da det av ulike grunner var et sterkt behov for å styrke den politiske ledelsen av departementet. Det var ingenting i regjeringsvedtaket som antydte at det var et tidsbegrenset tilbud til Haavelmo.

Tilbudet var et eksempel på Brofoss' initiativrike personalpolitikk, selv om den i dette tilfelle ikke lyktes. En flytting av Skaug fra Byrået til Forsyningsdepartementet og Haavelmo fra Forsyningsdepartementets kontor

i Washington til Byrådet ville løse flere problemer på en gang!

Frisch gikk til aksjon straks han fikk brevet fra Haavelmo. Spørsmålet om hvem som kunne overta etter Skaug i Byrådet hadde Brofoss tatt opp med Frisch flere ganger, så lenge det lå i lufta at Skaug skulle flyttes på. Som Frisch malende forklarte det til Haavelmo:

“Jeg begynte straks å frese som en katt, slik jeg alltid gjør når noen kommer i nærheten av deg (det er stadig en eller annen). Jeg sa du måtte forbeholdes Universitetet. Imidlertid etter å ha tenkt meg om kom jeg til det resultat at det av hensyn til deg selv kanskje ikke var riktig av meg å sette meg imot. Jeg sa dette til Brofoss, men sa også at jeg vilde foretrekke en annen.”

Den alternative kandidaten var altså Fredrik Lange-Nielsen, en dyktig aktuar som hadde vært i komiteen for Haavelmos avhandling. Frisch hadde vært på ham, men Lange-Nielsen kviet seg og viste til Haavelmo som en bedre kandidat. Frisch hadde en hang til akademiske lønnsomhetsbetraktninger og resonnererte som følger: Hvis Haavelmo fikk jobben, ville det bare være en omplassering, men hvis Lange-Nielsen fikk den ville det være en økning i “fellesboets masse”, altså bedre med Lange-Nielsen! Uansett ville det love godt for et intimt samarbeid mellom Instituttet og Byrådet, forholdet mellom Frisch og Jahn hadde vært heller anstrengt siden Frisch ble professor. Frisch kunne bekrefte overfor Haavelmo at Skaug ante ingenting verken om at Haavelmo var spurt eller at Frisch var trukket inn i overlegninger med Brofoss om saken.

Frisch ville altså ha Lange-Nielsen i Byrådet og Haavelmo til Universitetet så snart som mulig, fortrinnsvis i en professorstilling, men den var fortsatt i det blå. Om Haavelmo tok imot tilbudet fra Brofoss var det ingen katastrofe, sett med Frischs øyne. Da ville han jo i hvert fall komme hjem, faren da ville heller være at han ble atskillig lenger enn ett år i Byrådet.

Brofoss spør, Haavelmo sier ja, Frisch samtykker! Likevel gikk det ikke slik. I Oslo ble Skaug likevel ikke flyttet på. Tilbudet til Haavelmo og hans positive svar kan ha gjort sitt til at et professorat for ham, som Frisch og Skaug hadde arbeidet for, kom inn på Statsbudsjettet 1947-48. Etter dette gjaldt det å få Haavelmo hjem så fort som mulig.

Under Frischs FN-opphold i New York i januar 1947 tok han turen til Chicago og forsikret Haavelmo om at det foreslåtte professoratet helt sikkert ville bli vedtatt i Statsbudsjettet 1947-48. Haavelmo lot seg overbevise og sa opp sitt engasjement ved Cowles Commission med virkning fra 1. mars 1947. I første omgang kunne han bli tilknyttet Instituttet som “økonometrisk konsulent”. Hvorvidt Frisch ga Haavelmo et realistisk bilde

av hvor lenge det kunne trekke ut med besettelsen av professoratet, er mer uklart. Haavelmo ble først utnevnt til professor med særlig plikt til å undervise i økonometri fra 1. april 1948. I ventetiden ble han – i tredje forsøk(!) – kapret av Brofoss, han overtok Bjerres stilling som byråsjef ved det pengepolitiske kontor, mens bedømmelsen foregikk.

Så nær var Byrådet ved å få en framtidig Nobelpriser som direktør!

Høringsuttalelser

Regnskapsstandard for leieavtaler (leasing)

Det vises til Deres brev av 30. juni vedrørende utkast til regnskapsstandard for leieavtaler (leasing).

Statistisk sentralbyrå er noe skeptisk til at standarden bare omfatter regnskapsføring hos leietakere, og ikke hos utleiere. Etter vår oppfatning burde standarden, som IAS 17, dekket begge parter, eller i det minste gjort visse henvisninger også til utleiers regnskapsføring. Det antas at en slik mer fullstendig standard ville bidratt bedre til å klargjøre hvorvidt en leieavtale er å oppfatte som finansiell eller operasjonell, og dermed sikret mer konsistent behandling hos partene. For regnskapsbasert statistikk er det klart uheldig om partene klassifiserer leieavtalen ulikt. Hvis leietaker behandler leieavtalen som finansiell og utleier avtalen som operasjonell, vil objektet bli dobbeltført som driftsmiddel (og realinvestering) i partenes balanse, og lånegjeld (leieforpliktelsen) vil bare bli registrert hos leietaker uten motsvarende utlånspost hos utleier. Det vil også oppstå et problem hvis leietaker fører avtalen som operasjonell, mens utleier behandler den som finansiell. Leieobjektet vil da ikke bli ført som driftsmiddel i noen av partenes balanse, og utlånsposten i utleiers regnskap vil ikke bli motsvart av en gjeldspost i leietakers regnskap. Sistnevnte problem kan imidlertid vanskelig unngås for såkalte små foretak (leietakere) da disse har lovbestemt adgang til å unnlate balanseføring av leieavtaler (i henhold til Regnskapsloven § 5-11).

Når det gjelder verdsettelse av finansielle leieavtaler, bør leietaker ved balanseføring av leieavtalen registrere verdien av leieobjektet fortrinnsvis til anskaffelseskost (kjøpspris pluss direkte utgifter knyttet til anskaffelsen), på samme måte som om foretaket skulle ha kjøpt objektet. Videre bør det tilstrebes at den tilhørende gjeldsposten (leieforpliktelsen) i leietakers balanse korresponderer med utlånsposten i utleiers balanse. Den implisitte rentesatsen i avtalen bør legges til grunn ved den regnskapsmessige fordelingen av leiebetalinger på avdragsdel og rentedel. Andre tilnærmede metoder for verdsettingen (nåverdi og alternativ låneren-

te) bør bare komme til anvendelse i den utstrekning de primære opplysninger ikke er kjent. Regnskapsinformasjon benyttes blant annet som grunnlag for utarbeiding av nasjonalregnskap, og nevnte prinsipper er i samsvar med internasjonale retningslinjer for føring av nasjonalregnskap (FNs system of National Accounts 1993 og EUs European System of Accounts 1995).

En avtale med variabel leie antas normalt ikke å kunne klassifiseres som finansiell fordi avtalen synes å stride mot forutsetningen om at økonomisk risiko og kontroll ved avtalen blir overført til leietaker. For at en slik leieavtale skal kunne klassifiseres som finansiell, bør det i tilfelle være en forutsetning at den variable leien er uvesentlig i forhold til den samlede leiebetalingen.

NRS 2 Anleggskontrakter

Det vises til Deres brev av 30. juni 2000 vedrørende høringsutkast til NRS 2 Anleggskontrakter.

I forbindelse med utkast til endring i norsk regnskapsstandard 2 om anleggskontrakter, uttalte Statistisk sentralbyrå i brev av 10. mai 1999;

"Statistisk sentralbyrå ser positivt på at anleggskontrakter nå skal føres etter løpende avregning. Anvendelse av opp-tjeningsprinsippet på anleggskontrakter betyr inntekts- og kostnadsføring i takt med fremdriften av prosjektet, og er en bedre metode for nasjonalregnskapet (som skal følge opptjenings- og påløpt-prinsippet) enn inntektsføring når prosjektene er fullført".

Statistisk sentralbyrå viser til uttalelsen ovenfor, men vil samtidig påpeke at faktiske renteinntekter og rentekostnader knyttet til anleggskontrakter (jf. paragraf 40-43 og 48) etter SSBs oppfatning ikke bør omklassifiseres til driftsposter i resultatregnskapet, men føres på normal måte som finansposter. Det bør være et klart mulig skille mellom driftsposter og finansposter i regnskapet. For finansielle inntekter og kostnader som måtte være relevante for anleggsprosjektet, bør det kunne være tilstrekkelig å gi eventuelle spesifikasjoner som noteopplysning.

Forslag om endringer i lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning og fordeling av energi mm. (energiloven)

Olje- og energidepartementets høringsutkast inneholder tre vesentlige endringsforslag samt en rekke mindre endringer av lovteksten. De tre hovedendringene er:

- Det opprettes et statlig energiøkonomiseringsorgan som skal forvalte et enøkfond. Fondet tilføres midler gjennom et obligatorisk påslag i overføringstariffen for elektrisk kraft. Ordningen skal erstatte den lovpålagte enøkaktivitet som distribusjonsselskapene i dag gjennomfører.
- Nord Pool ASA gis monopol på drift av markedsplassen for omsetning av elektrisk kraft. Departementet gis fullmakt til å avgjøre hva som er en markedsplass i tvilstilfeller.
- Det opprettes et eget kapittel i energiloven der bestemmelsene knyttet til systemansvar, rasjonering og leveringskvalitet samles og klargjøres.

Statistisk sentralbyrås synspunkter på disse tre hovedpunktene fremgår nedenfor. De viktigste konklusjonene er:

- Det er fornuftig å frita distribusjonsverkene fra å drive med enøkaktiviteter. Vi stiller oss imidlertid tvilende til behovet for et eget enøkorgan i statlig regi. Markedsprisene er det beste instrument til å styre omfanget av enøktiltak. Vi savner en begrunnelse for hvorfor det er nødvendig å økonomisere med energi spesielt.
- Vi samtykker i at Nord Pools døgemarked spiller en viktig rolle for utøvelsen av systemansvaret. Den naturlige konsekvens bør være å legge Nord Pools døgemarked til Statnett som systemoperatør i stedet for å opprette en ny monopolaktivitet kalt markedsplass. Systemoperatørfunksjonene i Statnett bør skilles ut fra netteierfunksjonene og det bør tas sikte på å få i stand en nordisk systemoperatør som omfatter dagens nasjonale systemoperatører samt Nord Pools døgemarked.
- Den foreslåtte klargjøringen av roller og ansvarsforhold knyttet til systemansvaret er fornuftig. Departementet

mentets presisering av at høye priser i seg selv ikke skal utløse rasjonering er absolutt på sin plass. Presiseringen klargjør overfor aktørene at markedsmekanismen vil få virke også i ekstreme knapphetssituasjoner. Dermed kan en være sikker på at investeringer med tanke på å øke produksjon/reducere etterspørsel i knapphetssituasjoner ikke vil bli berørt av offentlige inngrep i de tilfeller hvor prisene blir høye.

Nytt Enøkorgan

Distribusjonsselskapene har små incentiver for å drive effektiv enøkvirksomhet siden deres regulerte inntektsramme avhenger av antall leverte kWh. Således er det fornuftig å frita distribusjonsselskapene for denne oppgaven. Et nøytralt organ vil kunne gjøre en bedre jobb. Uavhengig av organisering finner vi grunn til å etterlyse gode argumenter for statlig enøkengasjement og en resultatvurdering av den enøkinnsatsen som allerede er nedlagt gjennom mange år. Etter vår oppfatning vil lønnsomme enøktiltak i stor grad bli iverksatt når elektrisitetsprisene gjør slike tiltak lønnsomme. Informasjonskampanjer og rådgiving kan være på sin plass hvis en kan redusere de samfunnsøkonomiske transaksjonskostnadene. Subsidiert i form av tilskudd og billige lån, kan føre til et for stort omfang av såkalte enøktiltak. I en markedsituasjon med stor kapasitet vil prisene være lave, og enøk-tiltak kan bidra til å holde disse prisene ytterligere lave. Dette vil dermed hindre investeringer i ny teknologi som kan bli privat- og samfunnsøkonomisk lønnsomme i en situasjon med stigende priser. På lang sikt er også sammenhengen mellom satsing på enøk-tiltak og de skadevirkninger som samfunnet opplever ved for eksempel kraftproduksjon uklare. Selve bruken av kraft medfører ikke skader, derimot kan produksjon gjøre det. Vi stiller oss på denne bakgrunn tvilende til berettigelsen av et nytt statlig organ som skal ivareta enøkarbeidet i landet.

Monopol på drift av markeds plass

Departementet foreslår å opprette monopol på drift av markeds plass for omsetning av elektrisitet og tar sikte på å videreføre Nord Pool under ny regulering.

Departementets argumenter for én markeds plass er:

1. Flere fysiske markeds plasser vil vanskeliggjøre fastsettelsen av områdepriser basert på gjeldende overføringskapasiteter satt av systeman-

svarlig. Med flere markeds plasser vil det være vanskelig å ha oversikt over samlet produksjon og etterspørsel innen prisområdet.

2. Med flere markeds plasser vil en aktør lettere kunne bli dominerende hos en av markeds plassene.
3. Varierende prisdannelse og usikkerhet mht. reell markeds pris.

Kommentar til 1

Før vi kommenterer disse argumentene er det nødvendig å skissere virkemåten i dagens organisering. Systemansvarlig (Statnett) fastsetter før budgivning til døgnmarkedet (Nord Pool), de prisområder det skal inngis bud for. Likeledes bestemmer Statnett overføringskapasiteter mellom områdene i Norge og mot utlandet. Nord Pool mottar kjøps- og salgsbud for de definerte områder. Eventuelle bilaterale kontrakter med produksjon og forbruk i ulike prisområder bys som salg i produksjonsområdet og kjøp i forbruksområdet. På bakgrunn av de inngitte bud etableres markedsklarerende priser for hvert prisområde. Dersom ønsket overføring mellom områder overstiger definert kapasitet blir prisene ulike, og det oppstår en flaskehalsavgift.

Behandlingen av overføringskapasitet representerer en svakhet ved dette opplegget. Statnett definerer kapasitetene minst et døgn og oftest en uke før den aktuelle time inntreffer. Det vil si at uventede endringer i kraftflyt eller tilgjengelighet av linjer ikke blir representert i kapasitetene Nord Pool har til disposisjon i døgnmarkedet. Ved definisjon av kapasitetene som er disponible for Nord Pools døgnmarked tar Statnett høyde for den kapasitet systemoperatør selv ønsker å ha tilgjengelig. Den kapasitet Statnett reserverer for eget bruk er ikke påvirket av hvor knapp nettkapasiteten er, dvs. den er upåvirket av størrelsen på flaskehalsavgiften. Her ligger det således en kime til ineffektivitet. En tilleggssvakhet ved dagens opplegg er bruken av faste prisområder. Dermed kan det eksistere flaskehalser som ikke reflekteres i døgnmarkedsprisene. På den måten gis ikke markedet effektive prissignaler.

En alternativ organisering kan være å innføre budgivning per node. Dvs. alle produsenter og forbrukere eller deres representanter inngir bud som i dag, men det kalkuleres priser som i prinsippet kan være ulike for mange ulike noder, dvs. tilknytningspunkter, i nettet. Priskalkulasjonen utføres av Statnett som et døgnmarked (day-ahead) eller bare i regulerkraftmarkedet (two-

hours ahead/real-time). I priskalkulasjonen kalkuleres overføringskapasiteter, nettreservekapasiteter og priser simultant gitt all tilgjengelig informasjon om tilgjengelighet, fysiske forhold og indirekte virkninger i nettet, betalingsvilje for reserver, kjøps- og salgsbud osv. Et slikt nodeprissystem har de beste effektivitetsegenskaper og har vist seg å være vellykket hvor det er benyttet, f.eks. i deler av USA. Prisusikkerhet mellom noder håndteres i et marked for finansielle overføringsretter. Et slikt system vil videre åpne for mer markedsbaserte nettinvesteringer.

Et opplegg som skissert her vil samle markeds plassfunksjonene hos Statnetts systemoperatør i stedet for å opprettholde to monopoliserte markeds plasser - Nord Pool og Statnetts regulerkraftmarked. Statnetts systemoperatøroppgaver bør skilles fra netteierskapet og det bør etableres en uavhengig systemoperatør som omfatter dagens regulerkraftmarked og Nord Pools døgnmarked. Det vil utvilsomt lette monopolkontrollen og bedre effektiviteten.

Departementet bør initiere en ordning med en nordisk systemoperatør som overtar nasjonale systemoperatøroppgaver pluss Nord Pools døgnmarked. For å oppnå effektivitet bør den nordiske systemoperatøren benytte nodeprissystemet.

Punkt 2 og 3 ovenfor er av liten interesse sett i lys av ovenstående diskusjon. Det er antallet konkurrenter i markedet som bestemmer graden av konkurranse og ikke antall markeds plasser. Om en markeds plass skulle vise seg å bli dominert av en stor aktør (høyere priser enn andre markeds plasser) vil denne markeds plassens selvfølgelig tiltrekke seg selgere om konkurransen på selgersiden fungerer. Dette fjerner således bekymringen reist i punkt 3. Vi knytter noen kommentarer til markeds makt helt til slutt i denne høringsuttalelsen.

Systemansvar, rasjonering og leveringskvalitet

Departementets forslag dreier seg i hovedsak om å klargjøre Statnetts myndighet og redskaper som systemoperatør. Vi synes en slik opprydning i lovverket og klargjøring av ansvarsforhold er på sin plass. I høringsnotatet heter det: "Departementet viser til at høye kraftpriser i seg selv ikke er å betrakte som ekstraordinære forhold, og følgelig ikke gir grunnlag for innføring av rasjonering". Det er som Departementet her gjør, meget viktig å klargjøre overfor alle markedsdeltagere at det rimære

instrument for å avhjelpe knapphets-situasjoner er prismekanismen. Dermed kan aktørene være sikre på at lønnsomheten ved investeringer med tanke på å frembringe effekt, enten fra økt produksjonskapasitet eller økt bruksfleksibilitet, ikke blir ødelagt ved at myndighetene griper inn med rasjoning i høyprisperiodene.

Sluttmerknader

Til slutt vil vi benytte anledningen til å uttrykke tilfredshet med energiloven og dens virkninger for det norske kraftmarkedet. Våre analyser av kraftmarkedet tyder utelukkende på at reformen har vært vellykket og gitt de tilsktede virkninger. Det er nå viktig at nye endringer bidrar til å gjøre markedet mer effektivt og velfungerende. Etter vår oppfatning har det i det siste skjedd noen omlegginger som ikke er gunstige for markedsutviklingen.

Innføringen av faste (store) prisområder i døgnet markedet fra nyttår 2000 bidrar til å hindre effektive regionale prissignaler. Flaskehalser i nettet blir i nyordningen ikke alltid reflektert med ulike priser, og dette kan i seg selv forsterke flaskehalsproblemene. Det er lett å forstå at markedsdeltagerne ønsker få og store prisområder for å unngå regional prisrisiko. Dessverre forsvinner ikke risikoen for flaskehalserved økning av størrelsen på prisområdene, omleggingen medfører bare at kostnadene ved denne risikoen overføres fra markedsdeltagerne til systemoperatøren. Uten lokale prissignaler om lokale flaskehalser forsterkes problemene og kostnadene blir større enn de ellers ville ha vært.

Tildelingen av Statnett SF rollen som "transmission system operator" medfører at Statnett ikke lenger har adskilte inntektsrammer for nett- og systemoperatørfunksjonene. Det åpner for klassiske effektivitetsproblemer og uklare incentiver når disse to rollene ikke reguleres adskilt.

Det er for tiden stor aktivitet i form av sammenslåinger og oppkjøp i det norske kraftmarkedet. Selv om mange norske kraftselskaper er små sammenlignet med konkurrenter i Norden og Nord-Europa er det ofte irrelevant å se på Norden eller Nord-Europa som ett marked når en vurderer problemer med markedskonsentrasjon. Flaskehalser i nettene vil, spesielt på sikt, medføre lokale markeder som er avgrenset fra omkringliggende konkurrenter på grunn av flaskehalser. Departementet og konkurransemyndighetene bør derfor være tilbakeholdne med å godkjen-

ne eller oppmuntre til sammenslåinger av norske produksjonsselskaper som på sikt kan få en dominerende rolle i sitt lokale område. Det vil være betraktelig vanskeligere å få til oppsplittinger i fremtiden når de regionale markeds-maktproblemene allerede har oppstått.

NOU 2000:10 Lov om registrering av finansielle instrumenter (Verdipapirregisterloven)

Innledning

Utvalget har vurdert endringer i verdipapirsentralloven utfra hensynet til et sikkert, effektivt og velfungerende verdipapirmarked. Utvalgets utredning omfatter blant annet en vurdering av organisering av virksomhet, rett eller plikt til registrering, kontoførefunksjon, rettsvernsspørsmål, innsynsregler og virksomhetsbestemmelser. Utvalget ble også gitt i oppgave å utrede de økonomiske og administrative konsekvensene av de forslag som ble fremmet.

Utvalget har lagt vekt på at aktørene i verdipapirmarkedet gis fleksible muligheter til å møte og tilpasse seg den internasjonale utviklingen i verdipapirmarkedene, og at reguleringen av verdipapirregistreringen bør være fleksibel slik at det enkelte register skal ha mulighet til å organisere virksomheten på en måte registeret finner hensiktsmessig. Utvalget har derimot bare i liten grad vurdert hvordan forvaltningsoppgaver som skatte-, tilsyn- og statistikkensyn, blir berørt ved den foreslåtte omlegging av loven. Drøftingen rundt administrative og økonomiske konsekvenser av forslaget fra utvalget bærer også preg av at myndighetens datatilgang ikke i tilstrekkelig grad er vurdert. Dette mener Statistisk sentralbyrå er en klar svakhet med utredningen.

Det gis merknader til de punkter som er av spesiell betydning for Statistisk sentralbyrå. Disse er i hovedsak knyttet til fremmedkapitalobjektene, siden blant annet egenkapitalobjektene ikke i samme grad berøres av utvalgets forslag.

SSBs bruk av VPS-opplysninger

Opplysninger fra Verdipapirsentralen er i dag den viktigste kilden til offisiell statistikk om verdipapirmarkedet i Norge. Statistisk sentralbyrå (SSB) publiserer blant annet statistikker for låne- og verdipapirmarkedet på våre web-sider og i andre publikasjoner. Opplysningene inngår i nasjonalregnskapet og finansielle sektorbalanser. I tillegg er VPS en viktig kilde for uten-

riksregnskapet der betalingsstrømmene overfor utlandet blir kartlagt, for våre opplysninger om Norges fordringer og gjeld overfor utlandet, samt i forbindelse med internasjonale kartlegginger som portefølje- og direkteinvesteringer. SSB publiserer også selvangivelsesstatistikk som baserer seg på ligningsoppgavene fra skattemyndighetene, hvor VPS er pålagt å innberette investoropplysninger til bruk i samband med bl.a. forenklet selvangivelse. Det rapporteres dessuten statistikk til internasjonale organisasjoner i samsvar med de avtaler Norge har inngått. Som en del av EØS-avtalen har Norge en klar forpliktelse til å rapportere opplysningene i samsvar med særskilte rådsforordninger, og området verdipapirer reguleres av EUs nasjonalregnskapsforordning, Rådsforordning 2223/96.

Mens statistikk om de finansielle markedene (finansiell formue) tidligere i stor grad kunne basere seg på opplysninger fra finansinstitusjonenes balanseregnskap, blant annet bankenes bankinnskudd og utlånsportefølje, har verdipapireringen medført at opplysningene i dag i mye større grad må innhentes gjennom verdipapirmarkedene. SSB blir dermed meget betenkt når det foreslås omfattende endringer i tilknytning til vår viktigste kilde for statistiske opplysninger om utsteder og investoropplysninger på verdipapirmarkedet. Bekymringene knytter seg blant annet til:

- at plikten til å registrere verdipapirer etter norsk lov mykes opp,
- at det åpnes for forvalterregistrering av obligasjoner og sertifikater, og
- at det blir opp til det enkelte verdipapirregister å fastsette de opplysningene som skal registreres

I tillegg er vi bekymret for oversiktligheten når verdipapiropplysningene spres på flere registre. Utvalgets flertall har i liten grad vurdert myndighetenes behov og interesser i tilknytning til registrering av finansielle instrumenter. Flertallet har konsentrert seg om brukerhensynene til markedsaktørene uten å ta hensyn til at dagens system i stor grad samordner aktørers og myndigheters behov, slik at ett register dekker alle behov. Forslagene ser dessuten ut til også å svekke skatterapporteringen og annen myndighetskontroll med verdipapiriomsetning. Manglende vektlegging fra utvalgets side av skatte-, kontroll- og statistikkensyn ser ut til å bunne i at disse miljøene har hatt liten representasjon i utvalget. Særlig er vi forbauset over at Skattedirektoratet ikke har hatt en representant med i ut-

valget, siden skattekontroll var en viktig faktor ved opprettelse av VPS og at SKD og Finansdepartementet i dag arbeider med planer om å opprette et aksjonærregister.

Historikk

Foranledningen til den første VPS-utredningen ("Tre-bank innstillingen") var ønske om aksjesparing med skattefradrag, og det ble påpekt at en verdipapirsentral var en forutsetning for å kunne gjennomføre en slik ordning. I Ot. prp. nr. 83 (1984-85), som lå til grunn for etableringen av verdipapirsentralloven, begrunnes som nevnt opprettelsen av VPS i stor grad med muligheten for skattemessig kontroll. Det ble lagt vekt på at opprettelsen av VPS reiste både praktiske og prinsipielle spørsmål av betydelig omfang, og at det var et stort behov for å få belyst problemene på en balansert og bredest mulig måte. Av denne grunn ble det ansett som nødvendig at alle sentrale bruker- og interessegrupper, samt -kontroll- og tilsynsmyndigheter og juridisk kompetanse ble trukket inn. Kartlegging av hvilke institusjoner som ble berørt av VPS var et eksplisitt krav i mandatet til arbeidsgruppen som la fram sin rapport i juni 1984. At mandatet ved lovrevisjonen ikke er like eksplisitt mht. myndighetenes behov og ulike interessegrupper som mandatet av 1983, ser SSB som en naturlig konsekvens av at brukerne og interessegruppene allerede er kartlagt. Imidlertid ville det vært naturlig at arbeidet med lovrevisjonen - som en del av utredningen av de økonomiske og administrative konsekvensene som mandatet etterspør - vurderte hvordan behov og interesser som i dag dekkes av VPS blir rammet.

Fra 1978 til 1990 hadde SSB ansvaret for å føre det sentrale obligasjonsregisteret, et basisregister over obligasjonslån utstedt av norske låntakere i Norge og utlandet. Ansvaret for registeret ble, etter avtale med Kredittilsynet, Norges Bank og Finansdepartementet, overført til Verdipapirsentralen, fordi dette ville medføre at VPS kunne ajourholde registeret parallelt med de øvrige registermeldingene som VPS ville motta fra kontoførerne. Dette medførte blant annet at det ikke lenger var nødvendig å belaste hver utsteder av obligasjonslån med årlig kartlegging av gjenstående utestående på lånet, løpetid, rente og avdragsplaner og eventuelle ekstraordinære innbetalinger. En forutsetning for overføringen av det sentrale obligasjonsregisteret var at Verdipapirsentralen fikk enerett til registrering av obligasjoner, og således ville ha

oversikt over hele obligasjonsmarkedet. Opphevelse av VPS enerett vil trolig måtte medføre at registerarbeidet på nytt må tilbakeføres til SSB, som må innhente opplysningene enten fra de ulike registerførerne eller fra markedsaktørene - noe som vil kreve ekstra ressurser til statistikkområdet.

Enerett

Utvalget foreslår at Verdipapirsentralens enerett til registrering oppheves. Ut fra konkurransemessige hensyn kan vi forstå at det settes spørsmålsteget ved at en privat aktør (stiftelse) skal ha monopol for å drive registrering av verdipapirer. Vi er likevel forbauset over at utvalget ikke har viet større oppmerksomhet til hvorvidt VPS burde knyttes nærmere opp til offentlig forvaltning, siden det er knyttet flere rettsvernvinninger til registreringen i registeret. I stedet havner utvalget på den konklusjon at registreringen bør ivaretas av flere private aktører med konsekvens. Utvalget sier (side 48-49) at de har vurdert hvorvidt det bør etableres et offentlig rettighetsregister, men har kommet til den konklusjonen at "en slik organisering ikke vil være den mest effektive og gi de beste incitamentene til en drift som vil virke best for kundene". SSB savner argumentene bak denne konklusjonen. Mangelen på drøfting bærer preg av at utvalgets flertall kun har tatt hensyn til markedsaktørene, og at det glemmes at offentlige etater med lovpålagte oppgaver også er brukere av VPS tjenester.

SSB er usikker på om opphevelse av eneretten til registreringen vil løse de utfordringene man står overfor med å sikre et enkelt, kostnadseffektivt og godt system for å kartlegge finansielle strømmer og formuer, og mener utvalget i for liten grad har vurdert alternative løsninger eller sett på kostnader som vil falle på offentlige etater som i dag er storforbrukere av VPS-opplysningene. Utvalget har heller ikke i tilstrekkelig grad vurdert konsekvensene av at det kan oppstå et faktisk monopol for registrering av verdipapirer.

Oversiktligheit og effektivitet

Fra SSBs ståsted gir VPS en effektiv kartlegging og oversikt over finansielle strømmer og formuer. En styrke ved registeret er samlingen av verdipapirbeholdningene som samtidig muliggjør en enkel spredning av dataene. I lovforarbeidene til dagens VPS-lov ble det gitt en bred drøfting av problemstillingen med å gi VPS enerett (Ot. prp. nr. 83). Her drøftes et mulig scenario hvis man åpnet for nyetableringer, og man fikk effektiv konkurranse. I drøft-

ingene heter det at "...ulempen er imidlertid den manglende oversikt et slikt system gir. For hver transaksjon må man vite hvem som fører registeret for nettopp denne type transaksjoner. Dette kan derfor bidra til å hemme omsetningen." Videre heter det: "Bakgrunnen for å gi VPS enerett er først og fremst hensynet til systemets effektivitet. Dersom det skulle være flere konkurrerende registreringsentraler ville alle kontoførere og alle meglere måtte kommunisere med hver enkelt sentral, og de måtte ha oversikt over hvor aktiver var registrert for å kunne utnytte de fordeler systemet gir muligheter for. I et slikt system ville det være behov for en clearing mellom sentralene, og den som skulle operere en slik clearing ville kunne bli sittende med et faktisk monopol." Departementet sier om sin vurdering: "Departementet vil vise til at et system med flere sentraler neppe vil kunne medføre noen reell konkurranse. Utstederne vil kunne velge sentral, men valget ville binde meglere og investorer. Sett fra markedssiden vil man være bundet av utsteders valg. Det er tvilsomt om en eventuell konkurransegevinst kunne oppveie de kostnader som ville følge av et mer komplisert system, og ulempene ved at markedet ville måtte dekke de økte kostnader ved etablering av flere sentraler."

SSB mener at de samme argumentene også gjør seg gjeldene i dag, og vil påpeke at nyetableringer av verdipapirsentraler vil kunne skape en uoversiktighet som blant annet vil gjøre det mer krevende for myndighetene å skaffe informasjon fra det totale verdipapirmarkedet.

Kostnadsaspektet

På den annen side ser SSB at det er grunn til å drøfte om det er mulig å redusere kostnadene gjennom alternativ organisering av registreringen av verdipapirer. Store deler av argumentasjonen til flertallet i utvalget om opphevelsen av monopol, knytter seg til effektivisering av driften og reduserte brukerpriser grunnet fjerning av etableringshindringer. Utvalgets mindretall hevder imidlertid at organiseringen av VPS gir de styrende organer i institusjonen et sterkt incitament - også økonomisk - til å sørge for at VPS drives mest mulig effektivt. Etter SSBs oppfatning har utvalget vært for snever i sin drøfting av kostnadsaspektet, og kun sett på bedriftsøkonomisk "lønnsomhet". Opphevelse av eneretten vil - ved siden av redusert oversiktligheit - bl.a. kunne medføre at data til tilsyns-, skatte- og statistikkformål må fremskaffes på alternativ måte. Dette kan resultere i økte kostnader for myndighetene, samt

økt rapporteringsbyrde, ekstrakostnader og irritasjon fra rapportørenes side. At opplysningene uansett må innhentes for å dekke myndighetenes behov, kan snu en eventuell gevinst som følge av lavere brukerpriser til et tap for rapportørene. Etter SSBs oppfatning bærer forslagene således preg av å ikke ha vært vurdert opp mot rapporteringsbyrden som vil falle på rapportørene. Forslagene ser fra SSBs ståsted ut til å komme i konflikt med intensjonene i blant annet Oppgaveregisteret i Brønøysund og "Et enklere Norge", hvor hensikten er å redusere og forenkle næringslivets rapportering. Alt i alt er det SSBs oppfatning at de samfunnsøkonomiske kostnadene i større grad burde vært trukket inn når en vurderer kostnadsaspektet ved VPSs monopolstilling.

Slik vi ser det, er opprettelse av flere nasjonale registre ikke i tråd med internasjonal utvikling, blant annet samordning av oppgjørstrukturen i Europa, hvor det i praksis kun vil være aktuelt å kommunisere med én norsk institusjon. Behovet for færre og større enheter taler for at det ikke vil bli opprettet flere registre i et lite land som Norge, noe som også samsvarer med svenkenes erfaringer. En organisering av VPS som ASA vil således kunne føre til et reelt monopol. Muligheten for at det vil oppstå et faktisk monopol for verdipapirregistrering, samt at de samfunnsøkonomiske kostnadene ikke i tilstrekkelig grad er blitt behandlet av utvalget, tilsier at eneretten bør tas opp til ny fornyet vurdering.

ISIN-tildeling

Alle verdipapirer som utstedes i Norge blir klassifisert og får tildelt verdipapirnummer i henhold til internasjonale retningslinjer. Tidligere hadde IDA ansvaret for tildeling av verdipapirnummer for børsnoterte aksjer, og SSB og deretter Norges Bank ansvaret for tildelingen for obligasjoner og sertifikater. Oppgaven forutsatte at tildeler hadde oversikt over alle verdipapirnummer som var i bruk. Etter opprettelsen av VPS fant man det hensiktsmessig at VPS overtok ansvaret for denne klassifiseringen og tildelingen, siden alle nødvendige opplysninger likevel ble registrert i VPS-registeret. I dag er derfor VPS nasjonal tildeler av ISIN og tilsluttet den internasjonale medlemsorganisasjonen for ISIN-tildelere. I hvert land kan det kun være en tildeler av ISIN for hver type finansielle instrumenter.

SSB kan ikke se at utvalget drøfter hvordan CFI-klassifiseringen og ISIN-til-

delingen skal organiseres dersom eneretten til registrering oppheves, men utvalget understreker at nasjonale tildeleere har plikt til å utstede ISIN også til konkurrerende verdipapirregistre. Uttalet tyder på at utvalget forutsetter at VPS skal fortsette som nasjonal tildeler selv om det etableres andre verdipapirregistre i Norge. I så fall blir konkurrerende verdipapirregistre avhengig av tjenester fra VPS. Dette betyr at rollen som nasjonal tildeler vil stille VPS i en faktisk monopolsituasjon i forhold til konkurrerende registre.

Registreringsplikt

Utvalgets flertall foreslår å oppheve registreringsplikten for obligasjoner, børsnoterte derivater, samt aksjer og depotbevis i utenlandske aksjeselskaper børsnotert i Norge. Ut fra statistikkensyn går SSB sterkt imot dette forslaget, og støtter mindretallets vurdering som mener at *"opphevelse av registreringsplikten vil innebære svekkelse av kontrollmulighetene for både Kredittilsynet og skattemyndighetene"*. Oppheving av registreringsplikten av obligasjoner vil være katastrofal for verdipapirstatistikken.

Registreringsplikt i dag

Utvalget er opptatt av at norske aktører i verdipapirmarkedene gis fleksible muligheter til å møte den internasjonale utviklingen. Det framheves som argument for opphevelse av registreringsplikt for de nevnte instrumentene at det kan være hensiktsmessig at oppgjør og registrering skjer i registreringssystemene i markedene hvor kapitalen innhentes. Dagens registreringsplikt er ikke til hinder for en slik tilpasning, siden lån som tas opp i utlandet ikke er underlagt registreringsplikt i VPS - med unntak av Eurokronelån beholdt nordmenn. Argumentet synes heller ikke å ha relevans for utenlandske aksjeselskaper notert på norsk børs, siden disse utenlandske selskapene har oppsøkt det norske markedet og faktisk benytter registreringssystemet i dette markedet.

Økt globalisering

Utvalgets flertall tar til orde for at den økende globaliseringen av verdipapirhandelen kan gjøre det problematisk å knytte registreringsplikten til notering på norsk børs eller markeds plass, siden dette kan medføre at utstedere med ønske om å innhente utenlandsk kapital velger å notere objektet på utenlandsk børs. Utsagnet står i et visst motsetningsforhold til utvalgets antakelse om hensiktsmessigheten av at registrering skjer i investorens hjemland. Det er vel heller ikke videre sannsynlig at

Norge skal innta en rolle som et internasjonalt senter for verdipapirhandel, slik at norske foretak slipper å gå ut på utenlandske markeds plasser for å innhente utenlandsk kapital. For å følge utvalgets egen argumentasjon, kan en registrering i norsk register da kun skjedd dersom norsk regelverk og kostnader knyttet til registrering er så mye gunstigere enn regelverket og kostnadene i investorens hjemland at dette oppveier de andre fordelene med hjemlandsregistrering. For at Norge skal klare å konkurrere ut de aktuelle investorlandene på dette området, bør vi nok få god hjelp av et tungroddt regelverk i investorlandene, men - som utvalget selv påpeker - skjer det en rivede utvikling på dette markedet.

Skattekontroll og rapporteringsplikt for utsteder

Utvalget peker på at skattekontrollhensynet kan være avgjørende for spørsmålet om opphevelsen av registreringsplikten for obligasjoner. Flertallet i utvalget antar imidlertid at effektiv skattekontroll kan ivaretas i tilstrekkelig grad ved at rapporteringsplikten pålegges utsteder. SSB vil minne om at obligasjoner er ihendehaverpapirer som blant annet er kjennetegnet ved at utsteder ikke kjenner långiverne. Selv om utvalget foreslår at obligasjonsutstedere som benytter norske registre skal ha rett til å få opplyst hvem eierne er, er dette til liten hjelp for obligasjonslån som ikke blir registrert i norske registre.

I kapittel 8 i Ot. prp. nr. 4, 1986-1987 om skatteopplegget for 1987 vises det til at en effektiv skattekontroll er avhengig av at opplysningene kan leveres i maskinlesbar form. Etter innføring av forhåndsutfyllt selvangivelse for forskuddspliktige, antar SSB at dette behovet er forsterket. At rapporteringsplikten pålegges utsteder er derfor neppe tilstrekkelig. Dersom SKD skal ha muligheter til å utnytte opplysningene, må det trolig være krav om at opplysningene gis maskinelt i et standardformat på linje eller via e-post. Av hensyn til sikkerhet kan det derfor være behov for at kvitteringsrutiner og elektroniske signaturer etableres. Mao. kan kravet til tekniske installasjoner og rutineendringer bli så stort for utstederne at alternativet blir lite realistisk. I så fall kan man reise spørsmålet om hensiktsmessigheten ved at det offentlige investerer store ressurser i planlegging og utvikling av et slikt system.

Hvis vi får en situasjon der det er utsteder som rapporterer til skattemyndighetene, frykter vi en mindre

effektiv skatterapportering med redusert mulighet for kontroll av beholdninger og avkastning av verdipapirer i ligningsoppgavene. Dette vil svekke selvangivelsesstatistikken til SSB, som i sin tur vil påvirke kvaliteten på nasjonalregnskapet og finansielle sektorbalanser - hvor selvangivelsesstatistikken benyttes som kilde - og derigjennom opplysningene om husholdningenes inntekts- og fomuesforhold.

Nytt aksjonærregister

SSB er kjent med at Finansdepartementet og Skattedirektoratet vurderer å etablere et heldekkende sentralt aksjonærregister. Arbeidet er omtalt i St.prp.nr.1 (1999-2000) for Finansdepartementet. SSB kan ikke se at utvalget har vurdert disse planene i sitt arbeid. Eksempelvis er drøftingen rundt registreringsplikt utelukkende konsentrert rundt spørsmålet om hvorvidt det er behov for å opprettholde dagens plikt til registrering av obligasjoner, børnoterte derivater samt aksjer og depotbevis i utenlandske aksjeselskaper børnotert i Norge. Eventuelle behov for utvidelse av omfanget av registreringsplikten til også å omfatte aksjer i aksjeselskaper, AS, er ikke vurdert.

Utvidet adgang til forvalterregistrering

I statistikkssammenheng må vi ha informasjon om hvem som er reell eier av det finansielle instrumentet. Dette fordi opplysningene om eier/investor etter regelverket i nasjonalregnskapsstandarden (ESA 95) skal kunne klassifiseres etter institusjonell sektor - utlendinger må kunne skilles fra norske aktører, husholdninger fra private og offentlige foretak mv. Hvis informasjonen ikke kan innhentes fra registerførerene, vil SSB med hjemmel i statistikkloven uansett kreve at slike opplysninger blir rapportert av hensyn til den offisielle statistikken. Det samme kravet vil komme fra skattemyndighetene og fra Kredittilsynet etter mindretallets vurdering i utvalget. En slik løsning - som utvalget også kommenterer - vil ofte ta mer tid og kreve økte ressurser. I tillegg vil forvalterne ha problemer med å til enhver tid ha oversikt over de reelle eierne av verdipapirene, siden investorene ofte er forvalterregistrert i flere ledd. Vi kan ikke se at rapportørerne oppnår noen gevinster ved at det foreslås lettere tilgang til å bruke forvaltere. Vi er enig med utvalgets mindretall i at det ikke er like nødvendig å ha opplysninger om utenlandske investorer, men har erfaring for at det bak forvaltere av såkalte utenlandskeide

verdipapirer kan skjule seg norske aktører.

Opplysning om hvert enkelt ISIN

Utvalget går inn for at verdipapirregistrene selv skal bestemme hvilke opplysninger som skal være registrert om de enkelte typer finansielle instrumenter, jf. forslag til § 8-2. Dette kan medføre at viktige opplysninger for offisiell statistikk ikke blir å finne i verdipapirregistrene. SSB vil da måtte gå til markedsaktørene for å innhente disse opplysningene. En slik løsning vil være ressurskrevende og kostbar, og vil etter vårt syn ikke være hensiktsmessig for noen parter (jf. diskusjon ovenfor).

Et annet moment er at forslaget ikke pålegger registrene å innhente opplysninger som oppfyller de krav som stilles til skatterapporteringen. Dette medfører at utsteder selv må hente inn og rapportere disse opplysningene til skattemyndighetene, med mindre de har registrert sine verdipapirer i et register med flere opplysninger enn det lovforslaget pålegger. Som nevnt ovenfor anser SSB det som uheldig både for skattekontrollen og statistikken at rapporteringsplikten pålegges utsteder.

Vi mener det ville vært formålstjenlig at skatte-, tilsyns- og statistikkorganer ble forespurt om hvilke behov som foreligger, før bestemmelser om hvilke opplysninger som skal framgå av registrene blir nedfelt i ny lov.

Ansvar for kvaliteten på registrerte opplysninger

SSB stiller seg positiv til utvalgets forslag om at registeret er pliktig til å rette registreringsfeil de oppdager. Dette kan bidra til at kvaliteten på registerinnholdet bedres. Dagens ordning hvor kontofører bærer ansvaret for registeropplysningene har ført til feil og mangler i VPS-registeret. Utra denne erfaringen hadde SSB sett det som en fordel om lovteksten eksplisitt påla registeret ansvaret for korrekte registeropplysninger.

Innsynsrett for Statistisk sentralbyrå

Alt i dag har statistikkloven problemer med å forholde seg til stiftelsen Verdipapirsentralen, som verken er et statlig organ eller et landsomfattende kommunalt organ. Hittil har det imidlertid vært mulig å finne fram til rapporteringsløsninger som ivaretar SSBs behov for statistikk, gjennom tosidige avtaler med VPS, f.eks. i forbindelse med drift og utlevering av opplysninger fra det sentrale obligasjonsregisteret. Vi legger merke til utvalgets presisering om at SSB skal få innsyns-

rett og krav på opplysninger fra registrene gjennom § 10-2, sjuende ledd, men ønsker i tillegg en eventuell endring i statistikkloven for å sikre innhenting av nødvendig statistikk. SSB mener at dersom forslaget fra utvalget får gjennomslag, vil det kanskje bli nødvendig å endre statistikklovens bestemmelser om innhenting av opplysninger fra administrative registre fra statlige organer og landsomfattende kommunale organisasjoner, § 3-2. Vi kommer dermed tilbake til forslag til endringer i statistikkloven som gjør at SSB kan kreve å få tilgang til individualopplysninger vederlagsfritt, ikke bare fra statlige administrative registre, men også halvstatlige og private organer som får konsesjon for å drive verdipapirregistre eller andre tilsynsoppgaver.

Forslag om endringer i energiloven. Tilleggsmerknader om konsekvenser for statistikkproduksjonen

For arbeidet med omlegging av energibruk og energiproduksjon (enøk) foreslås det opprettet et nytt statlig organ. I tilknytning til omtalen av dette nye organet vises det til energipolitiske mål for satsingen på fornybare energikilder, forbruksbegrensende tiltak og økt bruk av naturgass i innenlands energiforsyning. Statistisk sentralbyrå vil i tilknytning til dette vise til de krav som stilles til den løpende energistatistikken om å fange opp dette, både når det gjelder mengde, verdi og i form av prisstatistikk. Noe omlegging og utvidelse av energistatistikken kan tas ved effektivisering og omprioritering innenfor området, mens utbygginger av noe omfang vil i utgangspunktet måtte oppdragsfinansieres, jfr. f.eks. OEDs bidrag til etablering av kvartalsstatistikken for kraftpriser og søknad fra i sommer om bidrag til ny energiuundersøkelse for husholdninger. Videre utbygginger vil bli drøftet i rådgivende utvalg for energistatistikk.

Når det gjelder den foreslåtte omorganiseringen av arbeidet med omlegging av energibruk og energiproduksjon vil dette ha betydning for SSB i forhold til videreføring av to prosjekter, som begge er knyttet til statistikk som grunnlag for vurderinger av energieffektivisering. Det ene er data over energibruk i bygninger som SSB bearbeider etter oppdrag fra NVEs byggeoperatør. Det andre er statistikk og analyse knytte til industriens energibruk, som utarbeides på oppdrag fra NVE. SSB ser at integrering av dette arbeidet med øvrige statistikk på området gir en effektiv utnytting av data og positive

ringvirkninger til annet statistikkarbeid. Utbygging av statistikk har en langsiktig karakter, og vi ser fram til et godt samarbeid på dette området også med det nye organ som eventuelt etableres. Det kan i denne forbindelse være behov for en samlet gjennomgang med departementet, NVE og det nye direktoratet om finansiering av statistikk- og analysearbeid på området.

I energilovens formålsbestemmelse (paragraf 1-2) foreslås det tatt inn formuleringer om at " (loven skal sikre at) *fordeling og bruk av energi foregår på en samfunnsmessig rasjonell måte, herunder skal det tas hensyn til effektiv utnyttelse av energi*" Statistikk og analyse knyttet til en samlet beskrivelse av produksjon, omforming, fordeling og bruk av energi baseres på energiregnskapet og nasjonalregnskapet, og sammenstilling av disse systemene blant annet som grunnlag for beregning av energiindikatorer. SSB vil i løpet av året lage en rapport som vurderer statistikkgrunnlaget på området, og komme med forslag til forbedringer. Dette vil blant annet kunne gjelde forslag til utbygging av statistikk for energiforbruk i enkelte tjenesteytende næringer.

Vi har ellers merket oss at hjemmel for den teknisk og økonomiske rapportering der NVE og SSB samarbeider om datainnhenting fra energiverkene nå foreslås tatt inn i loven (paragraf 7-1), slik at alle aktører omfattes og at reglene for dette samles. Vi støtter denne endringen.

NOU om høgre utdanning – Mjøsutvalget

Frihet med ansvar

Om høgre utdanning og forskning i Norge

Det vises til brev av 25. mai 2000 om NOU om høgre utdanning – Mjøsutvalget. Statistisk sentralbyrå har gått gjennom innstillingen og har følgende merknader:

Som anvendt forskningsinstitusjon og avtager av kandidater fra institusjoner for høyere utdanning slutter Statistisk sentralbyrå seg på generelt grunnlag til utvalgets oppfatning om at forskning og utviklingsarbeidet må være en integrert del av virksomheten ved slike institusjoner. I særlig grad er det viktig at undervisningen på de høyere nivåene skjer i et nært samspill med aktiv forskning, slik at studentene sikres kontakt med nyutviklingen innen sine fag. Dette er ikke bare av betydning for de studentene som selv skal bli forskere,

men også for de som ved overgang til virksomhet innen næringsliv og forvaltning i fremtiden skal fungere som bindeledd mot hjemlige og utenlandske kunnskapsprodusenter. Ved vurdering og oppfølging av utvalgets forslag er det derfor sentralt at en ikke betrakter institusjonenes oppgave som kunnskapsformidlere adskilt fra deres rolle som kunnskapsprodusenter.

Den nære koblingen mellom forskning og undervisning/formidling innenfor institusjoner for høyere utdanning legger føringer på hva slags organisatoriske og finansielle løsninger som bør velges for sektoren. SSB har ikke tatt stilling til de ulike modeller utvalget skisserer opp. Vi ønsker imidlertid å peke på at de løsninger som velges ikke bare bør innebære autonomi på institusjonsnivå, men også i praksis må sikre stor faglig selvstendighet for de grunnleggende fagenhetene innenfor institusjonene.

Utvalget forslag om økt fristilling av institusjonene for høyere utdanning innebærer at disse selv skal kunne bestemme sammensetningen og dimensjoneringen av de ulike utdanningsretningene. Kombinert med en finansiering delvis basert på gebyrstipend, kan dette gå på bekostning av stabilitet og forutsigbarhet i studietilbudet og i neste instans i tilbudet av nyutdannede kandidater. For sterk vekt på slik fleksibilitet vil kunne gi uønsket store tilpasningskostnader for avtakere av studenter. SSB ønsker i denne sammenheng å støtte opp under utvalgets oppfatning om at det er viktig at forskningen ved institusjonene har et økonomisk grunnlag som er uavhengig av variasjoner i studenttallet.

På generelt grunnlag vil SSB også slutte seg til utvalgets forslag om å øke andelen studenter som tar en del av sin høyere utdanning ved utenlandske læresteder. Dette kan bidra til å bedre norske studenter føling med og eksponering for den internasjonale utviklingen innen sine fag. I denne sammenheng er det imidlertid også viktig med gode ordninger for økt faglig samkvem mellom institusjonenes ansatte og deres utenlandske fagfeller.

Når det gjelder utvalgets konkrete forslag vil SSB bemerke følgende :

- Kapittel 9: Endring av gradstrukturen på universiteter og høyskoler vil få betydning for deler av SSBs produksjon av utdanningsstatistikk. For at SSB skal kunne produsere pålitelig utdanningsstatistikk på univer-

sitets- og høyskolenivå, forutsetter vi at vi blir løpende orientert om et eventuelt videre arbeid med endring av gradstrukturen. På den måten kan vi få forberedt oss i god tid på de endringer vi må gjøre i vår statistikkproduksjon.

- Kapittel 16: Som innehaver av et forskningsbibliotek ser SSB behovet for et system for kompensasjon for netto bidrag til det nasjonale fjernlånssystemet. Dette er viktig for å sikre en fornuftig utnyttelse av ressursene i bibliotek knyttet til institusjoner for forskning og høyere utdanning. SSB er videre opptatt av at en finner frem til gode systemer for arkivering og gjenfinning av eldre elektronisk materiale.

Forskningspublikasjoner

Nye utgivelser

Reprints

Marit Rønsen:

Assessing the impacts of parental leave: Effects on fertility and female employment

Reprints no. 169, 2000. Sidetall 33.

Reprint from P. Moss and F. Deven (eds.): Parental Leave: Progress or Pitfall? Vol. 35, 1999.

Hilde Christiane Bjørnland:

Detrending methods and stylized facts of business cycles in Norway - an international comparison

Reprints no. 168, 2000. Sidetall 24.

Reprint from Empirical Economics, Vol. 25, 2000.

Documents

Marit Rønsen:

Impacts on Women's Work and Child Care Choices of Cash-for-Care Programs

Documents 2000/13, 2000. Sidetall 31.

This study assesses the short-term effects on women's combined work and child care choices of a novel Norwegian family policy program: the cash-for-care benefit ("kontantstøtte"). Based on cross-sectional data from two sample surveys carried out just before and just after the reform, multivariate analyses indicate that there has been a small decline in the work probability of most mothers after the reform, except among those at the highest educational level. Further there has been a shift from work combined with subsidised care to work combined with non-subsidised care, as well as a shift from full-time to part-time work. The impact differs according to educational level. As expected, the choices of mothers at the upper university level have become more dissimilar to the choices of mothers with low education, but somewhat surprisingly, the choices of mothers at the middle university level, and especially with teacher training background, have become more similar to the lowest educational group. Hence, there are increasing differences in behaviour even among university educated mothers.

Notater

Kjersti-Gro Lindquist:

Database for energiintensive næringer. Tall fra industristatistikken. Oppdatert versjon av notat 97/30

Notater 2000/60. Sidetall 17.

Kjersti-Gro Lindquist:

SAS-programmer for korrigering av data fra industristatistikken og beregning av variable for analyseformål

Notater 2000/57. Sidetall 53.

Torbjørn Hægeland:

"Ny" vekstteori: Et nytt forskningsprogram eller naturlig progresjon? Utviklingen innenfor økonomisk vekstteori vurdert i forhold til Imre Lakatos' vitenskapsfilosofi

Notater 2000/56. Sidetall 19.

Tidligere utgivelser

Statistiske analyser

Naturressurser og miljø 2000. **SA 34, 2000**

Naturressurser og miljø 1999. **SA 29, 1999.**

Iulie Aslaksen, Erik Fjærli, Jon Epland, Elsa Kirkpatrick (red.):
Inntekt, skatt og overføringer 1999.
SA 28, 1999.

Sosiale og økonomiske studier

Torstein Bye, Michael Hoel og Steinar Strøm:
Et effektivt kraftmarked – konsekvenser for kraftkrevende næringer og regioner. **SØS 102, 1999.**

Rapporter

Marius Torsvik:
Etterspørsel og utgifter til pleie og omsorg. **Rapporter 2000/21.**

Andreas Benedictow:
Inntektsforholdene i landbruket: 1992-1997. **Rapporter 2000/14.**

Torbjørn Hægeland og Jarle Møen:
Betydningen av høyere utdanning og akademisk forskning for økonomisk vekst. En oversikt over teori og empiri. **Rapporter 2000/10.**

Håvard Hungnes:
Beregning av årsrelasjoner på grunnlag av økonometriske kvartalsrelasjoner. **Rapporter 2000/9.**

Ådne Cappelen and Robin Choudhury:
The Future of the Saudi Arabian Economy. Possible Effects on the World Oil Market. **Rapporter 2000/7.**

Bjørn E. Naug:
Importandelene for industrivarer: En økonometrisk analyse på norske data. **Rapporter 2000/6.**

Audun Langørgen:
En analyse av kommunenes hjelp til mottakere av hjemmetjenester. **Rapporter 2000/3.**

Annegrete Bruvoll og Karin Ibenholt:
Framskrivning av avfalls-mengder og miljøbelastninger knyttet til sluttbehandling av avfall. **Rapporter 1999/32.**

Brita Bye, Erling Holmøy og Birger Strøm:
Virkninger på samfunns-økonomisk effektivitet av en flat skattereform: Betydningen av generelle likevekts-effekter. **Rapporter 99/26.**

Torbjørn Eika og Knut Moum:
Aktivitetsregulering eller stabil valutakurs: Om penge-politikken rolle i den norske oljeøkonomien. **Rapporter 99/23.**

Torstein Bye, Jan Larsson og Øystein Døhl:
Klimagasskvoter i kraftintensive næringer. Konsekvenser for utslipp av klimagasser, produksjon og sysselsetting. **Rapporter 99/24.**

Ann Christin Bøeng og Runa Nesbakken:
Energibruk til stasjonære og mobile formål per husholdning 1993, 1994 og 1995. Gjennomsnittstall basert på forbruksundersøkelsen. **Rapporter 99/22.**

Andreas Benedictow:
Norsk eksport av metaller. **Rapporter 99/17.**

Jørn-Arne Jørgensen, Birger Strøm og Turid Åvitsland:
Effektive satser for næringsstøtte 1996. **Rapporter 99/14.**

Hege Medin:
Valg av måleenhet i verdsetting av miljøgoder. Empiriske eksempler. - **Rapporter 99/9.**

Bente Halvorsen, Bodil M. Larsen og Runa Nesbakken:
Energibruk i husholdningene 1974 – 1995. En dokumentasjon av mikrodata etablert for økonometriske formål innenfor prosjektet "Fleksibel energibruk i husholdningene". **Rapporter 99/8.**

Knut Einar Rosendahl:
Vurdering av skadefunksjonsmetoden til bruk på vegprosjekt – en case-studie. **Rapporter 99/5.**

Pål Boug:
Modellering av faktoreterspørsel i norske næringer. **Rapporter 99/3.**

Anett C. Hansen:
Framskrivning av støybelastning fra veitrafikk. **Rapporter 99/1.**

Discussion Papers

Erik Fjærli and Rolf Aaberge:
Tax Reforms, Dividend Policy and Trends in Income Inequality: Empirical Evidence based on Norwegian Data. **DP no. 284, 2000.**

Pål Boug, Ådne Cappelen and Anders R. Swensen:
Expectations in Export Price Formation. Tests using Cointegrated VAR Models. **DP no. 283, 2000.**

Mari Rege:
Networking Strategy: Cooperate Today in Order to Meet a Cooperator Tomorrow. **DP no. 282, 2000.**

Lars Lindholt:
On Natural Resource Rent and the Wealth of a Nation. A Study Based on National Accounts in Norway 1930-95. **DP no. 281, 2000.**

Morten Søberg:
Imperfect competition, sequential auctions, and emissions trading: An experimental evaluation. **DP no. 280, 2000.**

Karine Nyborg and Mari Rege:
The Evolution of Considerate Smoking Behavior. **DP no. 279, 2000.**

Iulie Aslaksen and Kjell Arne Brekke:
Valuation of Social Capital and Environmental Externalities. **DP no. 277, 2000.**

Iulie Aslaksen, Tom Wennemo and Rolf Aaberge:
"Birds of a Feather Flock Together": The Impact of Choice of Spouse on Family Labor Income Inequality. **DP no. 276, 2000.**

Annegrete Bruvoll and Hege Medin:
Factoring the environmental Kuznets curve. Evidence from Norway. **DP no. 275, 2000.**

Ib Thomsen, Li-Chun Zhang and Joseph Sexton:
Markov Chain Generated Profile Likelihood Inference under Generalized Proportional to Size Non-ignorable Non-response. **DP no. 274, 2000.**

John E. Roemer, Rolf Aaberge, Ugo Colombino, Johan Fritzell, Stephen P. Jenkins, Ivo Marx, Marianne Page, Evert Pommer, Javier Ruiz-Castillo, Maria Jesus SanSegundo, Torben Tranaes, Gert G. Wagner and Ignacio Zubiri:
To what Extent do Fiscal Regimes Equalize Opportunities for Income Acquisition Among citizens? **DP no. 272, 2000.**

Rolf Aaberge:
Ranking Intersecting Lorenz Curves. **DP no. 271, 2000.**

Roger Bjørnstad:
The Effect of Skill Mismatch on Wages in a small open Economy with Centralized Wage Setting: The Norwegian Case. **DP no. 270, 2000.**

Julie Aslaksen and Charlotte Koren:
Child Care in the Welfare State: A critique of the Rosen model. **DP no. 269.**

Erik Biørn, Kjersti-Gro Lindquist and Terje Skjerpen:
Micro Data On Capital Inputs: Attempts to Reconcile Stock and Flow Information. **DP no. 268, 2000.**

Snorre Kverndokk, Lars Lindholt and Knut Einar Rosendahl:
Stabilisation of CO₂ concentrations: Mitigation scenarios using the Petro model. **DP no. 267, 2000.**

Erling Holmøy and Torbjørn Hægeland:
Aggregate Productivity and Heterogeneous Firms. **DP no. 266, 2000.**

Yun Li:
Modeling the Choice of Working when the Set of Job Opportunities is Latent. **DP no. 265, 2000.**

John K. Dagsvik:
Multinomial Choice and Selectivity. **DP no. 264, 2000.**

Marit Rønsen and Marianne Sundström:
Public Policies and the Employment Dynamics among new Mothers - A Comparison of Finland, Norway and Sweden. **DP no. 263, 1999.**

Tom Kornstad and Thor O. Thoresen:
Means-testing the Child Benefit. **DP no. 262, 1999.**

Brita Bye and Karine Nyborg:
The Welfare Effects of Carbon Policies: Grandfathered Quotas versus Differentiated Taxes. **DP no. 261, 1999.**

Thor O. Thoresen and Karl Ove Aarbu:
Income Responses to Tax Changes – Evidence from the Norwegian Tax Reform. **DP no. 260, 1999.**

Roger Bjørnstad and Ragnar Nymoen:
Wage and Profitability: Norwegian Manufacturing 1967-1998. **DP no. 259, 1999.**

Lars Lindholt:
Beyond Kyoto: CO₂ permit prices and the markets for fossil fuels. **DP no. 258, 1999.**

Mari Rege:
Social Norms and Private Provision of Public Goods: Endogenous Peer Groups. **DP no. 257, 1999.**

Pål Boug:
The Demand for Labour and the Lucas Critique. Evidence from Norwegian Manufacturing. **DP no. 256, 1999.**

Bente Halvorsen and Bodil M. Larsen:
Changes in the Pattern of Household Electricity Demand over Time. **DP no. 255, 1999.**

Audun Langørgen and Rolf Aaberge:
A Structural Approach for Measuring Fiscal Disparities. **DP no. 254, 1999.**

Ingvald Svendsen:
Female labour participation rates in Norway – trends and cycles. **DP no. 253, 1999.**

Rolf Aaberge:
Sampling Errors and Cross-Country Comparisons of Income Inequality. **DP no. 252, 1999.**

Taran Fæhn and Erling Holmøy:
Welfare Effects of Trade Liberalisation in Distorted Economies. A Dynamic General Equilibrium Assessment for Norway. **DP no. 251, 1999.**

Kjell Arne Brekke and Nils Chr. Stenseth:
A Bio-Economic Approach to the study of Pastoralism, Famine and Cycles. Changes in ecological dynamics resulting from changes in socio-political factors. **DP no. 250, 1999.**

Sverre Grepperud, Henrik Wiig and Finn Roar Aune:
Maize Trade Liberalization vs. Fertilizer Subsidies in Tanzania: A CGE

Model Analysis with Endogenous Soil Fertility. **DP no. 249, 1999.**

Morten Søberg:
Asymmetric Information and International Tradable Quota Treaties. An experimental evaluation. **DP no. 248, 1999.**

Rune Johansen and John K. Dagsvik:
The Dynamics of a Behavioral Two-Sex Demographic Model. **DP no. 247, 1999.**

John K. Dagsvik and Bjørn H. Vatne:
Is the Distribution of Income Compatible with a Stable Distribution? **DP no. 246, 1999.**

Elin Berg, Snorre Kverndokk and Knut Einar Rosendahl:
Optimal Oil Exploration under Climate Treaties. **DP no. 245, 1999.**

Joe Sexton and Anders Rygh Swensen:
ECM-algorithms that converge at the rate of EM. **DP no. 244, 1999.**

Bjørn E. Naug:
Modelling the Demand for Imports and Domestic Output. **DP no. 243, 1999.**

Reprints

Rolf Aaberge, Anders Björklund, Markus Jäntti, Peder J. Pedersen, Nina Smith and Tom Wennemo:
Unemployment Shocks and Income Distribution: How did the Nordic Countries Fare during their Crises? **Reprints no. 167, 2000.**

Torbjørn Hægeland and Tor Jakob Klette:
Do Higher Wages Reflect Higher Productivity? Education, Gender and Experience Premiums in a Matched Plant-Worker Data Set. **Reprints no. 166, 2000.**

Rolf Aaberge:
UMP unbiased tests for multiparameter testing problems with restricted alternatives. **Reprints no. 165, 2000.**

Svein Blom:
Residential Concentration Among Immigrants in Oslo. **Reprints no. 164, 2000.**

Knut Einar Rosendahl and Anett Christin Hansen:
Valuation of Crop Damage due to Air Pollution. **Reprints no. 162, 2000.**

Ellie Heikkilä and Lasse Sigbjørn Stambøl:
Regional Labour Force Migration: a Finnish-Norwegian Experience.
Reprints no. 161, 2000.

Karine Nyborg:
Informational Aspect of Environment Policy Deserves More Attention: Comment on the Paper by Frey.
Reprints no. 160, 2000.

Torbjørn Eika and Knut A. Magnussen:
Did Norway gain from the 1979-1985 oil price shock?
Reprints no. 159, 2000.

Taran Fæhn and Leo A. Grünfeld:
Recent Leaps Towards Free Trade: The Impact on Norwegian Industry and Trade Patterns.
Reprints no. 158, 2000.

John K. Dagsvik:
Aggregation in Matching Markets.
Reprints no. 157, 2000.

Tor Jakob Klette and Jarle Møen:
From Growth Theory to Technology Policy - Coordination Problems in Theory and Practice.
Reprints no. 156, 2000.

Olav Bjerkholt:
Ragnar Frisch og Trygve Haavelmo.
Reprints nr. 155, 2000.

Torsten Ekedahl, Trygve Johnsen and Dag Einar Sommervoll:
Isolated rational curves on K3-fibered Calabi-Yau threefolds.
Reprints no. 154, 2000.

Torbjørn Hægeland, Tor Jakob Klette and Kjell G. Salvanes:
Declining Returns to Education in Norway? Comparing Estimates across Cohorts, Sectors and over Time.
Reprints no. 152, 2000.

Tor Jakob Klette:
Market Power, Scale Economies and Productivity: Estimates From a Panel of Establishment Data.
Reprints no. 151, 2000.

Annegrete Bruvoll, Solveig Glomsrød and Haakon Vennemo:
Environmental drag: evidence from Norway.
Reprints no. 149, 2000.

Søren Johansen and Anders Rygh Swensen:
Testing exact rational expectations in cointegrated vector autoregressive models.
Reprints no. 148, 2000.

Runa Nesbakken:
Price sensitivity of residential energy consumption in Norway.
Reprints no. 147, 2000.

Julie Aslaksen og Hanne A. Gravningsmyhr:
Staten - en alternativ forsørger for barn.
Reprint no. 145, 1999.

Erik Biørn and Tor Jakob Klette:
The Labour Input Response to Permanent Changes in Output: An Errors-in-Variables Analysis Based on Panel Data.
Reprints no. 144, 1999.

Jon Gjerde, Sverre Grepperud and Snorre Kverndokk:
Optimal Climate Policy under the Possibility of a Catastrophe.
Reprints no. 143, 1999.

Hilde Christiane Bjørnland:
Structural Breaks and Stochastic Trends in Macroeconomic Variables in Norway.
Reprints no. 142, 1999.

Rolf Aaberge, Ugo Colombin and, Steinar Strøm:
Labour Supply in Italy: An Empirical Analysis of Joint Household Decisions, with Taxes and Quantity Constraints.
Reprints no. 141, 1999.

Rolf Aaberge, Ugo Colombino, Steinar Strøm and Tom Wennemo:
Evaluating Alternative Tax Reforms in Italy with a Model of Joint Labor Supply of Married Couples.
Reprints no. 140, 1999.

Erling Holmøy and Torbjørn Hægeland:
Effective Rates of Assistance for Norwegian Industries.
Reprints no. 139, 1999.

Anne Sofie Jore, Terje Skjerpen and Anders Rygh Swensen:
Testing for Purchasing Power Parity and Interest Rate Parity on Norwegian Data.
Reprints no. 138, 1999.

Solveig Glomsrød, Maria Dolores Monge and Haakon Vennemo:
Structural Adjustment and Deforestation in Nicaragua.
Reprints no. 136, 1999.

Rolf Aaberge and Ingrid Melby:
The Sensitivity of Income Inequality to Choice of Equivalence Scales
Reprints no. 135, 1999.

Documents

Pål Boug:
Modelling Energy Demand in Germany. A Cointegration Approach.
Documents 2000/11.

Geir Abel Ellingsen, Knut Einar Rosendahl and Annegrete Bruvoll:
Industrial Benefits and Costs of Greenhouse Gas Abatement Strategies: Applications of E3ME. Inclusion of 6 greenhouse gases and other pollutants into the E3ME model.
Documents 2000/7.

Knut Einar Rosendahl:
Industrial Benefits and Costs of Greenhouse Gas Abatement Strategies: Applications of E3ME. Modelling external secondary benefits in the E3ME model.
Documents 2000/6.

Arvid Senhaji:
An Evaluation of some Technology Programs executed by the Norwegian Government in the 80's and the 90's.
Documents 2000/2.

John K. Dagsvik:
Probabilistic Models for Qualitative Choice Behavior. An Introduction.
Documents 2000/1.

Li-Chun Zhang and Joseph Sexton:
ABC of Markov chain. Monte Carlo.
Documents 1999/18.

Yun Li:
An Analysis of the Demand for Selected Durables in China.
Documents 99/13.

Kjersti-Gro Lindquist:
The Importance of Disaggregation in Economic Modelling.
Documents 99/12.

Morten Søberg:
Experimental Economics and the US Tradable SO₂ Permit Scheme: A Discussion of Parallelism.
Documents 99/5.

Erling Holmøy, Birger Strøm and Turid Åvitsland:
Empirical characteristics of a static version of the MSG-6 model.
Documents 99/1.

Notater

Publikasjoner fra forskningsvirksomheten 1991-1999. Revidert versjon.
Notater 2000/47.

Håvard Hungnes:

Omregning av KVARTS-relasjoner til MODAG-relasjoner.

Notater 2000/28.

Publikasjoner fra forskningsvirksomheten 1991-1999.

Notater 2000/27.

Terje Risberg, Gudrun Rogdaberg og

Randi Marie Rosvold:

Sykepleiernes tilpasning i arbeidsmarkedet. **Notater 2000/23.**

Birger Strøm:

MSG-6. Utslippsmodellens ligningsstruktur. Teknisk dokumentasjon.

Notater 2000/22.

Bente Halvorsen og Runa Nesbakken:

Fordelingseffekter av økt elektrisitetsavgift for husholdningene.

Notater 2000/16.

Eline Aas:

På leting etter målefeil – en studie av pleie- og omsorgssektoren.

Notater 2000/10.

Yun Li:

Beregning av elementær aggregater i konsumprisindeksen ved hjelp av generalisert gjennomsnitt.

Notater 1999/87.

Gisle Frøiland:

Økonometrisk modellering av husholdningenes konsum i Norge. Demografi og formuesefferter.

Notater 1999/86.

Robin Choudhury, Torbjørn Eika og

Laila Haakonsen:

KVARTS i praksis II. Systemer og rutiner i den daglige driften.

Notater 1999/85.

Torstein Bye, Øystein Døhl og Jan

Larsson:

Klimagasskvoter i kraftintensive næringer. Konsekvenser for utslipp av klimagasser, produksjon og sysselsetting. Regionale konsekvenser.

Notater 1999/80.

Bente Halvorsen og Mona Irene Hansen:

Dokumentasjon av utdrag fra skattestatistikken 1974-1994 for kobling mot forbruksundersøkelsen.

Notater 1999/75.

Audun Langørgen og Rolf Aaberge:

Like kommuner. **Notater 1999/73.**

Karin Ibenholt:

Framskrivning av avfall og tilhørende utslipp ved bruk av MSG6. Teknisk dokumentasjon. **Notater 1999/72.**

Bente Halvorsen:

Dokumentasjon av analysefiler til prosjektet "Fleksibel energibruk i husholdningene". Forbruksundersøkelsen 1974-1995. **Notater 99/22.**

Bente Halvorsen:

Dokumentasjon av analysefiler til prosjektet "Fleksibel energibruk i husholdningene". Prisdata for varer og tjenester (1975-1994), husholdningstariffer for elektrisitet (1975-1996) og temperaturdata (1957-1996).

Notater 99/21.

Bente Halvorsen og Knut Reidar Wangen:

Dokumentasjon av utdrag fra skattestatistikken 1975-1985 for kobling mot forbruksundersøkelsen.

Notater 99/20.

Arne Jon Isachsen, Svein Oskar Stoknes

og Geir H. Bjønnes:

Den store gjettekonkurransen.

Notater 99/16.

Morten Søberg:

Instruksjoner til og data frå eksperiment om internasjonal kvotehandel.

Notater 99/7.

Karin Ibenholt og Kjell Arne Brekke:

Rammevilkår for produksjon av brukt papir. **Notater 99/2.**

Innholdsfortegnelse for Økonomiske analyser (ØA) og Economic Survey (ES) de siste 12 måneder

Innholdsfortegnelse for tidligere utgivelser av Økonomiske analyser og Economic Survey kan fås ved henvendelse til Aud Walseth, Statistisk sentralbyrå, telefon: 22 86 47 57, telefax: 22 11 12 38, E-post: Aud.Walseth@ssb.no

Økonomiske analyser

ØA 7/99:

Nils Martin Stølen: Tilbud og etterspørsel for ulike typer arbeidskraft, 5-9.

Pål Boug: Etterspørsel etter arbeidskraft i industrien, 10-15.

Ketil Myran og Lasse Sandberg: Matvarepriser i Norge, Sverige og Danmark, 16-20.

ØA 8/99:

Jens Nordby: Pensjonsordninger utenom Folketrygden, 3-9

Kjell Arne Brekke: Sjølvbilde, statusjag og miljøødelegging, 10-15.

Hege Medin og Karine Nyborg: Hva er nytten av et godt miljø? Noen regneeksempler, 16-24.

ØA 9/99:

Konjunkturtendensene, 3-22.

Knut Ø. Sørensen og Håvard Sjølie: Grønne skatter belyst ved nasjonalregnskapet, 25-30.

Annegrete Bruvoll, Ketil Flugsrud og Hege Medin: Økonomisk vekst treng ikke gi dårlegare miljø, 31-43.

ØA 1/2000:

Økonomisk utsyn over året 1999, 3-88.

ØA 2/2000:

Stein Hansen og Tor Skoglund: Sysselsetting og utførte timeverk i kvartalsvis nasjonalregnskap, 3-10.

Magne Bråthen: Evaluering av arbeidsmarkedstiltak, 11-18.

Jan-Erik Lystad: En ferierende klasse? Perspektiver på ferievaner, inntekt og utdanning, 19-24.

ØA 3/2000:

Björg Langset, Bård Lian og Thor Olav Thoresen: Kontantstøtten – hva har skjedd med yrkesdeltakelsen? 3-6.

Kjersti-Gro Lindquist og Ingunn Sagelvmo: Utviklingen i sysselsetting og lønn etter utdanningsnivå, 7-15.

Kari Skrede og Torkil Løwe: Er det størrelsen det kommer an på? En analyse av gårdsbrukeres inntektsstruktur, 16-29.

ØA 4/2000:

Lars Lindholt og Knut Einar Rosendahl: Virkninger på energibruk og utslipp av å stabilisere CO2-konsentrasjonen, 3-12.

Lasse Sigbjørn Stambøl: Regional arbeidsmarkedsmobilitet i Norge – Bruttostrømsanalyser og etterspørselsbetraktninger i de regionale arbeidsmarkedene, 13-23.

Trude Nygård Evensen og Tore Halvorsen: Reviderte nasjonalregnskapstall for 1997-1999, 24-26.

Thomas Olsen: Offentlig forvaltningsinntekter og utgifter i 1999, 27-30.

ØA 5/2000:

Konjunkturtendensene, 3-22.

Roger Bjørnstad: Den teknologiske utviklingen skaper utfordringer for Solidaritetsalternativet, 26-31.

Lars Sundell: Internasjonale porteføljeinvesteringer, 32-38.

ØA 6/2000:

Konjunkturtendensene, 3-24

Erik Fjærli og Bjørn E. Naug: Aksjer og inntektsfordeling, 26-30.

Per Richard Johansen og Torbjørn Eika: Drivkrefter bak konjunkturforløpet på 1990-tallet, 31-44.

Economic Survey

ES 4/99:

Economic trends, 3-23.

Hege Medin and Karine Nyborg: What is the benefit of a good environment?, 24-32..

ES 1/2000:

Economic survey 1999, 3-37.

Taran Fæhn and Erling Holmøy: Welfare effects of multinational trade agreements, 38-46.

ES 2/2000:

Economic survey 2000, 3-23.

Nils Martin Stølen: Supply and demand for different kinds of labour, 24-30.

Helge Brunborg: Population trends in Norway, 31-35.

ES 3/2000:

Economic trends, 3-24.

Per Richard Johansen and Torbjørn Eika: Driving forces behind business cycles in the 1990s, 25-38.

Konjunkturindikatorer for Norge

Tabell	Side	Figur	Side
Konjunkturbarometeret			
1.1. Konjunkturbarometer, industri og bergverk. Sesongjustert og glattet	2*	1.1. Konjunkturbarometer. Produksjon og sysselsetting, faktisk utvikling	3*
		1.2. Konjunkturbarometer. Generell bedømmelse av utsiktene, neste kvartal	3*
		1.3. Konjunkturbarometer. Kapasitetsutnyttingsgraden ved nåværende produksjonsnivå	3*
		1.4. Konjunkturbarometer. Faktorer som begrenser produksjonen i industrien	3*
Ordre			
2.1. Ordretilgang. Sesongjusterte og glattede verdiindekser.	2*	2.1. Ordre. Odretilgang og ordreserver i industri ialt	3*
2.2. Ordreserver. Sesongjusterte og glattede verdiindekser.	2*	2.2. Ordre. Ordretilgang og ordreserver i bygg og anlegg i alt	3*
Arbeidskraft			
3.1. Arbeidsmarked. 1 000 personer og prosent. Sesongjustert	4*	3.1. Arbeidsstyrke, sysselsatte og ukeverk.	5*
		3.2. Arbeidsledige og beholdning av ledige plasser	5*
Produksjon			
4.1. Produksjon: Sesongjusterte volumindekser 1995=100.	4*	4.1. Produksjon. Olje og naturgass	5*
4.2. Produksjon og omsetning. Indekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	6*	4.2. Produksjon. Industri og kraftforsyning	5*
		4.3. Produksjon. Innsatsvarer og energivarer.	5*
		4.4. Produksjon. Investeringsvarer og konsumvarer	5*
		4.5. Produksjonsindeks for bygg og anlegg	7*
		4.6. Hotellovernattinger	7*
Investeringer			
5.1. Antatte og utførte investeringer ifølge SSBs investeringsstatistikk. Mrd. kroner.	6*	5.1. Antatte og utførte investeringer i industri	7*
5.2. Påløpte investeringskostnader. Mrd. kroner. Næringslivets samlede årsanslag for investeringsåret gitt på ulike tidspunkter.	6*	5.2. Årsanslag for påløpte investeringskostnader i industri og bergverk gitt på ulike tidspunkter	7*
5.3. Igangsetting av nye bygg og bygg under arbeid	8*	5.3. Årsanslag for påløpte investeringskostnader i oljevirksomheten gitt på ulike tidspunkter	7*
		5.4. Årsanslag for påløpte investeringskostnader i kraftforsyning gitt på ulike tidspunkter	7*
		5.5. Bygg satt i gang. Boliger.	9*
		5.6. Bygg satt i gang. Driftsbygg	9*
		5.7. Bygg under arbeid	9*
Forbruk			
6.1. Forbruksindikatorer	8*	6.1. Detaljomsetning	9*
		6.2. Varekonsumindeks (volum)	9*
		6.3. Registrerte nye personbiler	9*
Priser			
7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	10*	7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og endring	11*
7.2. Produktpriser: Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før.	10*	7.2. Produktpriser. Nivå og endring.	11*
7.3. Prisindekser: Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	12*	7.3. Boligpriser. Prosentvis endring fra samme kvartal året før	11*
7.4. Månedsførtjeneste og avtalt lønn. Indeks.	12*	7.4. Spotpris elektrisk kraft	11*
		7.5. Spotpris Brent Blend.	11*
		7.6. Spotpris aluminium og eksportprisindeks for treforedlingsprodukter	11*
Finansmarked			
8.1. Utvalgte norske rentesatser. Prosent.	12*	8.1. 3 måneders eurorente	15*
8.2. Eurorenter og effektiv rente på statsobligasjoner. Prosent.	13*	8.2. Utlånsrente og innskuddsrente	15*
8.3. Valutakurser, Norges Banks penge- og kredittindikatorer og aksjekursindeks for Oslo Børs	13*	8.3. Valutakursindekser	15*
		8.4. Norges Banks penge- og kredittindikator	15*
Utenrikshandel			
9.1. Innførsel og utførsel av varer. Mill. kroner Sesongjustert	14*	9.1. Utenrikshandel	15*
9.2. Utenriksregnskap. Mill. kroner	14*	9.2. Driftsbalansen.	15*

1.1. Konjunkturbarometer, industri og bergverk. Sesongjustert og glattet

	Faktisk utvikling fra foregående kvartal og forventet utvikling i kommende kvartal. Diffusjonsindeks ¹				Kapasitets- utnyttning ²	Faktorer som begrenser produksjonen. Prosent av foretakene			
	Produksjon		Sysselsetting			Etterspørsel	Kapasitet	Arbeidskraft	Råstoff
	Faktisk	Forventet	Faktisk	Forventet					
Prosent									
1997									
2. kvartal	60,3	60,5	56,0	52,8	83,0	44,2	15,9	9,4	4,0
3. kvartal	60,6	61,6	55,8	54,3	83,0	45,9	13,9	10,1	4,1
4. kvartal	57,9	61,6	54,6	54,0	82,7	48,3	12,0	10,6	3,9
1998									
1. kvartal	56,0	59,0	53,2	52,6	82,5	51,1	11,5	10,8	3,7
2. kvartal	55,5	54,3	52,5	49,9	82,4	54,5	11,0	10,5	3,5
3. kvartal	54,4	51,7	51,0	46,4	81,8	58,4	10,3	8,9	3,2
4. kvartal	50,8	50,5	47,7	42,7	81,2	62,8	9,4	6,7	3,0
1999									
1. kvartal	48,6	50,0	44,7	39,7	80,7	67,9	7,6	5,0	2,9
2. kvartal	47,6	50,2	41,5	38,7	80,2	71,1	6,3	4,3	3,1
3. kvartal	47,7	50,8	39,8	39,8	80,0	70,7	6,3	4,4	3,3
4. kvartal	49,2	52,5	40,7	42,6	80,0	69,4	6,8	5,0	3,7
2000									
1. kvartal	49,0	54,9	41,9	44,7	79,8	68,4	7,0	5,7	4,0
2. kvartal	48,2	57,5	42,9	45,3	79,5	67,6	6,9	6,1	4,1

¹ Beregnet som summen av andelen av foretakene som har svart STØRRE og halvparten av andelen av foretakene som har svart UENDRET. ² Veidd gjennomsnitt for kvartalet.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.1. Ordretilgang. Sesongjusterte og glattede verdiindekser

	Ordrebasert industri. 1995=100					Bygg og anlegg. 1. kv. 1992=100			
	I alt	Metaller og metallvarer	Maskiner og utstyr	Transportmidler	Kjemiske råvarer	I alt	Anlegg	Boligbygg	Andre bygg
1996	455,5	428,7	518,5	556,0	426,6	124,3	97,8	104,3	159,0
1997	531,1	478,5	637,8	640,2	471,1	137,0	95,8	115,9	188,2
1998	514,0	487,7	644,0	491,6	499,1	153,7	112,9	131,4	206,6
1999	480,5	458,6	565,1	470,4	546,7	144,6	80,8	180,2	201,5
1998									
3. kvartal	126,0	119,7	155,7	116,3	126,2	148,2	108,3	128,8	201,2
4. kvartal	119,3	114,0	144,2	108,2	129,1	138,8	92,8	133,8	191,7
1999									
1. kvartal	115,7	111,0	137,1	105,5	131,6	137,7	86,0	151,1	190,6
2. kvartal	117,0	112,0	137,5	109,7	134,7	141,2	87,5	174,5	191,8
3. kvartal	121,3	115,6	142,2	120,1	138,0	147,3	79,3	192,8	203,5
4. kvartal	126,5	120,1	148,3	135,2	142,3	152,3	70,3	202,6	220,2
2000									
1. kvartal	131,0	124,1	154,1	150,7	147,5	154,8	65,9	204,4	227,6
2. kvartal	134,4	126,9	158,9	162,9	152,7	..	..	..	..

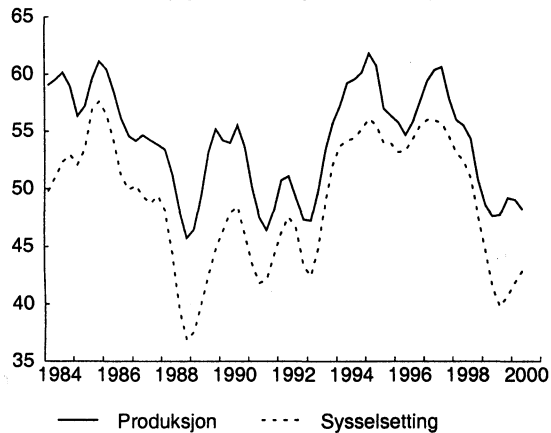
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.2. Ordrereserve. Sesongjusterte og glattede verdiindekser

	Ordrebasert industri. 1995=100					Bygg og anlegg. 1. kv. 1992=100			
	I alt	Metaller og metallvarer	Maskiner og utstyr	Transportmidler	Kjemiske råvarer	I alt	Anlegg	Boligbygg	Andre bygg
1996	425,4	393,0	369,5	557,4	406,2	132,3	102,7	135,9	179,8
1997	518,4	435,5	424,2	687,2	464,9	144,1	97,5	161,6	218,3
1998	546,3	544,9	471,7	695,2	512,7	169,4	113,7	185,9	259,2
1999	426,1	544,3	372,1	514,4	420,5	162,5	80,5	251,6	267,6
1998									
3. kvartal	136,2	139,7	117,5	169,9	130,3	171,1	114,8	181,5	265,6
4. kvartal	127,7	139,9	108,9	153,0	129,8	167,5	106,4	187,8	268,7
1999									
1. kvartal	117,3	138,0	99,4	138,0	123,9	163,8	95,3	210,0	267,6
2. kvartal	108,0	135,9	92,7	128,8	112,7	161,9	85,9	239,4	265,1
3. kvartal	101,7	135,0	89,8	124,5	98,6	162,2	75,8	268,9	265,6
4. kvartal	99,2	135,5	90,1	123,1	85,4	162,3	64,9	288,0	272,1
2000									
1. kvartal	99,4	137,3	92,2	123,3	75,8	162,6	58,6	294,7	282,4
2. kvartal	101,7	140,1	94,8	124,2	71,3	..	..	..	..

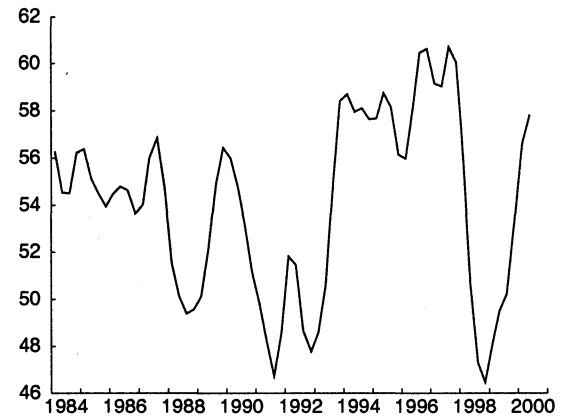
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.1 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Produksjon og sysselsetting, faktisk utvikling, kvartal.
Sesongjustert og glattet diffusjonsindeks 1) Prosent

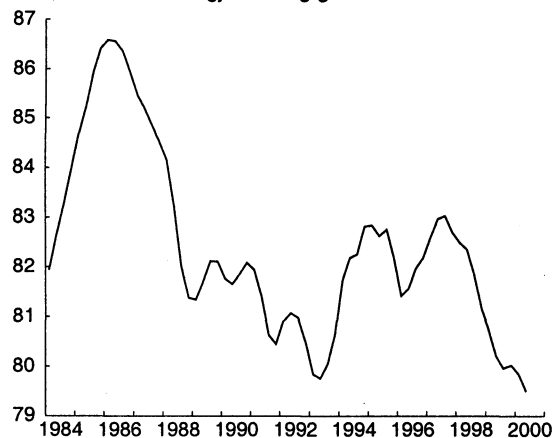
1) Se fotnote 1) til tabell 1.1
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.2 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Generell bedømmelse av utsiktene, neste kvartal.
Sesongjustert og glattet diffusjonsindeks 1) Prosent

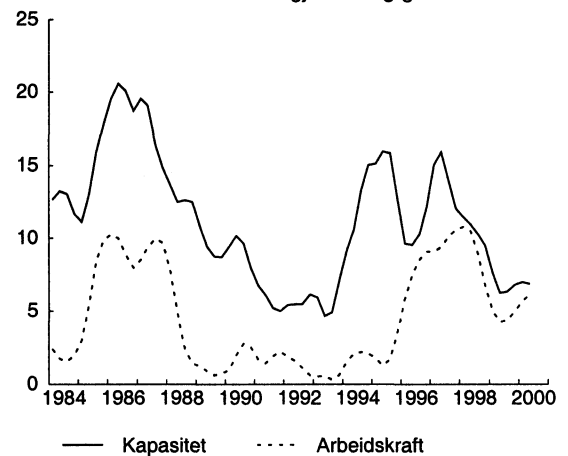
1) Se fotnote 1) til tabell 1.1
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.3 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Kapasitetsutnyttingsgraden ved nåværende produksjonsnivå, kvartal. Sesongjustert og glattet. Prosent

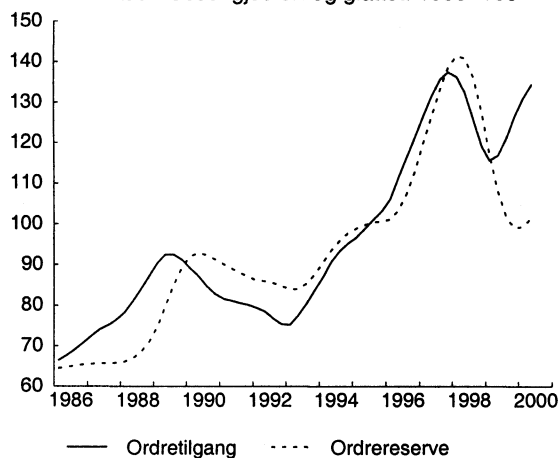
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.4 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Faktorer som begrenser prod. i industrien, kvartal.
Andel av foretakene. Sesongjustert og glattet. Prosent

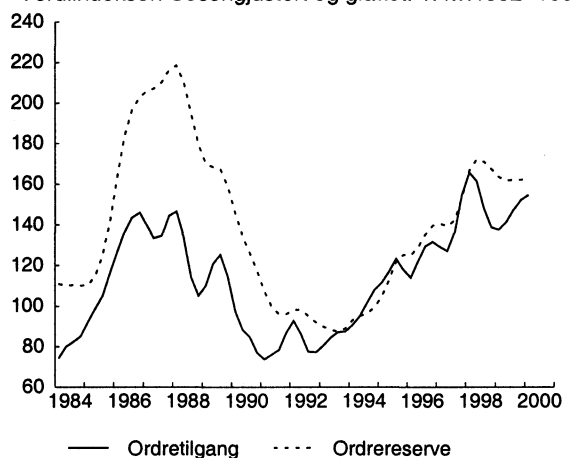
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 2.1 Ordre (kvartal)
Ordretilgang og ordreserve. Ordrebasert industri ialt.
Verdiindekser. Sesongjustert og glattet. 1995=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 2.2 Ordre (kvartal)
Ordretilgang og ordreserve. Bygg og anlegg ialt.
Verdiindekser. Sesongjustert og glattet. 1. kv.1992=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

3.1. Arbeidsmarked. 1000 personer og prosent. Sesongjustert

	Arbeidskraftundersøkelsen ¹					Arbeidsdirektoratet			
	Sysselsatte	Ukeverk	Arbeidsstyrken	Arbeidsledige	Arbeidsledighet. Prosent av arbeidsstyrken	Registrerte ledige ²	Registrerte ledige og personer på tiltak ²	Tilgang på ledige stillinger	Beholdning av ledige stillinger
1995	2 079	1 725	2 186	107	4,9	102,1	146,8	23,0	8,8
1996	2 132	1 716	2 240	108	4,8	90,9	127,8	26,0	10,0
1997	2 195	1 770	2 287	92	4,0	73,5	96,0	32,5	14,0
1998	2 248	1 813	2 323	74	3,2	55,9	70,6	39,3	18,6
1999	2 258	1 798	2 333	75	3,2	59,6	67,9	42,2	17,8
1999									
April	2 254	1 804	2 323	69	3,0	58,9	67,6	42,4	18,1
Mai	2 260	1 801	2 331	71	3,0	55,2	63,9	39,5	18,4
Juni	2 260	1 804	2 330	71	3,0	58,1	65,3	44,7	16,8
Juli	2 255	1 796	2 328	73	3,1	59,8	66,5	33,3	18,1
August	2 249	1 797	2 324	76	3,3	61,3	67,7	39,7	17,4
September	2 252	1 791	2 338	86	3,7	61,0	69,3	47,1	18,9
Oktober	2 263	1 798	2 350	88	3,7	61,7	70,5	43,5	18,3
November	2 264	1 796	2 349	86	3,6	62,3	71,8	47,4	17,3
Desember	2 259	1 784	2 344	85	3,6	61,9	70,6	57,7	17,5
2000									
Januar	2 264	1 794	2 350	86	3,7	62,3	71,7	45,8	17,3
Februar	2 266	1 806	2 353	87	3,7	62,3	72,4	46,8	17,3
Mars	2 271	1 820	2 353	83	3,5	62,1	72,9	58,2	18,5
April	2 276	1 820	2 355	79	3,4	62,6	73,3	51,8	16,3
Mai	2 280	1 826	2 355	75	3,2	64,1	75,0	57,3	20,3
Juni	2 279	1 817	2 353	74	3,1	61,0	73,2	44,5	18,7
Juli	2 281	1 820	2 356	75	3,2	62,5	74,9	40,0	20,5
August	..	..	..	..	..	61,5	74,5	54,7	18,6
September	..	..	..	..	..	61,4	75,0	39,8	17,7

¹ Tre måneders glidende sentrert gjennomsnitt. Tallene for februar, mai, august og november gir gjennomsnittet for henholdsvis 1., 2., 3. og 4. kvartal.

² Tallene er justert bakover for brudd i serien fra januar 1999.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Arbeidsdirektoratet.

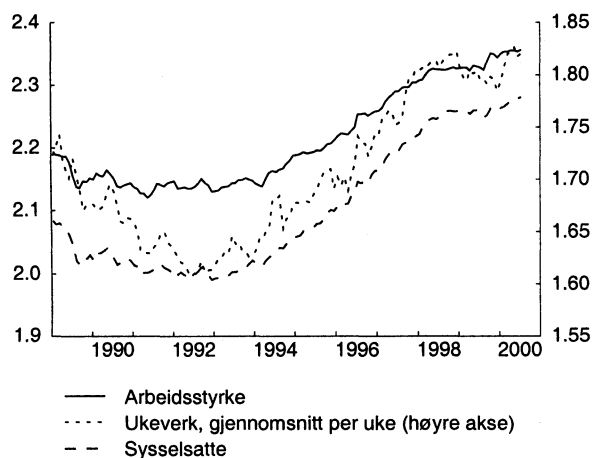
4.1. Produksjon. Sesongjusterte volumindekser. 1995=100

	Etter næring				Etter sluttanvendelse				Nye bygg
	Totalindeks ¹	Råolje og naturgass	Industri	Kraftforsyning	Innsatsvarer	Investeringsvarer	Konsumvarer	Energi-varer	
1995	100,1	100,0	100,1	100,1	100,0	99,9	100,1	100,0	100,0
1996	106,0	113,3	102,6	84,9	101,2	103,3	103,7	108,0	103,9
1997	109,7	116,3	106,0	90,9	104,7	106,7	111,2	107,3	115,4
1998	107,9	109,5	108,9	94,9	107,3	113,3	110,9	102,9	..
1999	107,6	110,2	106,3	99,5	104,6	111,0	108,0	104,2	..
1999									
Mars	105,9	107,0	107,4	93,6	105,6	111,6	110,3	101,2	..
April	104,6	105,2	107,2	90,2	106,6	111,9	105,4	100,1	..
Mai	105,2	107,9	104,3	96,4	102,2	111,3	106,0	102,3	..
Juni	107,6	108,9	107,3	103,8	105,7	115,6	108,8	104,0	..
Juli	108,9	110,3	106,6	112,8	103,9	111,4	107,7	105,5	..
August	109,7	113,2	105,3	108,9	102,9	113,5	108,3	108,9	..
September	104,8	105,7	105,6	95,8	104,8	108,9	106,7	99,8	..
Oktober	107,0	110,6	105,5	93,4	103,8	108,9	107,1	103,9	..
November	110,6	116,6	105,7	98,8	104,0	109,2	109,0	108,5	..
Desember	111,6	117,2	105,7	106,9	105,0	103,7	108,3	109,7	..
2000									
Januar	109,6	112,6	105,7	108,4	104,5	110,1	107,4	106,3	..
Februar	111,9	117,5	104,8	112,0	102,3	108,4	108,5	110,8	..
Mars	112,7	118,0	105,1	118,8	103,7	107,3	108,2	111,7	..
April	108,6	111,8	103,1	117,3	101,3	106,0	106,2	109,0	..
Mai	112,1	118,5	102,3	123,0	100,7	103,8	108,6	115,1	..
Juni	107,8	112,2	100,5	120,7	100,0	102,5	101,8	109,6	..
Juli	112,8	120,3	101,9	120,7	103,1	104,1	101,7	115,2	..
August	110,2	115,1	102,6	120,6	103,5	107,8	103,0	111,9	..

¹ Olje- og gassutvinning, industri, bergverk og kraftforsyning.

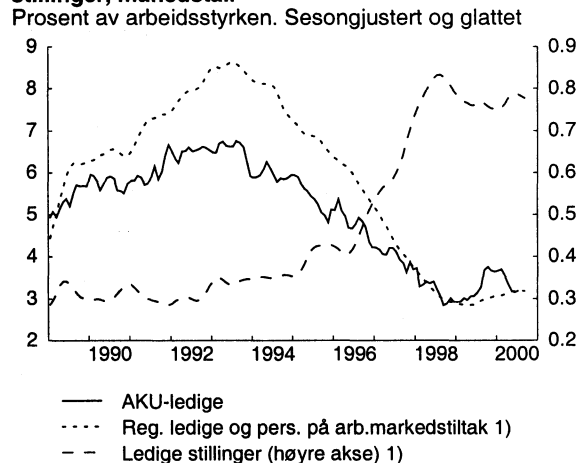
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 3.1 Arbeidsstyrke, sysselsatte og ukeverk
Millioner. Sesongjusterte og glattede månedstall.

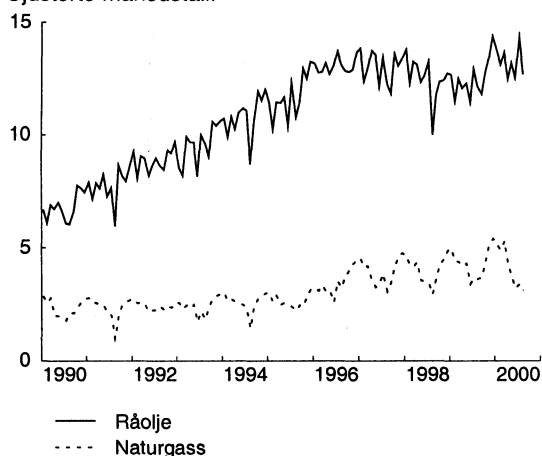
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 3.2 Arbeidsledige og beholdning av ledige stillinger, månedstall
Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

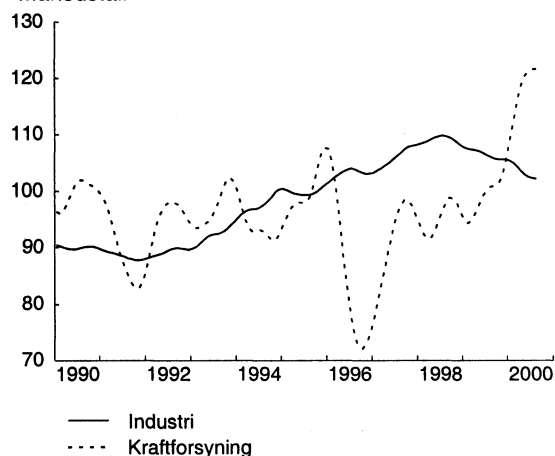
1) Justert bakover for brudd i serien fra januar 99
Kilde: Arbeidsdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.1 Produksjon: Olje og naturgass
Råolje (mill tonn) og naturgass (mrd. Sm³)
Ujusterte månedstall.

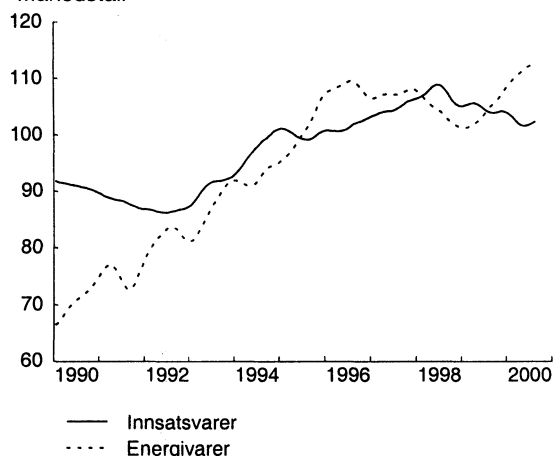
Kilde: Oljedirektoratet.

Fig. 4.2 Produksjon: Industri ialt og kraftforsyning
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 1995=100
Månedstall

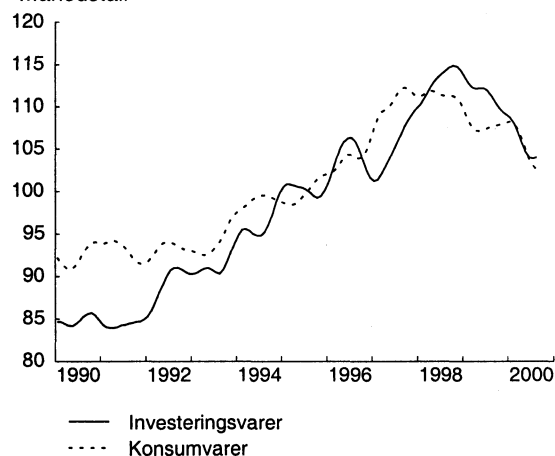
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.3 Produksjon: Innsatsvarer og energivarer
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 1995=100
Månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.4 Produksjon: Investerings- og konsumvarer
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 1995=100
Månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

4.2. Produksjon og omsetning. Indekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Bygge- og anleggsproduksjon.		Engroshandelsomsetning.		Omsetning for forretningsmessig tjenesteyting. Verdi		Hotellomsetning. Verdi	
	Volum		Volum		Nivå		Verdi	
	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring
	1995=100		1995=100		1.kv 1997=100		1992=100	
1997	114,6	8,5	112,9	8,2	110,7	18,8	132,0	8,2
1998	120,1	4,8	118,3	4,7	124,4	12,4	144,9	9,8
1999	122,7	2,2	..	..	132,2	6,3	153,9	6,2
1997								
3. kvartal	115,2	7,1	109,9	9,2	104,8	23,9	160,6	7,4
4. kvartal	124,2	9,8	125,3	8,8	126,5	20,2	115,2	10,9
1998								
1. kvartal	118,9	10,5	114,4	14,1	116,9	16,9	129,5	12,6
2. kvartal	121,0	8,5	115,6	-0,4	122,3	9,7	140,8	2,7
3. kvartal	120,0	4,2	115,5	5,1	116,9	11,5	177,6	10,6
4. kvartal	120,6	-2,9	127,5	1,8	141,4	11,8	131,7	14,4
1999								
1. kvartal	118,8	-0,1	114,8	0,3	126,9	8,6	139,8	8,0
2. kvartal	123,1	1,7	114,8	-0,7	129,4	5,8	159,9	13,6
3. kvartal	121,4	1,2	114,2	-1,1	124,4	6,4	185,4	4,4
4. kvartal	127,6	5,8	..	..	148,0	4,7	130,6	-0,8
2000								
1. kvartal	..	..	..	..	..	..	143,3	2,5
2. kvartal	..	..	..	..	..	..	149,0	-6,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

5.1. Antatte og utførte investeringer ifølge SSBs investeringsstatistikk¹. Mrd. kroner

	Industri			Kraftfor- syning	Oljevirksomhet (ujustert)					
	Antatte, sesongjust.	Utførte, ujustert	Utførte, sesongjust.	Utførte	Antatte	Utførte				
						I alt	Leting	Utbygging	Felt i drift	Rørtransport
1996	..	15,6	15,9	4,0	..	47,9	5,5	25,3	9,0	6,0
1997	..	16,3	16,1	3,9	..	62,5	8,3	35,3	9,2	8,2
1998	..	17,6	17,2	4,2	..	79,2	7,6	45,1	12,4	8,4
1999	..	13,6	13,6	4,2	..	69,1	5,0	35,2	19,9	4,7
1998										
3. kvartal	5,1	4,7	4,5	1,2	20,9	21,3	1,9	11,9	3,2	2,5
4. kvartal	5,0	5,6	4,3	1,2	19,0	20,9	1,8	12,2	3,3	1,7
1999										
1. kvartal	4,2	2,7	3,8	0,8	18,8	18,9	1,6	9,4	4,4	2,0
2. kvartal	3,9	3,3	3,4	1,0	20,0	18,9	1,1	9,3	6,0	1,4
3. kvartal	3,7	3,2	3,0	1,0	18,6	16,6	1,1	8,6	5,1	1,1
4. kvartal	3,6	4,3	3,4	1,5	14,1	14,8	1,3	8,0	4,5	0,2
2000										
1. kvartal	3,7	2,5	3,2	0,6	11,5	12,8	1,0	5,9	5,0	0,2
2. kvartal	4,1	3,5	3,6	0,9	14,2	13,5	1,1	5,9	6,0	0,1
3. kvartal	3,7	..	..	..	12,8	..	..	..	..	..

¹ Tallene for antatte og utførte investeringer i et kvartal er hentet fra investeringsundersøkelsen for henholdsvis samme og påfølgende kvartal.

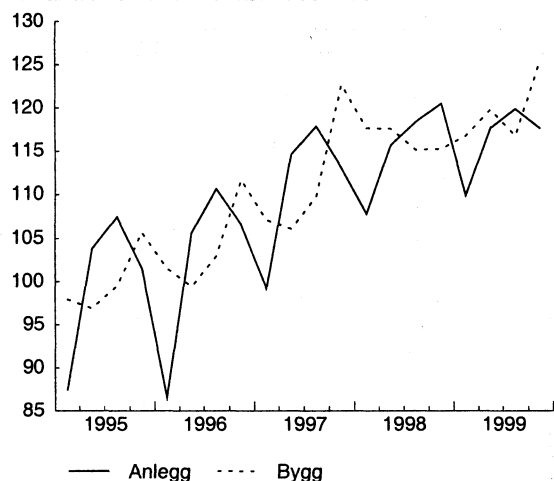
Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.2. Påløpte investeringskostnader. Mrd. kroner. Næringens samlede årsanslag for investeringsåret (år t) gitt på ulike tidspunkter i året før investeringsåret (t-1) og året etter investeringsåret (t+1)

	Industri og bergverksdrift				Kraftforsyning				Oljevirksomhet			
	1998	1999	2000	2001	1998	1999	2000	2001	1998	1999	2000	2001
År t-1												
2. kvartal	11,8	10,9	10,8	10,2	3,2	4,7	4,0	3,1	46,4	52,0	46,2	33,6
3. kvartal	13,4	11,5	11,2	10,1	4,6	5,0	3,3	3,3	58,5	59,6	43,6	36,7
4. kvartal	16,4	12,8	12,4	..	4,3	4,3	3,3	..	66,4	64,5	48,5	..
År t												
1. kvartal	17,9	13,5	13,2	..	5,6	4,9	4,5	..	71,0	62,1	49,5	..
2. kvartal	17,9	13,9	13,9	..	4,7	4,8	4,3	..	75,9	71,4	51,0	..
3. kvartal	18,2	14,1	14,1	..	5,0	4,6	4,4	..	76,8	72,9	51,1	..
4. kvartal	18,0	13,7	..	..	4,8	4,3	..	..	77,4	68,4	..	..
År t+1												
1. kvartal	18,0	14,0	..	..	4,2	4,2	..	..	79,2	69,1	..	..

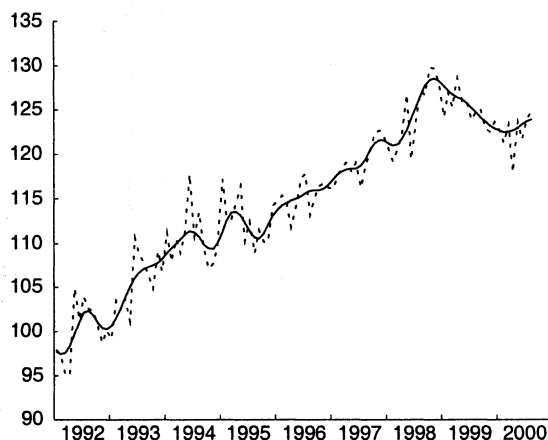
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.5 Produksjonsindeks for bygg og anlegg
Kvartalsvis volumindeks. 1995=100.

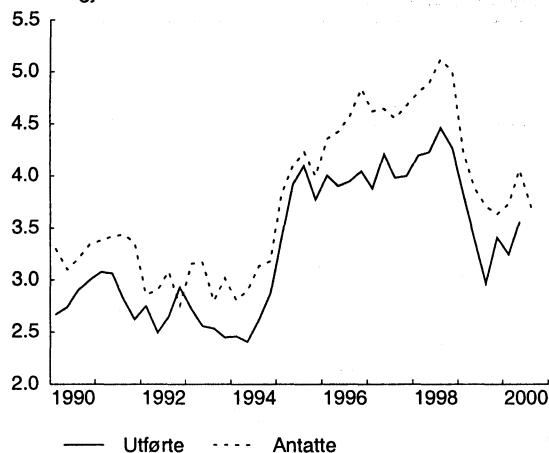
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.6 Hotellovernattinger
Månedsindeks. 1992=100. Sesongjustert og trend

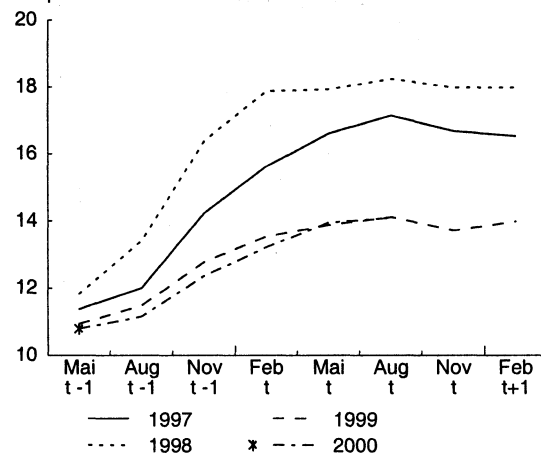
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.1 Investeringer: Industri
Antatte og utførte per kvartal. Milliarder kroner.
Sesongjustert

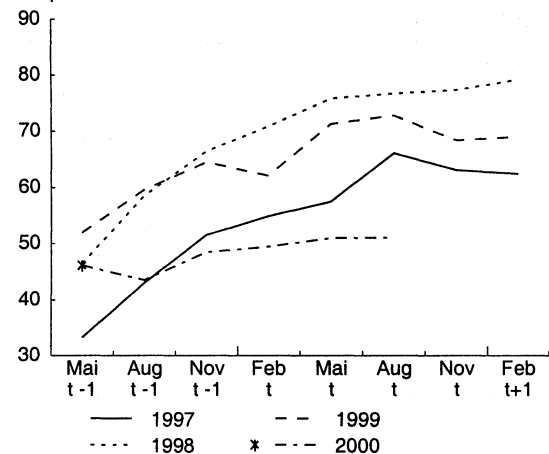
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fig. 5.2 Investeringer: Industri og bergverksdrift
Påløpte kostnader, årsanslag gitt på ulike
tidspunkter. 1997-2000. Milliarder kroner

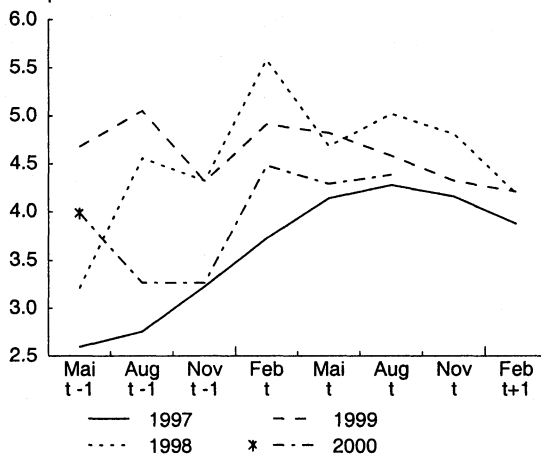
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.3 Investeringer: Oljevirksomhet
Påløpte kostnader, årsanslag gitt på ulike
tidspunkter. 1997-2000. Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.4 Investeringer: Kraftforsyning
Påløpte kostnader, årsanslag gitt på ulike
tidspunkter. 1997-2000. Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

5.3. Igangsetting av nye bygg og bygg under arbeid*

	Bygg satt igang				Bygg under arbeid. Bruksareal. 1000 kvm. Utgangen av perioden		
	Antall boliger		Bolig bruksareal 1000 kvm		Andre bygg. Bruksareal. 1000 kvm. Trend ¹	Boliger. Trend	Andre bygg. Trend
	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent			
1994	21 240	31,2	2 987	38,9	2 463	2 568	2 851
1995	20 011	-5,8	2 874	-3,8	2 752	2 601	3 221
1996	18 743	-6,3	2 907	1,1	3 131	2 872	3 726
1997	21 259	13,4	3 232	11,2	3 619	3 213	4 453
1998	19 646	-7,6	3 014	-6,7	3 036	3 032	4 160
1997							
September	1 914	6,1	269	-13,1	304	2 969	4 191
Oktober	1 654	4,6	254	-8,4	303	2 989	4 295
November	1 728	0,8	250	-2,5	300	3 011	4 383
Desember	1 488	-4,9	247	0,9	294	3 038	4 450
1998							
Januar	1 800	-11,7	260	-3,1	288	3 066	4 493
Februar	1 955	-17,6	294	-11,4	280	3 092	4 520
Mars	1 947	-21,7	296	-22,3	271	3 105	4 537
April	1 722	-24,3	243	-34,8	263	3 096	4 549
Mai	1 548	-25,2	225	-41,6	256	3 067	4 548
Juni	1 322	-24,0	204	-38,8	249	3 023	4 522
Juli	1 562	-21,3	227	-24,3	245	2 973	4 470
August	1 358	-17,7	200	0,5	241	2 925	4 395
September	1 434	-13,5	215	27,0	238	2 886	4 314
Oktober	1 620	-8,9	232	39,7	234	2 863	4 244
November	1 644	-4,6	231	34,7	231	2 856	4 184
Desember	1 651	-2,6	313	25,9	228	2 860	4 129
1999							
Januar	1 510	-2,9	234	18,0	224	2 865	4 072
Februar	1 360	-5,4	189	19,2	222	2 872	4 016

* Publisering av disse seriene er midlertidig stoppet.

¹ Tallene omfatter ikke bygg til jordbruk, skogbruk og fiske.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

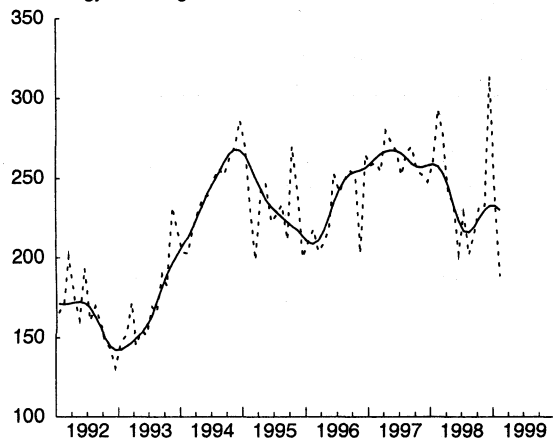
6.1. Forbruksindikatorer

	Detaljomsetningsvolum		Varekonsumindeks ¹		Førstegangsregistrerte personbiler		Hotellovernattinger, ferie og fritid	
	Trend. Prosent		Trend. Prosent		Trend. Prosent		Trend. Prosent	
	Sesongjustert indeks	endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert indeks	endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert nivå. 1000	endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert nivå	endring fra forrige periode. Årlig rate
	1995=100		1995=100		1 000		1 000	
1995	100,0	2,9	100,0	2,2	97,1	7,2	8 297,3	-1,9
1996	102,6	2,9	104,7	5,0	146,7	50,0	8 352,3	1,8
1997	107,5	4,7	108,6	3,6	155,1	5,3	8 381,2	-0,2
1998	112,8	4,9	112,4	3,5	140,0	-8,7	8 576,3	2,0
1999	115,0	1,9	113,8	1,2	124,3	-12,2	8 677,5	1,2
1999								
April	114,7	0,5	113,9	3,5	9,5	2,4	745,2	4,5
Mai	113,2	1,0	111,0	4,4	9,0	10,3	743,2	2,5
Juni	114,3	1,5	113,4	4,5	10,1	16,8	724,5	-1,3
Juli	115,8	2,0	115,4	4,2	10,7	23,0	711,5	-5,0
August	119,2	2,7	115,9	4,2	10,4	31,4	718,2	-5,7
September	114,7	3,5	113,8	4,6	10,8	34,2	736,9	-3,5
Oktober	114,9	4,3	114,1	5,3	10,7	27,8	753,7	-0,7
November	115,3	4,9	114,1	5,6	11,1	15,6	712,0	1,5
Desember	115,7	5,1	116,4	5,2	11,6	5,6	715,2	-0,6
2000								
Januar	117,4	5,0	117,4	4,5	12,4	-5,6	737,3	-3,2
Februar	117,9	4,6	117,8	3,0	10,9	-15,5	705,7	-4,5
Mars	118,1	3,9	116,7	1,4	10,1	-20,9	798,0	-3,6
April	118,3	3,1	116,9	0,6	10,5	-21,0	701,0	-1,7
Mai	119,8	2,3	117,7	0,9	10,7	-16,3	687,1	0,8
Juni	119,2	1,5	118,1	1,5	10,0	-9,1	724,3	5,0
Juli	116,9	0,9	115,9	2,2	10,4	-4,0	719,2	8,3
August	118,0	0,7	116,5	2,4	10,4	-1,5	730,4	8,4
September	..	..	..	..	10,2	1,7	..	..

¹ Indikatoren bygger på informasjon om detaljomsetningsvolum, førstegangsregistrering av personbiler (antall) og volumindikatorer for omsetning av tobakk, øl, mineralvann, elektrisk kraft, bensin, brensel og fjernvarme. Vektene er hentet fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR).

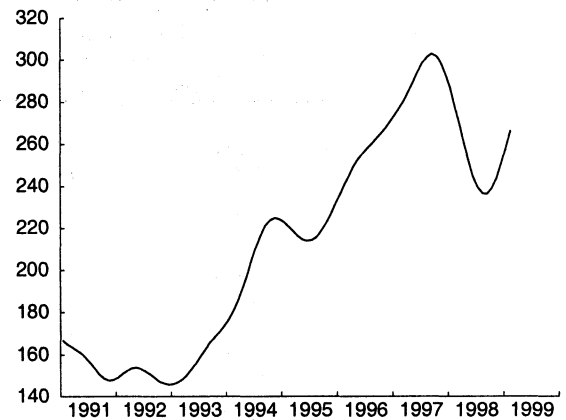
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.5 Bygg satt igang
Boliger. Bruksareal. 1000 kvm. månedstall
Sesongjustert og trend

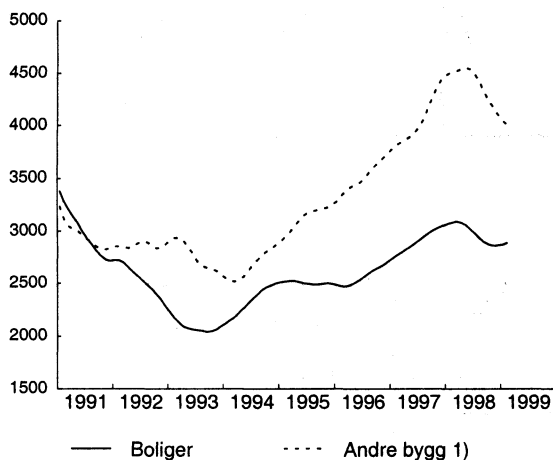
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.6 Bygg satt igang
Andre bygg 1) enn boliger. Bruksareal. 1000 kvm.
Månedstall. Trend.

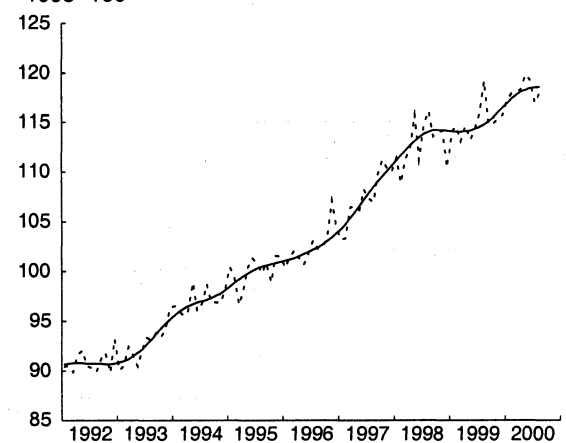
1) Unntatt bygg til jordbruk, skogbruk og fiske.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.7 Bygg under arbeid
Bruksareal. 1000 kvm. Månedstall. Trend

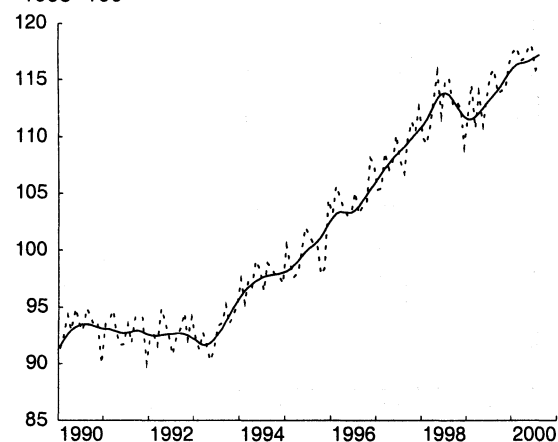
1) F.o.m 1993 inkl. jordb., skogb., fiske
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.1 Detaljomsetning
Volumindeks. Månedstall. Sesongjustert og trend
1995=100

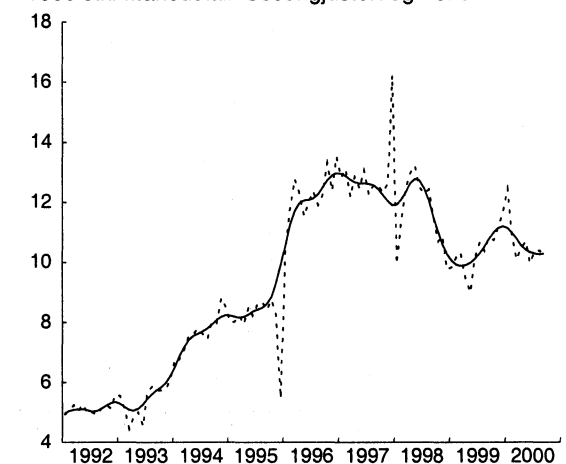
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.2 Varekonsumindeks
Volumindeks. Månedstall. Sesongjustert og trend
1995=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.3 Førstegangsregistrerte personbiler
1000 stk. Månedstall. Sesongjustert og trend

Kilde: Vegdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Konsumprisindeks		Harmonisert konsumprisindeks			Førstegangsomsetning innenlands		Byggekostnadsindeks for boliger	
	Nivå ¹	Endring ²	Norge. Endring	EU11 ³ Endring	EU15 Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring
	1998=100					1981=100		Jan.2000=100	
1995	94,2	2,4	..	..	..	167,2	1,9	90,0	4,8
1996	95,3	1,3	0,7	2,2	2,4	169,8	1,5	91,0	1,1
1997	97,8	2,6	2,6	1,6	1,7	172,2	1,4	92,8	2,0
1998	100,0	2,3	2,0	1,1	1,3	172,7	0,3	95,6	3,0
1999	102,3	2,3	2,1	1,1	1,2	175,5	1,6	98,1	2,6
1999									
April	102,4	2,5	2,2	1,1	1,2	174,4	1,0	97,7	2,4
Mai	102,2	2,5	2,2	1,0	1,1	174,7	0,9	97,8	2,3
Juni	102,3	2,4	2,1	0,9	1,0	175,0	1,3	97,8	2,3
Juli	102,0	2,0	1,7	1,1	1,1	176,0	1,7	97,9	2,2
August	101,7	1,9	1,7	1,2	1,2	176,3	2,1	97,9	2,2
September	102,6	2,1	1,8	1,2	1,2	177,0	2,3	98,5	2,6
Oktober	103,1	2,5	2,4	1,4	1,3	177,1	2,4	98,6	1,7
November	103,5	2,8	2,6	1,5	1,4	178,0	3,1	98,8	1,9
Desember	103,6	2,8	2,7	1,7	1,7	178,9	3,8	99,8	2,8
2000									
Januar	104,1	2,9	2,6	1,9	1,8	179,6	4,1	100,0	2,9
Februar	104,6	3,2	2,9	2,0	1,9	180,7	4,6	100,4	3,0
Mars	104,7	2,5	2,6	2,1	1,9	182,2	5,0	100,7	3,2
April	105,1	2,6	2,7	1,9	1,7	181,4	4,0	100,9	3,3
Mai	105,1	2,8	2,9	1,9	1,7	182,0	4,2	101,0	3,2
Juni	105,7	3,3	3,5	2,4	2,1	182,8	4,5	101,3	3,5
Juli	105,4	3,3	3,3	2,4	2,2	183,2	4,1	101,8	4,0
August	105,3	3,5	3,5	2,3	2,0	183,5	4,1	102,0	4,1
September	106,2	3,5	3,6	..	..	185,3	4,7	102,0	3,6

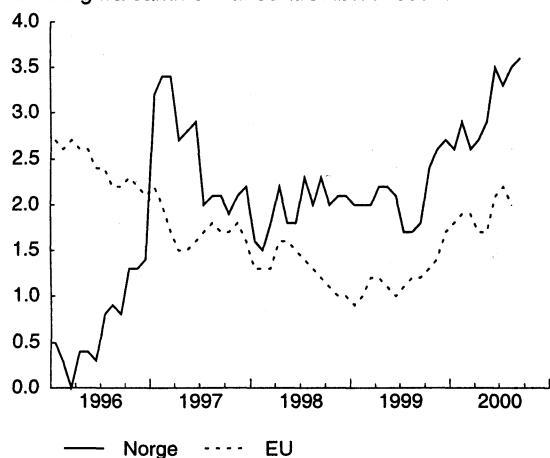
¹ Den offisielle konsumprisindeksen fikk fra og med august 1999 nytt basisår med 1998=100. Indekstillene til og med juli 1999 er i denne oppstillingen kjedet til 1998=100 med en desimal og er derfor ikke identisk med den offisielle indeksen i denne perioden. ² Vekstratene for årene 1994 til 1998 og for alle månedene til og med juli 1999 er basert på de offisielle konsumprisindekstallene for denne perioden med 1979=100 og kan derfor avvike fra veksten mellom indekstallene med 1998 som basisår. ³ Omfatter de 11 deltakerne i EU's økonomiske og monetære union (ØMU). Kilde: Statistisk sentralbyrå.

7.2. Produktpriser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Produsentprisindeks		Spotpriser				Eksportprisindeks, tre-foredlingsprodukter. 1994=100	Eksportpris, laks. Nivå. NOK pr. kg
	Nivå. 1981=100	Endring	Elektrisk kraft. Øre pr. kWh	Brent Blend. NOK pr. fat	Brent Blend. USD pr. fat	Aluminium. NOK pr. tonn		
1996	159,1	2,2	25,4	133,1	20,6	9 623,2	130,42	26,52
1997	161,3	1,4	13,5	135,1	19,2	11 311,7	120,48	26,30
1998	162,2	0,6	11,7	96,5	12,8	9 278,2	131,58	28,06
1999	167,1	3,0	11,2	140,1	17,9	9 291,0	140,48	27,84
1999								
Mai	165,2	1,3	9,3	118,4	15,3	9 543,8	112,00	28,29
Juni	165,1	1,7	8,2	123,7	15,7	9 453,6	124,50	27,33
Juli	168,0	3,4	6,8	149,1	18,9	9 814,1	146,50	26,95
August	168,9	4,0	11,0	160,2	20,6	9 672,2	138,20	27,14
September	170,3	4,5	13,3	179,1	22,9	10 059,5	145,50	27,09
Oktober	170,3	4,7	13,5	172,1	22,2	9 826,7	141,30	27,18
November	171,6	5,8	12,6	195,3	24,6	9 983,6	139,40	27,80
Desember	172,7	6,8	14,1	205,9	25,7	10 335,2	150,70	30,53
2000								
Januar	173,8	7,2	13,2	204,6	25,5	11 120,9	129,50	31,00
Februar	175,7	8,1	10,5	228,2	27,7	11 148,6	146,00	32,15
Mars	177,2	8,4	9,6	230,7	27,4	10 755,3	166,10	33,15
April	175,1	6,2	10,4	195,5	22,7	10 034,8	151,30	34,54
Mai	178,4	8,0	7,8	249,5	27,6	10 694,5	160,60	36,65
Juni	178,8	8,3	8,6	256,7	29,6	10 345,1	159,00	34,81
Juli	178,7	6,4	5,2	249,2	28,7	10 719,2	165,80	35,33
August	179,7	6,4	7,9	267,0	29,8	10 595,3	168,20	34,28
September	182,9	7,4	11,4	303,0	32,9	11 166,5	..	..
Oktober	..	..	..	..	..	10 793,2	..	..

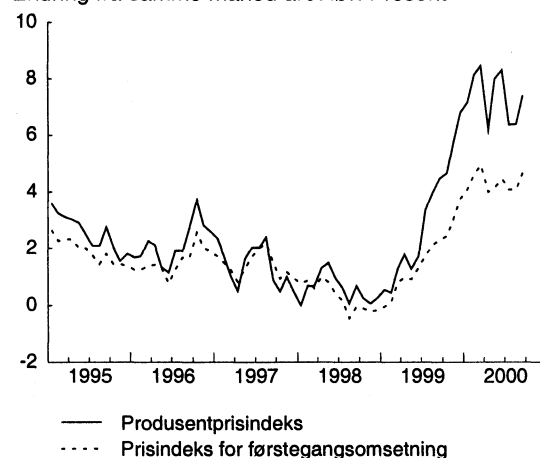
Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Fig. 7.1 Harmonisert konsumprisindeks Norge og EU
Endring fra samme måned året før. Prosent

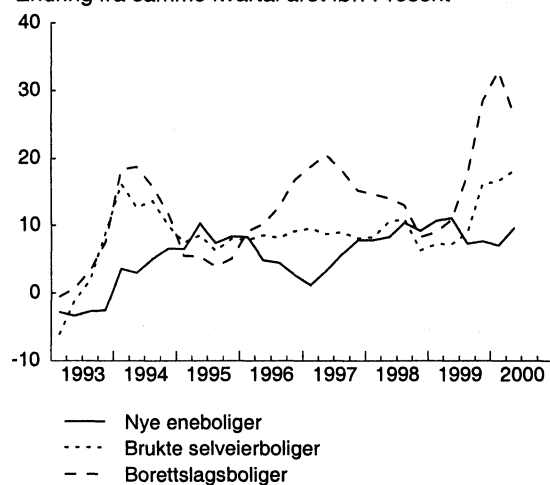
Kilde: Eurostat.

Fig. 7.2 Produsentprisindeks for industri og prisindeks for førstegangsomsetning innenlands
Endring fra samme måned året før. Prosent

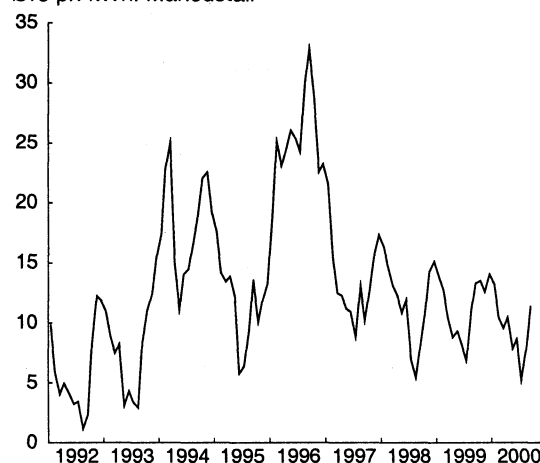
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 7.3 Bollpriser
Endring fra samme kvartal året før. Prosent

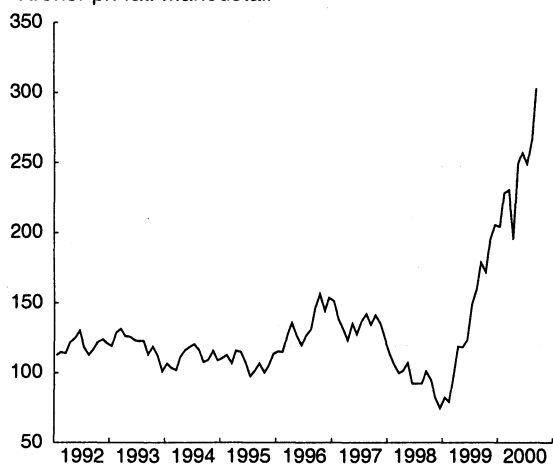
Kilde: Statistisk sentralbyrå og NBBL.

Fig. 7.4 Spotpris elektrisk kraft
Øre pr. kWh. Månedstall

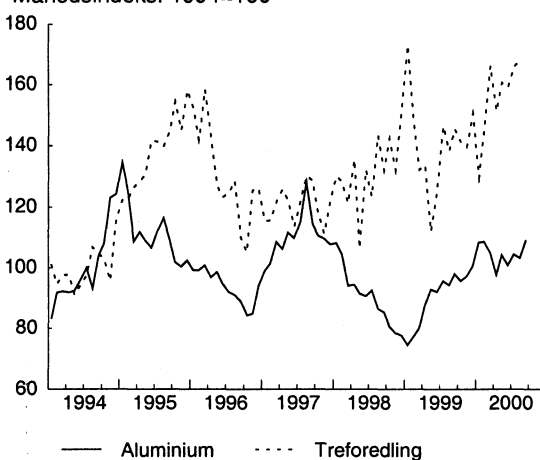
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 7.5 Spotpris Brent Blend
Kroner pr. fat. Månedstall

Kilde: Norges Bank.

Fig. 7.6 Spotpris aluminium og eksportprisindeks for treforedlingsprodukter
Månedsindeks. 1994=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

7.3. Prisindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Engroshandel		Nye eneboliger		Brukte boliger			
	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Selveier		Borettslag	
					Nivå	Endring	Nivå	Endring
	1995=100		1989=100		1991=100		1998=100	
1996	102,2	2,2	108,6	5,1	126,4	8,5	75,3	12,3
1997	104,0	1,8	113,4	4,5	137,6	8,9	89,0	18,1
1998	106,4	2,3	123,6	9,0	150,0	9,0	100,0	12,4
1999	109,7	3,1	134,9	9,1	164,8	9,9	116,5	16,5
1998								
3. kvartal	106,3	1,9	126,8	10,4	155,0	11,0	101,9	13,0
4. kvartal	107,0	2,1	127,6	9,2	150,4	6,3	99,5	8,3
1999								
1. kvartal	108,2	2,4	130,6	10,7	153,6	7,3	104,9	9,0
2. kvartal	109,3	2,7	135,5	11,1	162,1	7,2	113,5	10,8
3. kvartal	110,0	3,5	136,1	7,3	168,8	8,9	119,6	17,4
4. kvartal	111,2	3,9	137,4	7,7	174,6	16,1	127,8	28,4
2000								
1. kvartal	113,9	5,3	139,8	7,0	179,1	16,6	139,4	32,9
2. kvartal	115,9	6,0	148,6	9,7	191,5	18,1	143,3	26,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norske Boligbyggelags Landsforbund.

7.4. Månedsførtjeneste og avtalt lønn. Indeks. 1.kvartal 1998=100

	Månedsførtjeneste ialt ¹				Avtalt lønn ²			
	Industri	Olje- og gass- utvinning og bergverksdrift	Bygge- og anleggs- virksomhet	Sam- ferdsel ³	Industri	Olje- og gass- utvinning og bergverksdrift	Bygge- og anleggs- virksomhet	Sam- ferdsel ³
1998								
2. kvartal	101,4	102,1	102,1	101,2	102,4	101,1	103,3	102,1
3. kvartal	103,5	105,9	103,2	104,1	105,0	105,8	106,2	104,7
4. kvartal	106,0	109,4	106,7	105,5	105,9	106,6	106,9	105,8
1999								
1. kvartal	106,3	107,8	106,5	106,9	106,9	107,1	107,3	106,9
2. kvartal	107,4	108,7	107,3	107,0	107,9	107,8	108,4	107,5
3. kvartal	108,3	112,1	108,4	108,4	110,0	108,5	111,3	109,5
4. kvartal*	110,2	112,5	111,4	110,2	110,9	109,7	112,0	109,8
2000								
1. kvartal*	110,7	113,7	111,4	110,8	111,0	110,1	112,3	110,8
2. kvartal*	111,6	114,8	112,4	111,6	112,5	110,9	113,5	111,5

¹ Månedsførtjeneste omfatter avtalt lønn, uregelmessige tillegg og bonus, provisjon og liknende. ² Avtalt lønn ved utgangen av kvartalet. ³ Eksklusive virksomheter i offentlig sektor med innrapportering av lønn til Arbeids- og administrasjonsdepartementet for ansatte i staten og til Kommunenes Sentralforbund for ansatte i kommunene. * Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

8.1. Utvalgte norske rentesatser. Prosent

	Utlånsrente					Innskuddsrente		NOK 3mnd eurorente	Effektiv rente på 10 års statsobl.
	Forretnings- banker ¹	Spare- banker	Statlige låne- institutter	Forsikrings- selskap	Kreditt- foretak	Forretnings- banker ¹	Spare- banker		
1995	7,7	7,9	6,4	6,7	7,9	4,0	4,0	5,4	7,4
1996	7,1	7,1	5,5	6,1	7,0	3,6	3,7	4,8	6,8
1997	5,9	6,0	4,4	5,2	6,3	2,7	2,8	3,6	5,9
1998	7,8	8,1	4,2	6,8	6,9	4,4	4,6	5,7	5,4
1999	8,1	8,2	5,8	7,0	7,0	4,9	4,8	6,4	5,5
1998									
3. kvartal	9,3	10,0	4,1	8,1	7,7	5,7	5,9	6,5	5,4
4. kvartal	9,7	9,9	4,7	8,3	7,7	6,3	6,3	7,9	5,4
1999									
1. kvartal	8,9	8,9	5,8	7,5	7,2	5,6	5,5	7,1	4,9
2. kvartal	8,2	8,3	6,2	7,0	7,0	4,8	4,9	6,4	5,1
3. kvartal	7,7	8,0	5,6	6,7	6,8	4,5	4,4	6,0	5,9
4. kvartal	7,5	7,7	5,7	6,6	6,8	4,5	4,4	6,0	6,1
2000									
1. kvartal	7,4	7,7	5,1	6,6	6,5	4,5	4,4	5,8	6,3
2. kvartal	7,7	8,0	5,2	6,8	6,7	4,7	4,6	6,4	6,1
3. kvartal	..	..	..	..	..	..	..	7,0	6,2

¹ Inkludert Postbanken.

Kilde: Norges Bank.

8.2. Eurorenter og effektiv rente på statsobligasjoner. Prosent

	3 mnd eurorente					Effektiv rente på 10 års statsobligasjon			
	Norge	ECU/Euro	USA	Japan	Storbritannia	Norge	Tyskland	USA	Japan
1996	4,8	4,4	5,4	0,5	6,0	6,8	6,2	6,4	3,0
1997	3,6	4,2	5,2	0,5	6,8	5,9	5,7	6,3	2,3
1998	5,7	4,2	4,8	0,5	7,3	5,4	4,6	5,3	1,5
1999	6,4	2,9	5,3	0,2	5,5	5,5	4,5	5,7	1,8
1999									
April	6,4	2,6	4,9	0,1	5,2	4,7	3,9	5,2	1,5
Mai	6,5	2,5	4,9	0,1	5,3	5,0	4,0	5,5	1,4
Juni	6,4	2,6	5,1	0,1	5,1	5,4	4,3	5,9	1,7
Juli	6,2	2,6	5,2	0,1	5,1	5,8	4,7	5,9	1,7
August	6,0	2,7	5,4	0,1	5,2	6,0	4,9	6,2	1,9
September	5,8	2,7	5,5	0,1	5,4	6,0	5,1	6,2	1,8
Oktober	6,2	3,3	6,1	0,2	6,0	6,3	5,3	6,4	1,8
November	6,0	3,4	6,1	0,3	5,8	6,0	5,1	6,3	1,8
Desember	5,8	3,4	6,1	0,4	6,0	6,1	5,2	6,5	1,7
2000									
Januar	5,7	3,4	6,0	0,1	6,1	6,4	5,5	6,7	1,7
Februar	5,8	3,5	6,1	0,1	6,1	6,3	5,5	6,3	1,8
Mars	5,9	3,7	6,2	0,1	6,2	6,1	5,3	6,2	1,8
April	6,1	3,9	6,3	0,1	6,2	6,1	5,2	6,0	1,7
Mai	6,4	4,3	6,7	0,1	6,2	6,2	5,4	6,3	1,7
Juni	6,6	4,5	6,8	0,1	6,1	6,1	5,2	6,1	1,7
Juli	6,8	4,6	6,7	0,2	6,1	6,2	5,3	6,0	1,7
August	7,0	4,8	6,7	0,3	6,1	6,2	5,2	5,8	1,8
September	7,2	4,8	6,6	0,4	6,1	6,3	5,3	5,9	1,9

Kilde: Norges Bank.

8.3. Valutakurser, Norges Banks penge- og kredittindikatorer og aksjekurs for Oslo Børs

	Valutakurser		Importveid valutakurs (44 land)	Industriens effektive valutakurs	Pengemengdeindikator (M2) ²		Kredittindikator (K2) ²		Aksjekurs- indeks totalt. Oslo Børs. 1995=100
	NOK/ECU NOK/Euro ¹	NOK/USD			Mrd. kroner. Sesongjustert	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Mrd. kroner. Sesongjustert	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	
1995	8,29	6,34	97,4	101,7	603,7	5,9	911,0	3,1	100,0
1996	8,20	6,46	97,2	101,5	634,6	5,1	963,4	5,8	120,8
1997	8,01	7,07	96,7	100,7	658,4	3,8	1 052,3	9,2	174,1
1998	8,45	7,54	98,9	104,3	703,3	6,8	1 156,6	9,9	169,5
1999	8,31	7,80	97,7	105,4	752,2	7,0	1 246,7	7,8	166,3
1999									
April	8,31	7,77	97,2	104,7	735,7	7,8	1 220,4	7,6	158,5
Mai	8,24	7,75	96,3	103,8	738,5	9,9	1 233,2	8,2	166,7
Juni	8,17	7,87	96,7	103,9	749,4	11,9	1 239,4	8,2	169,1
Juli	8,18	7,90	96,8	104,2	761,7	13,4	1 247,5	8,7	173,0
August	8,26	7,79	97,3	105,0	767,4	12,0	1 256,1	9,4	175,5
September	8,23	7,84	97,8	105,6	754,5	8,6	1 266,7	10,4	178,4
Oktober	8,29	7,74	97,8	105,8	775,6	5,6	1 280,3	11,1	170,0
November	8,19	7,92	97,8	105,8	772,6	4,1	1 289,7	11,1	176,0
Desember	8,10	8,01	97,7	105,5	788,6	3,3	1 299,0	10,8	189,2
2000									
Januar	8,12	8,01	97,8	105,8	779,2	3,9	1 313,0	11,0	196,8
Februar	8,10	8,24	98,3	106,2	781,3	6,3	1 326,3	12,1	199,8
Mars	8,11	8,41	99,4	107,3	786,3	9,3	1 336,9	12,9	202,0
April	8,15	8,61	100,6	108,8	796,4	10,8	1 357,6	13,0	185,5
Mai	8,20	9,05	102,3	110,1	805,4	11,6	1 369,5	13,5	196,1
Juni	8,24	8,68	101,4	109,0	810,9	11,0	1 377,6	13,9	197,6
Juli	8,18	8,70	100,3	108,2	819,2	10,6	1 397,0	13,9	205,7
August	8,10	8,96	100,7	108,3	830,6	9,9	1 415,0	13,3	220,4
September	8,03	9,21	100,6	108,0	..	..	..	..	227,1

¹ Fra januar 1999. ² Sesongjusterte tall hentes fra Norges Bank. Trenden er beregnet av Statistisk sentralbyrå ved hjelp av sesongjusteringsprogrammet X12ARIMA.

Kilde: Norges Bank.

9.1. Import og eksport av varer. Millioner kroner. Sesongjustert

	Varer i alt, u/skip og plattformer	Olje- og gass	Varer i alt u/skip, plattf. og råolje	Eksport					Import
				Metaller	Verksteds- produkter	Herav: Treforedlings- produkter	Kjemiske produkter	Fisk og fiske- produkter	Varer i alt, u/skip
1995	256 278	113 146	143 067	29 792	14 930	12 859	18 138	19 285	202 530
1996	310 813	156 354	154 619	30 733	17 811	11 517	18 659	21 342	219 891
1997	332 838	163 441	169 236	33 851	18 474	10 793	20 508	23 254	236 301
1998	295 692	118 301	177 726	35 378	22 585	12 067	21 505	26 489	264 737
1999	342 141	157 850	183 624	33 746	22 198	12 054	22 259	..	254 797
1999									
Mars	25 923	9 428	15 223	2 857	2 078	1 049	1 813	..	21 768
April	24 946	10 297	15 037	2 683	1 867	954	1 717	..	20 942
Mai	26 482	11 544	14 782	2 760	1 949	896	1 742	..	20 575
Juni	28 289	12 584	15 634	2 946	1 961	1 059	1 903	..	21 326
Juli	28 763	14 272	14 726	2 709	1 836	981	1 746	..	20 177
August	29 482	14 600	15 263	2 720	1 878	973	1 862	..	20 686
September	31 304	15 296	16 116	3 008	1 800	1 036	1 843	..	20 601
Oktober	31 745	14 419	16 306	2 841	1 691	993	2 090	..	20 839
November	34 501	18 646	16 190	3 164	1 667	1 065	2 121	..	21 249
Desember	35 968	19 714	16 446	2 944	1 662	1 031	1 953	..	24 351
2000									
Januar	36 581	20 249	16 144	3 287	1 789	1 043	2 093	..	21 478
Februar	37 718	22 669	16 584	3 269	1 650	1 015	1 976	..	21 225
Mars	37 574	22 483	15 938	3 291	1 698	1 017	2 023	..	21 447
April	38 465	18 996	17 455	3 395	1 784	1 075	2 160	..	22 650
Mai	42 139	24 465	18 063	3 582	2 131	1 097	2 267	..	23 726
Juni	40 236	23 580	17 484	3 429	1 859	1 110	1 924	..	22 545
Juli	43 343	24 606	17 717	3 388	1 678	976	2 200	..	24 545
August	45 841	28 912	18 115	3 570	2 260	982	2 136	..	23 756

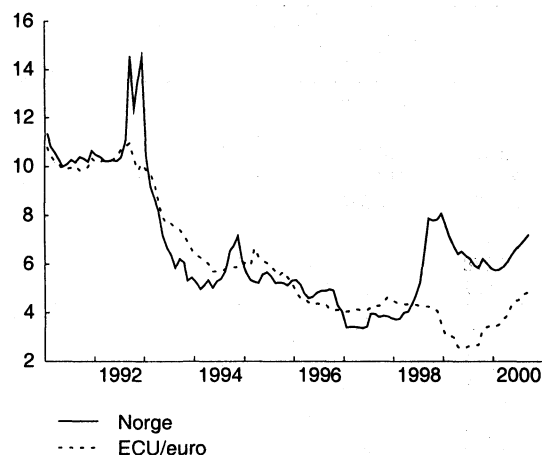
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

9.2. Utenriksregnskap. Millioner kroner

	Eksport i alt	Import i alt	Vare og tj.bal.	Rente- og stønadbal.	Driftsbal.	Netto kap.overf.	Netto finansinv.	Norske inv. i utlandet	Utenl. inv. i Norge
1996	414 493	327 050	87 443	-21 433	66 010	-820	65 190	144 336	91 863
1997	448 081	366 149	81 932	-20 746	61 186	-1 256	59 372	125 062	82 862
1998	412 139	407 301	4 838	-19 123	-14 285	-830	-15 115	72 236	117 686
1999	465 514	393 755	71 759	-24 864	46 895	-867	45 329	203 300	155 086
1999									
Februar	31 369	30 228	1 141	-1 428	-287	-22	-309	22 136	14 740
Mars	37 516	36 398	1 118	-1 500	-382	-83	-472	3 961	4 532
April	34 697	31 469	3 228	-1 391	1 837	-9	1 828	30 588	18 311
Mai	33 928	29 332	4 596	-3 046	1 550	-9	1 543	34 884	27 343
Juni	38 963	34 085	4 878	-2 672	2 206	-7	1 758	-25 132	-19 683
Juli	37 052	32 296	4 756	-1 521	3 235	-48	2 935	16 747	18 791
August	40 600	32 402	8 198	-2 105	6 093	-50	6 043	19 672	17 642
September	43 408	36 665	6 743	-1 800	4 943	-29	4 914	-4 174	-6 867
Oktober	43 106	33 025	10 081	-3 082	6 999	-246	6 751	13 547	4 295
November	47 307	34 508	12 799	-2 601	10 198	-223	9 975	20 479	3 523
Desember	47 065	35 268	11 797	-1 813	9 984	-111	9 874	28 865	22 456
2000									
Januar	45 741	29 627	16 114	-2 500	13 614	-17	13 597	29 791	25 437
Februar	46 927	31 321	15 606	-1 008	14 598	-62	14 532	28 505	16 711
Mars	52 544	37 780	14 764	-2 501	12 263	-35	12 650	17 980	21 145
April	44 135	33 066	11 069	-1 567	9 502	-127	9 469	21 386	11 242
Mai	54 413	37 054	17 359	-2 268	15 091	-131	14 974	37 249	19 277
Juni	51 072	35 739	15 333	-2 516	12 817	-135	12 681	13 091	3 153
Juli	50 752	34 270	16 482	-1 544	14 938	11	15 052	25 633	16 672

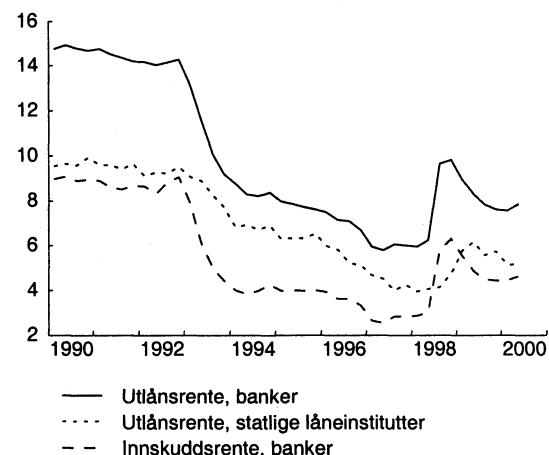
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 8.1 3 måneders eurorente
Månedstall. Prosent

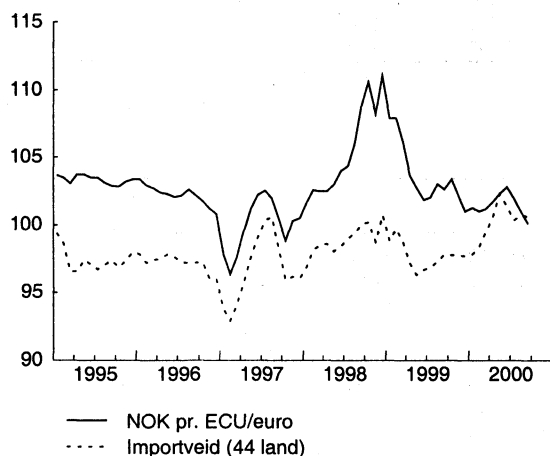
Kilde: Norges Bank.

Fig. 8.2 Utlånsrente og innskuddsrente
Kvartalstall. Prosent

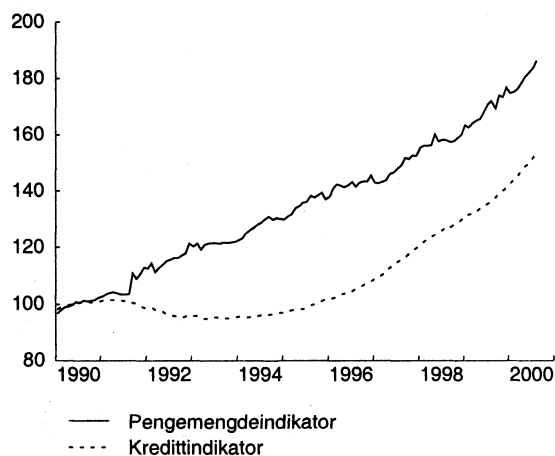
Kilde: Norges Bank.

Fig. 8.3 Valutakursindekser
1991=100. Månedstall

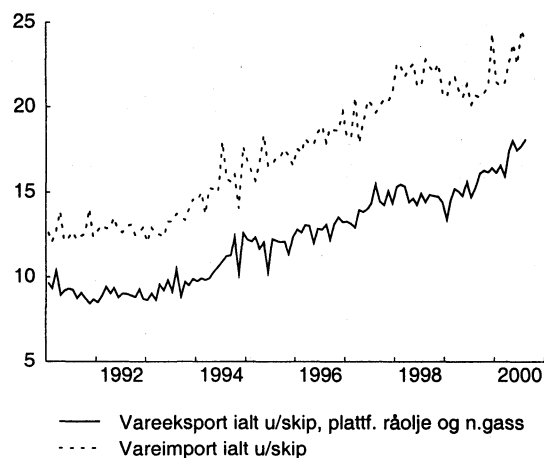
Kilde: Norges Bank.

Fig. 8.4 Norges Banks penge- og kredittindikator
Sesongjustert indeks. Månedstall. 1990=100

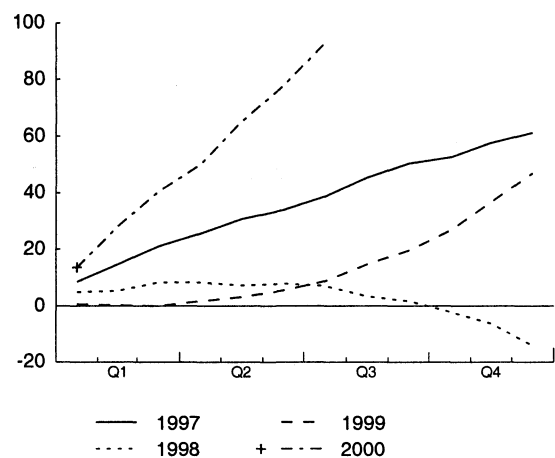
Kilde: Norges Bank.

Fig. 9.1 Utenrikshandel
Mrd. kroner. Sesongjusterte månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 9.2 Driftsbalansen
Akkumulerte tall i mrd. Nkr måned for måned

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell B1: Bruttonasjonalprodukt, regnskap og prognose

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	prognose	
							2000	2001
Danmark	5,5	2,8	2,5	3,1	2,5	1,6	2,2	2,4
Frankrike	1,8	1,9	1,1	1,9	3,2	2,9	3,7	2,9
Italia	2,2	2,9	1,1	1,8	1,5	1,4	2,9	3,1
Japan	0,6	1,5	5,1	1,6	-2,5	0,3	1,7	2,2
USA	4,0	2,7	3,6	4,2	4,3	4,2	4,9	3,0
Storbritannia	4,4	2,8	2,6	3,5	2,2	2,1	2,9	2,3
Sverige	4,1	3,7	1,1	2,0	3,0	3,8	4,4	3,0
Tyskland	2,3	1,7	0,8	1,5	2,2	1,5	2,9	3,0

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 67.

Tabell B2: Privat konsum, regnskap og prognose

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	prognose	
							2000	2001
Danmark	6,5	1,2	2,5	3,7	3,5	0,7	1,4	1,8
Frankrike	0,6	1,6	1,3	0,1	3,4	2,3	3,1	3,3
Italia	1,5	1,7	1,2	3,0	2,3	1,7	1,5	2,2
Japan	1,9	2,1	2,9	0,5	-0,5	1,2	1,3	2,1
USA	3,8	3,0	3,2	3,4	4,9	5,3	5,5	2,7
Storbritannia	2,9	1,7	3,6	3,9	3,2	3,9	3,3	2,6
Sverige	1,8	0,6	1,4	1,7	2,4	4,1	5,0	4,2
Tyskland	1,0	2,1	0,8	0,7	2,3	2,1	2,3	2,7

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 67.

Tabell B3: Offentlig konsum, regnskap og prognose

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	prognose	
							2000	2001
Danmark	3,0	2,1	3,4	1,3	3,0	1,1	1,1	1,0
Frankrike	0,6	-0,1	2,2	2,1	0,3	2,6	1,8	1,4
Italia	-0,9	-2,2	1,0	0,8	0,7	0,6	0,5	0,5
Japan	2,4	3,3	1,9	1,5	1,5	1,3	0,3	0,6
USA	0,1	-0,0	0,6	2,3	1,2	2,6	1,8	2,3
Storbritannia	1,4	1,6	1,7	-1,4	0,7	4,4	3,8	3,2
Sverige	-0,9	-0,6	0,9	-1,0	2,2	1,8	-0,5	1,6
Tyskland	2,4	1,5	2,1	-1,1	0,5	0,2	0,5	0,3

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 67.

Tabell B4: Bruttoinvesteringer i fast realkapital, regnskap og prognose

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	prognose	
							2000	2001
Danmark	7,6	11,6	4,0	8,0	6,7	-0,7	1,2	1,6
Frankrike	1,5	2,1	-0,1	0,0	6,6	7,1	5,6	3,5
Italia	0,1	6,0	3,6	1,2	4,1	4,4	5,5	4,9
Japan	-0,8	1,7	11,1	-0,8	-7,4	-1,0	1,3	2,1
USA	7,3	5,3	8,3	7,5	10,6	8,2	8,3	4,4
Storbritannia	3,6	2,9	4,9	7,5	11,0	5,2	3,8	3,4
Sverige	6,1	9,4	5,0	-2,2	9,4	8,1	7,0	7,4
Tyskland	4,0	-0,7	-1,1	0,5	1,4	2,3	2,8	3,4

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 67.

Tabell B5: Eksport av varer og tjenester, regnskap og prognose

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	prognose	
							2000	2001
Danmark	7,0	2,9	4,3	4,1	2,2	7,0	6,5	6,3
Frankrike	7,9	7,8	3,1	12,1	7,7	3,6	10,9	8,9
Italia	9,8	12,6	0,6	6,5	3,3	-0,4	10,9	9,5
Japan	4,6	5,4	6,3	11,6	-2,5	1,9	8,0	4,8
USA	8,9	10,3	8,2	12,5	2,2	3,8	6,8	7,9
Storbritannia	9,2	9,5	7,5	8,6	2,4	2,9	8,5	6,7
Sverige	14,1	11,3	3,5	13,0	7,3	5,2	9,0	5,0
Tyskland	7,6	5,7	5,1	10,9	7,0	4,3	10,5	8,9

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 67.

Tabell B6: Import av varer og tjenester, regnskap og prognose

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	prognose	
							2000	2001
Danmark	12,3	7,3	3,5	8,0	7,3	1,3	4,4	4,6
Frankrike	8,5	7,8	1,5	7,1	11,3	3,1	10,2	9,3
Italia	8,1	9,7	-0,3	10,2	9,1	3,4	7,1	7,5
Japan	8,9	14,2	11,9	0,5	-7,6	5,3	6,7	4,5
USA	12,0	8,2	8,6	13,7	11,6	11,7	10,1	7,2
Storbritannia	5,4	5,5	9,1	9,2	8,8	7,5	9,8	7,7
Sverige	12,2	7,2	3,0	11,8	10,4	5,0	7,5	8,0
Tyskland	7,3	5,6	3,2	8,3	8,5	7,1	7,0	6,5

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 67.

Tabell B7: Privat konsumdeflator, regnskap og prognose

Prosentvis endring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	prognose	
							2000	2001
Danmark	3,0	1,9	2,1	2,0	1,8	2,5	2,8	2,5
Frankrike	2,2	2,0	1,9	1,4	0,7	0,7	1,3	1,5
Italia	4,9	6,0	4,4	2,2	2,1	2,2	2,6	2,3
Japan	0,7	-0,5	0,1	1,7	0,2	-0,5	-0,3	-0,0
USA	2,0	2,3	2,1	2,0	0,9	1,6	2,4	2,2
Storbritannia	2,2	2,9	3,1	2,5	2,5	2,4	2,5	2,8
Sverige	2,8	2,9	1,4	2,2	1,0	0,7	1,1	2,2
Tyskland	2,6	1,9	1,9	1,7	0,9	0,8	1,5	1,5

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 67.

Tabell B8: Lønnskostnader pr. sysselsatt, regnskap og prognose

Prosentvis endring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	prognose	
							2000	2001
Danmark	3,2	3,4	2,3	3,8	4,8	4,2	3,9	3,4
Frankrike	1,3	1,3	2,0	1,9	1,8	1,8	1,7	2,2
Italia	3,0	4,9	4,9	3,4	-1,2	2,2	2,7	2,9
Japan	2,0	0,8	0,6	0,9	-1,0	-0,3	0,2	0,4
USA	2,3	1,9	2,5	4,0	4,9	4,4	4,4	4,8
Storbritannia	3,5	2,7	3,8	6,0	6,9	5,4	5,8	5,8
Sverige	5,4	2,8	6,2	3,2	4,4	1,9	3,6	4,9
Tyskland	3,2	3,7	2,0	1,4	1,3	1,8	1,8	2,3

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 67.

Tabell B9: Sysselsetting, regnskap og prognose

Prosentvis endring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	prognose	
							2000	2001
Danmark	-0,4	0,7	1,4	2,2	2,1	0,8	0,8	0,8
Frankrike	0,1	0,8	0,1	0,5	1,1	2,0	2,3	2,0
Italia	-1,6	-0,6	0,5	0,4	1,1	1,2	1,5	1,3
Japan	0,1	0,1	0,4	1,1	-0,7	-0,8	-0,1	0,3
USA	2,3	1,5	1,4	2,2	1,5	1,5	2,1	1,0
Storbritannia	1,0	1,2	1,1	1,6	1,2	1,0	0,9	0,5
Sverige	-0,9	1,6	-0,6	-1,1	1,5	2,2	1,9	1,4
Tyskland	-0,3	-0,1	-0,8	-0,8	0,4	0,3	0,5	0,9

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 67.

Tabell B10: Arbeidsledigheten, regnskap og prognose
Prosent av arbeidsstyrken¹⁾

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	prognose	
							2000	2001
Danmark	12,0	10,2	8,7	7,7	6,4	5,5	5,4	5,4
Frankrike	12,2	11,6	12,3	12,4	11,8	11,1	9,8	8,8
Italia	11,2	11,7	11,7	11,8	11,9	11,5	11,0	10,5
Japan	2,9	3,1	3,4	3,4	4,1	4,7	4,8	4,8
USA	6,1	5,6	5,4	4,9	4,5	4,2	4,0	4,2
Storbritannia	9,4	8,6	8,0	6,9	6,2	5,9	5,7	5,8
Sverige	8,0	7,7	8,0	8,0	6,5	5,6	4,8	4,3
Tyskland	8,3	8,1	8,8	9,8	9,3	9,0	8,5	7,7

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 67.

¹⁾ Vanlig brukte definisjoner.

Tabell B11: Korte renter, regnskap og prognose
Prosent

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	prognose	
							2000	2001
Danmark	6,2	6,0	3,9	3,7	4,1	3,4	4,7	5,5
Frankrike	5,8	6,6	3,9	3,5	3,6	3,0	4,3	5,1
Italia	8,5	10,5	8,8	6,9	5,0	3,0	4,3	5,1
Japan	2,2	1,2	0,6	0,6	0,7	0,2	0,3	0,7
USA	4,7	6,0	5,4	5,7	5,5	5,4	6,8	7,3
Storbritannia	5,5	6,7	6,0	6,8	7,3	5,4	6,6	7,0
Sverige	7,4	8,7	5,8	4,1	4,2	3,1	4,2	5,6
Tyskland	5,4	4,5	3,3	3,3	3,5	3,0	4,3	5,1

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 67.

Tabell B12: Budsjettbalanse, regnskap og prognose
Prosent av BNP

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	prognose	
							2000	2001
Danmark	-2,4	-2,3	-1,0	0,1	0,9	3,0	2,8	2,8
Frankrike	-5,5	-5,5	-4,1	-3,0	-2,7	-1,8	-1,4	-1,2
Italia	-9,1	-7,6	-7,1	-2,7	-2,8	-1,9	-1,5	-1,1
Japan	-2,3	-3,6	-4,2	-3,3	-5,0	-7,0	-6,7	-6,3
USA	-3,6	-3,1	-2,2	-0,9	0,4	1,0	1,6	1,7
Storbritannia	-6,8	-5,8	-4,4	-2,0	0,2	1,1	1,1	0,9
Sverige	-10,9	-7,8	-3,6	-1,7	1,9	1,9	2,4	3,2
Tyskland	-2,5	-3,2	-3,4	-2,6	-1,7	-1,1	-1,2	-1,7

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 67.

Tabell C1: Makroøkonomiske hovedstørrelser for Norge, regnskap og SSBs prognoser

Prosentvis vekst fra foregående år der ikke annet fremgår

	1994	1995	1996	1997	1998*	1999*	prognoser		
							2000	2001	2002
Realøkonomi									
Konsum i husholdninger og ideelle org. . . .	4,0	3,4	5,3	3,6	3,3	2,4	3,0	1,7	1,6
Konsum i offentlig forvaltning	1,4	0,3	2,8	1,9	3,8	2,7	2,0	1,8	1,9
Bruttoinvesteringer i fast kapital	4,5	3,4	9,9	13,9	5,8	-5,6	-2,3	-2,2	2,7
- Oljevirksomhet	-9,1	-13,7	2,6	15,4	20,4	-12,6	-23,9	-10,8	8,3
- Fastlands-Norge	13,5	12,3	11,3	9,8	1,6	-2,1	4,0	1,3	1,6
- Bedrifter	16,4	16,7	17,6	7,8	1,2	-3,3	2,5	0,4	1,3
- Bolig	24,6	9,1	-0,1	7,4	-0,9	-2,2	12,8	10,6	3,5
- Offentlig forvaltning	-0,2	3,5	3,8	18,2	4,9	1,3	1,7	-3,9	0,5
Etterspørsel fra Fastlands-Norge.	4,7	4,1	5,8	4,4	3,1	1,6	3,0	1,7	1,6
Eksport	8,7	4,3	9,3	6,1	0,3	1,7	3,6	4,8	3,0
- Råolje og naturgass	11,9	9,2	13,7	2,9	-3,6	-0,1	6,7	4,1	2,0
- Tradisjonelle varer	12,5	4,5	10,0	8,1	3,3	2,6	4,9	5,5	4,2
Import	4,9	5,6	8,0	11,3	9,3	-3,1	1,0	3,4	4,2
- Tradisjonelle varer	13,1	8,8	9,8	7,7	8,6	-2,0	4,0	5,9	4,6
Bruttonasjonalprodukt.	5,5	3,8	4,9	4,7	2,0	0,9	2,7	1,5	1,5
- Fastlands-Norge	4,1	2,9	3,8	4,2	3,3	0,8	2,0	1,2	1,6
Arbeidsmarked									
Sysselsatte personer	1,3	2,1	2,1	2,9	2,4	0,7	0,7	0,7	0,8
Arbeidstilbud	0,9	1,6	2,1	2,2	1,4	0,8	0,8	0,6	0,8
Arbeidsledighetsrate	5,9	5,4	4,8	4,1	3,2	3,2	3,3	3,3	3,2
Yrkesandel, nivå	68,9	69,9	71,2	72,5	73,3	73,5	74,0	74,2	74,5
Lønninger og priser									
Lønn per normalårsverk	3,0	3,3	4,4	4,7	6,5	5,2	4,5	4,0	3,5
Konsumprisindeksen	1,4	2,4	1,3	2,6	2,3	2,3	3,0	2,2	1,8
Eksportpris tradisjonelle varer	1,6	6,8	-1,2	0,4	1,2	0,1	11,3	-1,2	-1,2
Importpris tradisjonelle varer	2,1	1,1	0,1	-0,5	1,6	-2,3	4,8	0,1	-1,2
Realpris, bolig.	11,5	5,0	7,2	6,1	6,6	7,5	13,5	4,9	2,7
Inntekt, renter og valuta									
Husholdningenes realdisponible inntekt . . .	2,4	3,1	4,1	4,3	4,7	2,2	3,1	2,1	2,7
Husholdningenes sparerate, nivå	6,0	5,8	4,7	4,9	6,8	6,8	6,3	6,7	7,9
3 måneders rente, NOK	5,8	5,4	4,8	3,6	5,7	6,4	6,6	7,1	6,8
Gjennomsnittlig lånerente, nivå.	8,4	7,8	7,1	6,0	7,4	8,4	8,1	9,1	8,7
Realrente etter skatt, nivå	4,6	3,1	3,8	1,7	3,0	3,7	2,7	4,3	4,4
Importveid kronekurs**	0,6	-2,9	-0,2	-0,5	2,2	-1,2	2,5	-0,8	-1,2
Utlandet									
BNP-vekst handelspartnere	3,0	2,6	2,2	2,8	2,5	2,6	3,5	3,0	2,7
Internasjonal markedsvekst	11,1	6,5	5,2	6,8	7,1	5,4	7,0	6,5	6,0
Prisvekst handelspartnere	2,3	2,3	1,7	1,8	1,3	1,2	1,9	1,9	1,9
Prisvekst ECU/euro-området	3,3	2,9	2,4	1,7	1,3	1,1	2,0	1,8	1,9
3 måneders rente ECU/euro	5,9	5,9	4,4	4,2	4,2	2,9	4,4	5,3	5,3
Råoljepris (kroner per fat)	112	108	133	136	96	141	231	193	168
Utenriksøkonomi									
Driftsbalansen, mrd. kroner	26,4	30,8	66,0	61,2	-14,3	46,9	168,8	164,8	151,4
Driftsbalansen i prosent av BNP	3,0	3,3	6,5	5,6	-1,3	3,9	12,3	11,8	10,6

Kilder: Statistisk Sentralbyrå, Norges Bank og OECD.

* Foreløpige tall.

** For 12 land t.o.m. 1995, deretter for 44 land.

Publikasjonene kan bestilles fra:

Statistisk sentralbyrå
Salg- og abonnementservice
N-2225 Kongsvinger

Telefon: 62 88 55 00
Telefaks: 62 88 55 95
E-post: salg-abonnement@ssb.no

eller:
Akademika – avdeling for
offentlige publikasjoner
Møllergt. 17
Postboks 8134 Dep.
N-0033 Oslo

Telefon: 22 11 67 70
Telefaks: 22 42 05 51

ISBN 82-537-4762-4
ISSN 0800-4110

Pris (inkl. mva):
Institusjonsabonnement: kr 1 000,- per år
Privatabonnement: kr 540,- per år
Enkeltnummer: kr 115,-

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

ISBN 82-537-4762-4

9 788253 747620